

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • KASIM 1988 • YIL : 25 • SAYI : 11 • 1500 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

Ekonomik Göstergeler / 4

EKONOMİK YORUMLAR / 5

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat

Dr. Öztin Akgüç

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Kemal Kurdaş

Doç. Dr. T. Güngör Uras

Yabancı Borç Birikimi ve

Ödemeler Dengesi Hesapları

«Bir Gözlem» / 39

Kemal Kurdaş

Sermaye Piyasası / 43

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bolak

Motorlu Taşıtlar

Wergisi ve Hukuk / 49

Doç. Dr. Mehmet E. Palamut

Ayın Ekonomik Olayları / 55

Dr. Yıldırım Kılış

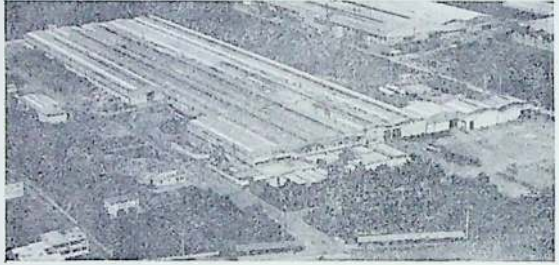
Yeni Yayınlar / 61

M. Tarık Yaşa

1989 YILI BÜTÇESİ
Bütçe ödeneklerinde yatırım, eğitim ve
sağlık harcamalarının payı giderek
düşerken, transfer ödemelerinin
payı artmaktadır.

ÇELİK HALAT

EN BÜYÜK ÜRETİCİ
OLMANIN
SORUMLULUĞUNU
TAŞIYOR.

ÇOKDEMETLİ HALAT
MONOTORON
ÖNGERİLİMLİ BETON TELİ
YAYLIK TEL
GALVANİZLİ TEL ve
LASTİK TELİ

Öncü oluşumuzu bize duyduğunuz güvene borçluyuz.

ÇELİK HALAT
ve
TEL SANAYİ A.Ş.

Kabataş, Setusju No.27 80040-İstanbul

Tel: (1) 152 45 00 (4 hat) Tlx: 24230 ceha tr Fax (1) 149 89 22

dünün, bugünün, yarının
bankası

T.C. ZİRAAT
BANKASI

"Gücüne erişilmez."

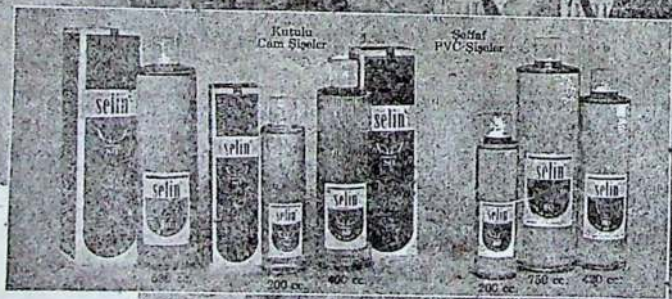
selin®

LIMON KOLONYASI

DOĞANIN
Saf Damlası...

Bir yaşamı düşünün... Serinlik arzuanız...
Etküler pazarında...
Doğanın kaynağında.
Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü
DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Akin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkan • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursalı • Ege Cansen • Haluk Ceyhan • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Düşüoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın Dünder • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cümhur Ferhan • Prof. Dr. Atilla Gönelli • Prof. Dr. Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Doç. Dr. Haluk A. Kabaaloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaoglu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Prof. Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof. Dr. Kemal Kuruluş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr. Erol Manısalı • Prof. Dr. Orhan Morgil • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Onen • Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay Özihan • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan • Doç. Dr. Mehmet Şükür Telbaş • Osman N. Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper • Doç. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Doç. Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan Yalın • Y. Doç. Dr. Göksele Yücel • Doç. Dr. Ahmet Yüksel

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA
MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

50 yıl önce bir «10 Kasım» günü yitirdiğimiz Mustafa Kemal ATATÜRK'ü bu yıl da minnet ve şükranla anıyor, manevi huzurunda saygıyla eğiliyor, bağlılığımızı belirtiyoruz. Kurtuluş Savaşı'nın muzaffer «kumandanı», laik Türkiye Cumhuriyeti'nin «kurucusu», büyük «önder» ATATÜRK'ün; meydana getirdiği eserlerde ve içinde yürüyenlerin gönlünde manen yaşadığını bildiğimiz halde; her yıl «Kasım» ayı gelince, O'nun yokluğunu bir kez daha duyuyoruz. «Öğretmen» ATATÜRK; «Beni görmek, mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularını anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir.» diyerek; bir yandan bizi teselli ediyor, öte yandan da yolunuzu ışık tutmayı sürdürüyor.

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde «1989 Yılı Bütçesi» ele alınmaktadır. Verilen ön bilgiden anlaşılacağı gibi; yatırım, eğitim ve sağlık harcamalarının bütçe içindeki payları sürekli düşerken, transfer ödemelerinin payı artmaktadır. Bütçe, % 50 enflasyon hızı baz alınarak hazırlanmış olup, vergi gelirlerinde önemli boyutta reel bir artışı öngörmektedir. Vergi sistemimizde dolaysız vergilerin payı azalırken, dolaylı vergilerin payı giderek artmaktadır. Bu, vergi adaleti açısından eleştirilmesi gereken bir gelişmedir. 1989 Bütçesi, resmi rakamlara göre 4,5 trilyon açık verecektir. Bir önceki yıllara kıyaslanırsa bütçe açığında % 82,8'lik bir büyüme olacaktır. «Açık Oturuma» katılan değerli konuşmacılarımız 1989 Bütçesi'ne ilişkin ilginç açıklamalarda bulunmaktadırlar. Bunlardan birini belirtmekle yetinelim: «1989 Bütçesi, istikrara doğru ciddi bir dönüşle uyusabilir bir bütçe olarak düzenlenmemiştir. Eski tutumun bir cins yansımaları ve tekrarıdır.» Dergi'de yer alan diğer yazıların da ilginizi çekeceğini umuyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ KASIM 1988 YIL : 25 SAYI : 11 1500 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ : Binbirdirek Mahallesi, Suterazisli Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON : 526 34 11 • YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir. • KDV DAHİL YILLIK ABONE : 12.750.— TL; ÖĞRENCİLERE: 6.375.— TL. • İLAN FİYATLARI : Arka Kapak 300.000.— TL, Ön Kapak İçli 250.000.— TL, Arka Kapak İçli 200.000.— TL, Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar bölümü öncesi ve içli) 150.000.— TL, Tam Sayfa 125.000.— TL, Yarım Sayfa 75.000.— TL, Çeyrek Sayfa 40.000.— TL, Renk Farka 50.000.— TL. • NOT : İlan fiyatlarına % 12 oranında KDV ilave edilecektir. • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul): Akbank Tübbe Şubesi 443, İş Bankası Tübbe Şubesi 15410, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ - TERTİP - BASKI : Met/Er Matbaası, Telefon : 528 28 99 • ÇİLT : ŞEMA, Telefon : 556 31 09 • BASKI TARİHİ : 9 Aralık 1988 • SAYISI 6000

ekonomik göstergeler

	1986	1987	1988		
			Haziran	Temmuz	Ağustos
T.C. MERKEZ BANKASI					
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	2545.7	2998.5	2982.4		2800.7
Banknot Miktarı (Milyar TL.)	2021.1	3018.3	3536.0	4376.0	4289.0
T.C. Merkez Bankası Kredileri (milyar TL.)	1828.0	3438.7	3946.2	4248.7	4091.2
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL.)	1051.5	1406.6	1802.4	1982.6	1714.1
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	13235.3	18565.1	18434.0	19177.9	
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	3192.3	5179.0	3423.2	3610.0	
Tasarruf Mevduatı	5752.6	6929.2	8452.0	8793.3	
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	889.5	1512.1	1382.6	1449.0	
Vadeli Tasarruf Mevduatı	4863.1	5417.1	7069.4	7344.3	
Mevduat Sertifikası	787.7	1392.1	1063.1	1045.9	
Resmi Kuruluş Mevduatı	1325.3	2237.3	2721.7	3153.5	
Bankalar Mevduatı	1654.3	2035.8	1680.7	1471.4	
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	523.2	791.6	1093.3	1103.9	
Döviz Tevdiatı	2592.5	5598.1	6362.6	6757.2	
Toplam Krediler	11517.2	18709.6	20815.2	20819.5	
Tarım	1773.2	2758.6	3008.8	2994.9	
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1491.6	2312.7	2545.3	2728.9	
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanatkâr)	431.9	686.1	735.2	739.2	
Gayrimenkul (İpotek Karşılığı)	791.7	1539.1	1693.1	1656.2	
Denizcilik	58.6	59.7	35.9	32.1	
Ticari, Sınai, Sair	6970.1	11353.1	12796.8	13038.4	
FARA ARZI (milyar TL.)	4361.8	6593.0	7301.4	8220.7	8356.4
FİYATLAR (DİE Toptan Eşya 1981 = 100, Tüketici 1978 — 1979 = 100)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	504.7	751.9	1000.9	1022.8	1055.0
Tarım (Genel)	446.3	654.0	863.4	866.8	892.4
İmalat Sanayii (Genel)	509.4	755.0	1054.2	1082.1	1113.3
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	1561.0	2767.2	3646.0	3749.6	3874.6
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	1765.7	3194.4	4177.5	4298.5	4420.3
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım (CIF)	11104.8	14163.1	7275.2	8262.1	9397.7
Dışsatım (FOB)	7456.7	10190.0	5527.6	6301.0	7116.7
İşçi Dövizleri	1633.0	2021.0	688.0	853.0	1073.0

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka kredilerine, Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank, eski DYB) kredileri dahildir. (4) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır. (5) Dışalım rakamlarına altın dışılımları da dahildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Asaf Savaş AKAT
- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
- Kemal KURDAŞ
- Doç. Dr. T. Güngör URAS

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

1989 YILI BÜTÇESİ

AKGÜÇ — Toplantıya hoş geldiniz. Bugünkü tartışmamızın konusu 1989 Yılı Bütçesi. 1989 Bütçesi ile ilgili dilerseniz bir ön bilgi sunayım. TEMM'ne sunulan 1989 Konsolide Bütçesi yaklaşık 33 trilyon düzeyindedir. 32 trilyon 920 milyar lira. Bu bir önceki yılın ödenek tutarına göre % 57,6 oranında bir artış göstermektedir. Bildiğiniz gibi bir önceki yıl 1988 Konsolide Bütçe ödenekleri 20 trilyon 882 milyar lira idi.

ALKİN — Hemen burada size bir soru sorabilir miyim? Hep aklımı kuralayan bir konu. Bu verdiğiniz rakamlar, ödenek tutarları 20 trilyon 882 milyar. Acaba bunun gerçekleşme tahmini ne? Aslında 1989 Bütçesi'nin rakamlarını gerçekçi olarak yorumlamak, ancak 1988'in gerçekleşme tahminlerine göre yapılabilir. Başlangıç ödeneklerine göre yapılacak bir karşılaştırma tam resmi veremeyebilir.

KURDAŞ — Sayın Alkin, buna bir % 20 sonradan gelmiş ek ödeneği ekleyin ve onun % 90'unu da fiilen uygulanmış olarak kabul edin. Aşağı yukarı trend böyledir.

ALKİN — Efendim, galiba 7 aylık bütçe uygulanması açıklandı.

AKGÜÇ — Yedi aylık fiili harcama rakamlarını ben size sunayım. Ocak-Temmuz dönemi fiili bütçe harcama rakamı 10 trilyon 315 milyar liradır. Bunu yıllık baza uzattığımızda sanıyorum ki bu yılki bütçemiz 22 trilyon civarında olacak. Başlangıç ödenekleriyle fiili harcama arasında çok büyük bir sapma olmaması gerekir. Yılın ikinci yarısında kamu masraflarının kısıtlayıcı -en azından- tedbir alındığı ifade edildi. O nedenle geçen yılki ödeneklerle fiili harcamaları birbirine yakın olarak kabul edebiliriz. Arada bir trilyon lira, % 5 dola-

yında bir sapma olabilir. 1989 Bütçe-si'nin harcama yapısı da şöyle. Cari harcamalarda % 59,8'lik bir artış öngörülüyor, bir önceki yılın ödeneğine göre. Buna göre cari harcamalar 11 trilyon 240 milyar lira, yatırım harcamaları 5 trilyon 286 milyar lira, transfer harcamaları da 16 trilyon 394 milyar lira olarak öngörülmektedir.

yatırım harcamalarının
bütçe ödenekleri
içindeki payı sürekli
olarak düşmekte,
buna karşın transfer
ödeneklerinin payı
sürekli artmaktadır

Son yıllarda Türkiye'de bütçelerin harcama yapısında dikkatimizi çeken olay şudur: Yatırım harcamalarının bütçe ödenekleri içerisindeki payı sürekli olarak düşmektedir. 1988 yılında, ilk yedi ayda, fiili gerçekleşmeye göre yatırım harcamalarının payı % 12,5'e kadar düşmüştür. 1989 yatırım harcamaları hedefi de toplam bütçe ödeneklerinin ancak % 16'sı dolaylarındadır. Buna karşılık transfer ödeneklerinin payı sürekli artmaktadır. Nitekim 1989 Bütçesi'nin de yarısından fazlası transfer harcaması niteliğindedir. Transfer harcaması dediğimiz zaman da bunun en büyük bölümünü faiz giderleri oluşturmaktadır. Bütçe harcamalarının üçte birine yakın bir bölümünü faiz ödemeleri oluşturmaya başlamıştır. 1989 yılı için öngörülen faiz ödemeleri 9.3 trilyon liradır. Ancak önümüzdeki dönemlerde yüksek faiz politikası dolayısıyla bunun aşılması olasılığı da söz konusudur. Ben şunu da vurgulamaya çalışayım, 1988 yılında belki ödeneklerle fiili harcamalar birbirine yakın olacaktır ama, harcamala-

rın dağılımı değişecek; başlangıç ödeneklerinden farklı olacaktır. Harcamaların dağılımı değişecektir. Transfer harcamalarının payı daha yükselecektir, bu harcama yapısı içerisinde.

Bütçe gelirlerine baktığımız zaman, 1989 Bütçesi için 28 trilyon 440 milyar bir gelir öngörülmüştür. Buna göre bütçe açığı, resmi bütçe açığı 4 trilyon 480 milyar lira olacaktır. Bir önceki yılın 2 trilyon 453 milyar liralık başlangıç açığına göre % 82,8 oranında bütçe açığında büyüme olacaktır.

KURDAŞ — Ama bu gelecek yıl için öngörülen % 50 enflasyonu mas-seden bir mekanizmadır. Sıfır enflasyonda bütçe açığını hesapladığımızda, zannediyorum 12 trilyon lira civarında bir açık çıkacaktır.

AKGÜÇ — Efendim, zımnı deflätör % 49 olarak alınmıştır, bu tahminler yapılırken. Önümüzdeki yıl hükümetin beklediği enflasyon oranı, en azından bütçe bazında, % 49'dur.

ALKİN — Peki, aynı şekilde gelirler için de bir gerçekleşme tahmini yapabilir miyiz?

AKGÜÇ — Gelir tahminlerine ilişkin bilgileri de sunayım. Gelirler yılın ilk yedi aylık döneminde 8.6 trilyon olmuştur. Bunun 6.8 veya 6.9 trilyon lirası vergi geliridir.

ALKİN — Yıl sonunda 12 ayda 18.5 trilyon olabilir mi?

AKGÜÇ — Bütçe tahminlerinde biliyorsunuz 1988 vergi gelirleri hedefi 15.1 trilyon idi. Bütçeye ilişkin raporda yer alan vergi gelirleri tahsilat tahmini ise 14 trilyon 575 milyar lira.

ALKİN — Diğer gelirler?

AKGÜÇ — Diğer gelirler içerisinde vergi dışı gelirler, özel gelir ve fonlar var.

KURDAŞ — Yedi aylık 8.6 trilyon gelir, bütün bütçe gelirlerini, fonlardan aldığı yardım hariç kapsıyor, zannediyorum.

ALKİN — 8.6 trilyon vergi geliri mi?

KURDAŞ — Değil.

ALKİN — Çünkü o zaman yıl sonu itibariyle 18.5 trilyonu tutturmak çok güç. 7 ayda tahsilat 8.6 trilyon ise, 5 ayda üzerine 10 trilyon daha nasıl koyabiliriz?

KURDAŞ — 1 trilyon fonlardan alacak, onu koyun.

AKGÜÇ — Şimdi ben size yedi aylık gelirlerin ayrımını vereyim. 8.6 trilyon tüm gelirlerdir. Bunun yaklaşık 7 trilyonu vergi gelirleridir, 660 milyar lirası vergi dışı normal gelirlerdir, 1 trilyon lirası da özel gelirler ve fonlardan gelmektedir.

ALKİN — Yedi ayda 7 trilyon vergi geliri elde edildikten sonra geri kalan 5 ayda 8 trilyon elde edilebilir mi?

AKGÜÇ — Şöyle diyelim. İkinci dönemde biliyorsunuz enflasyon hızlanmış olduğundan ve dolaylı vergilere de zam yapıldığından, vergi gelirleri 15 trilyon olmasa bile buna yakın bir rakam olabilir. Maliye Bakanlığı'nın tahmini 14.5 trilyon TL dolayında.

ALKİN — Bu yeni duruma göre 2.5 trilyonluk bir açık yıl sonuna göre gerçekçi bir tahmin oluyor.

AKGÜÇ — Benim tahminim biraz daha üstte olacak, çünkü vergi dışı gelirlerde de, özel fonlarda da önemli artışlar bekleniyor. Bunlar gerçekleşmeyebilir. Benim tahminim, bu yıl ilk 7 aylık açık 1.7 trilyon olduğuna göre, yıl sonunda bütçe açığı 2.5 trilyonu aşar.

ALKİN — Ancak, 1988 harcama tahmininin az çok gerçekleşeceğini

ifade ettik. Gelir tahmininin de az çok gerçekleşeceğini ifade ettik. Bu, açık tahmininin de az çok gerçekleşmesi demektir.

AKGÜÇ — Vergi dışı gelirler çok şişkin görülüyor. Geçen seneki bütçede 1.6 trilyon. Halbuki ilk yedi ayda 600 milyar tahsilat yapılmış. Maliye Bakanlığı 1988 Konsolide Bütçe gelir-

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

İ.Ü. İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

lerinde 1.2 trilyon TL sapma bekliyor. Giderler de büyük olasılıkla 21.0 trilyonu aşacak, bu duruma göre 4.0 trilyon bir açık görülüyor en azından.

KURDAŞ — Bence meseleyi şöyle ele alın. 21 trilyon dolayında masrafı olur 1988 bütçesinin. Devlet bütçe gerekçesinde 1988'in bütün gelirlerini 1 trilyon da fondan alarak 17 trilyon tahmin ediyor. Demek ki bu manada açık 4 trilyon dolayında. Bunlar % 80 enflasyon ortamında olan durum.

ALKİN — Yani enflasyon bütçe-deki tahmin hatalarını düzeltti esa-

sında, tahmini doğru çıkartan enflasyon hızının yüksekliği oluyor.

KURDAŞ — Aslında meseleyi sıfır enflasyon bazında düşünmeli. Sıfır enflasyona göre bu bütçeler ne gibi bir açık öngörüyor? Tabii sonra % 100 enflasyon yaparsanız oradaki fark kapanır. 1950-1960 dönemlerinde de hükümetlerin anlayamadığı husus buydu. Yılbaşında, sıfır enflasyon bazında mesela, 600 milyon açık olurdu. Ama yıl içinde mesela % 10'luk bir enflasyon tabii gelirleri artırır. Ve gelirler hep bütçedeki tahminin biraz üstünde teşekkül ederdi. Hükümet de seviniyordu «Bütçenin gelir tahminini geçtik.» diye. Enflasyonun getirdiği bir sonuç bu. 1988 bütçesinde de buna benzer bir durum var.

AKGÜÇ — Ben yine de bütçe açığının 4 trilyon civarında kalacağını tahmin ediyorum.

ALKİN — 4 trilyona çıkmaz.

KURDAŞ — Okuyucuyu yanıltmamak için % 80 enflasyon ortamında diye vurgulamak lazım. 1989 bütçesi için de öngörülen % 50 enflasyon ortamında diye vurgulamak lazım. Ben % 80 enflasyon olduktan sonra açık 2.5 trilyon lirada da kalsa neyi tartışayım?

AKGÜÇ — Tabii birkaç ay sonra kesin açık belli olacak ama, gidip öyle gösteriyor ki, ilk yedi ayda 1.7 trilyon açık veren bütçe, bu yıl sonunda 2.5 trilyonun üstünde açık verir.

AKAT — Bence 3 trilyonu bulur.

AKGÜÇ — Ben 1988 bütçesi ve 1989 bütçe teklifi ile ilgili karşılaştırmalı rakamları veriyorum, derseniz 1988 bütçe açığı tartışmasını burada noktalayalım. Zaten birkaç ay sonra kesin rakam ortaya çıkacak.

ALKİN — 1988 yılı milli gelir tahmini cari fiyatlarla 100 trilyon civarında mı?

AKGÜÇ — Evet, 100 trilyon lira.

ALKİN — Demek ki bütçe açığı GSMH'nın % 2,8 ile % 3'ü arasında olacak.

KURDAŞ — Ama Sayın Alkin, başlangıçtaki açık onun çok üstünde. O sonraki nihai açıktır. Ex ante açık ile ex post açığı ayırmak lazım. Ex post açık ekonomiyi şişirdikten sonra olan açıktır. Aslında açık, ex ante açık % 10'ların üstündedir. Ex ante olarak GSMH'nın % 10'u dolayında olan açık, enflasyon sonucu, ex post olarak % 4'lere iniyor.

1989 yılında, % 49 bir enflasyon hızıyla, vergi gelirlerinde önemli boyutta bir reel artış bekleniyor; vergi sistemimizde dolaysız vergilerin payı azalırken, dolaylı vergilerin payı giderek artmaktadır

AKGÜÇ — Efendim, rakamları sunmaya gayret edeyim. Önümüzdeki yıl vergi gelirlerinin 24 trilyon 370 milyar liralık bir büyüklüğe ulaşması bekleniyor. Eğer bu hedef gerçekleşirse, vergi gelirleri, 1988 yılı bütçe tahmini olan 15.1 trilyon lirayı %61.4 oranında aşacak. Tabii ki enflasyon hızı % 50 olarak alındığına göre, vergi gelirlerinde önemli boyutta bir reel artış beklenmektedir.

ALKİN — 1,1 civarında bir vergi elastikliği var.

AKGÜÇ — Vergi esnekliği geçen yıllara göre daha yüksek hesaplanmıştır.

ALKİN — Şimdi deflatör % 49.

AKAT — Ama milli gelir de artıyor. % 49 enflasyon ve % 5 de reel artışı dikkate alarak hesap yapmak lazım.

ALKİN — Ben % 54 diyorum. Yani gelecek yıl nakdi milli gelir artışı % 54. Nakdi milli gelir artışı % 54 olduğu halde biz vergi gelirinde % 61.4 artış bekliyoruz. Bu demektir ki, % 61.4'ü % 54'e bölün, çok büyük bir vergi elastikliği çıkıyor.

AKAT — Aslında % 54'e değil, % 56.4'e bölmek lazım. O zaman esneklik 1.1'e yaklaşıyor.

AKGÜÇ — Bu hesabı 1988 vergi gelirleri tahminlerinin gerçekleşeceğine göre yapıyorsunuz. Vergi gelirleri, tahminlerin altında kalabilir. İsterseniz bunu sonra tartışalım, tahminlerin gerçekçi olup olmadığını. Ben size rakamları sunmaya devam edeyim. Demek ki % 61.4'lük bir artış bekleniyor, vergi gelirlerinde. Bu, hedeflere göre bir artıştır. Gerçekleşme rakamına göre değildir. 1988 vergi gelirleri 15.1 trilyona ulaşırsa, 1989 yılında vergi gelirleri % 61.4 oranında arttığı takdirde 24.4 trilyon olacaktır. Yine buna paralel olarak vergi dışı gelirler ve fonlarda da artış bekleniyor. Ve toplam genel bütçe gelirleri tahmini 28.240 trilyon, buna 200 milyar da katma bütçe gelirlerini ilave ettiğimizde, toplam gelirlerimiz 28 trilyon 440 milyar lira oluyor ve öngörülen açık da böylece 4 trilyon 480 milyar liraya ulaşiyor. İsterseniz bir noktaya açıklık getirelim: Vergi gelirlerinde ilk yedi aylık dönemde artış oranı % 48.7'dir. Gelecek yıl için beklenen ise % 61.4.

KURDAŞ — % 80 enflasyon ortamında olur bu.

AKGÜÇ — Bu yedi aylık sonuç. Enflasyonla ve vergi zamlarıyla birlikte ikinci dönemde herhalde vergi gelirlerinde cari fiyatlarla artış % 40' in üstüne çıkar.

KURDAŞ — Burada öngörülen, geçen seneye göre % 60 dolayında bir artıştır. % 80 enflasyonda % 60 dolayında bir vergi geliri artışı olmuş. Vergi gelirleri enflasyonu izlememiş.

AKGÜÇ — Efendim, bu yıl konsolide bütçe gelirlerinin tahsilat tahmini ise, demin biraz tartışmıştık Sayın Alkin ile ama, Maliye Bakanlığı, ilk tahminlere göre 500 milyar daha az vergi geliri bekliyor. Yani 15.1 trilyon yerine 14.5 trilyon vergi geliri bekliyor. Vergi gelirlerinin gerçekleşmesinin hedef olarak 15.1 alınmış olmasına karşılık, 14.575 trilyon TL. Yuvarlayıp 14.6 trilyon dersek, demek ki gelir tahminlerinde 500 milyar bir sapma bekliyorlar. Buna göre, eğer sapmayı da hesaba katarsak, o zaman beledikleri artış % 67.2 oluyor. Nakdi milli gelirden beklenen artış ise, % 49 enflasyon varsayımına göre % 56'dır.

AKAT — 167'yi 156'ya bölersek 1.07 çıkıyor.

AKGÜÇ — Ben 1.2 olarak hesaplıyorum ama, hangisi geçerli olursa olsun önümüzdeki yıl vergi gelirinde milli gelir artışı üstünde önemli bir artış bekliyoruz. Reel olarak önemli bir artış bekliyoruz. Önümüzdeki yıl için yapılan bu 24 trilyon 370 milyar liralık vergi gelirleri tahmininin ayrıntısını verdiğimiz zaman: Gelir Vergisi'nde % 61.6, Kurumlar Vergisi'nde % 66.7, servetten alınan vergilerde % 47.7, mal ve hizmetlerden alınan vergilerde ise % 72.2 oranında bir artış beklenmektedir. Dış ticaret vergilerindeki artış ise % 69.7'dir. O halde 1989 yılında vergi grupları itibarıyla da artışlar farklı oranlarda olacaktır. Son yıllarda gözlenen bir noktayı daha vurgulamaya çalışayım. Bu bütçede de görüldüğü gibi, dolaysız vergilerin payı azalmakta, dolaylı vergilerin payı ise artmaktadır vergi sisteminizde. Nitekim 1989 hedefleri gerçekleştiği takdirde, dolaysız vergi-

lerin payı % 46,5'e düşerken, dolaylı vergilerin payı % 53,5'e çıkacaktır. ANAP iktidara geldiği zaman ise bu oran şöyle idi: % 58 dolaysız vergi, % 41,8 dolaylı vergi. ANAP iktidarında sürekli olarak dolaysız vergilerin payı düşmüş, dolaylı vergilerin payı da sürekli olarak yükselmiştir. Bu gelişme, vergi adaleti açısından da eleştirilecek bir gelişmedir.

ALKİN — Katma Değer Vergisi'nin etkisi var tabii.

AKGÜÇ — Katma Değer Vergisi'nin yürürlüğe girdiği tarihten sonra bile, dolaysız vergilerin payı % 48'lerde idi 1985'de. % 46ya düşmüştür ve giderek de azalmaktadır. Buna mukabil dolaylı vergilerin payı da sürekli yükselmektedir. Türk vergi sistemi içerisinde. O halde şöyle özetleyelim: 1989 Yılı Bütçesi, başlangıç ödeneklerine göre bir önceki yıldan % 58 oranında daha büyük bir bütçedir. Ama bu, % 49 enflasyon beklentisine göre yapılmış bir tahmindir.

KURDAŞ — Peşinen bu bütçede, hükümet, % 49 - % 50 bir enflasyonu veri kabul ediyor. Benim kanımca onun hayli üstüne çıkacaktır. Bazı faktörler var, onları sonra belirteceğim.

AKGÜÇ — Bütçenin özelliklerinden biri de transfer harcamalarının payının giderek büyümesi ve yatırım harcamaları payının giderek düşmesidir. Vergi gelirleri konusunda da, demin de vurgulamaya çalıştığım gibi, hedeflere göre % 61,4, gerçekleşme rakamlarına göre de % 67 bir artış beklenmektedir. % 50 bir enflasyon beklentisi, % 5 de büyüme dikkate alındığında, aslında burada vergi esnekliği çok yüksek tutulmuştur. Diğer yıllar ile karşılaştırıldığında. Bu noktayı da dikkatlerinize sunarım.

ALKİN — 1989'a geçmeden 1988 ile ilgili bir noktaya işaret edeyim. Şimdi bakın ilk yedi ayda bütçe gelirleri % 57,9 oranında artmıştır.

KURDAŞ — Hangi yılda?

ALKİN — 1988 yılında.

AKGÜÇ — Ama vergi gelirleri değil, toplam konsolide bütçe gelirleri...

ALKİN — Peki, vergi gelirleri ne kadar genişlemiş?

AKGÜÇ — % 48,7.

ALKİN — Fakat ilk yedi ayın enflasyon stoku % 31,3 yapar.

AKAT — Öyle düşünmeyin. İlk yedi ayda genişleme bir önceki yedi aya göredir. Ortalama enflasyon oranı da % 70 dolayındadır.

ALKİN — Dolaylı vergilere bakınız genişleme ne kadar? Geçen sene enflasyon daha da düşüktü.

AKAT — Tabii yılın ilk yedi ayındaki enflasyonu yıllık olarak ifade etmek, 12 aylık enflasyonla, vergi gelirlerindeki artış hızını karşılaştırmak gerekir.

ALKİN — İlk yedi ayda vergi ne kadar genişlemiş?

AKAT — Tamam ama, bir önceki senenin ilk yedi ayındaki fiyatlara göre % 48,7 artmış. Geçen senenin ilk yedi ayını alırsak, yıllık ortalama enf-

---

◆ Ancak kendisinden sonrakileri düşünebilenler, milletlerini yaşamak ve ilerlemek inkânlarına nail ederler.

Atatürk

◆ Öğretmenler; ben ve arkadaşlarım sarsılmaz imanla sizi izleyeceğiz ve sizin karşılaştığınız bütün engelleri kaldıracacağız.

Atatürk

---

lasyon hızı da herhalde % 70'in üstünde.

ALKİN — Bayağı anormal bir şey var burada. Vergi gelirleri, 1988 yılında enflasyondan çok daha yavaş artmış; olacak iş değil.

AKAT — Bayağı düşük oldu Türkiye'de geçen yıl vergi artışı. Tam enflasyon oranı ne söyleyebilir misiniz?

ALKİN — Ağustos-Ağustos % 78,4.

AKAT — Tamam. Demek kiortalama enflasyon oranını yıl için %70 kabul edebiliriz. Vergi gelirleri de en az % 70 artması gerekirken % 48 artmış.

KURDAŞ — Bir dakika. Ben size bütçe gerekçelerinden rakamları veriyim de boşuna vakit harcamayalım.

KEMAL KURDAŞ
İktisatçı - Maliyeçi

Gerekçe, 1988 yılı için konsolide bütçe gelirleri tahsilatını 17 trilyon 275 milyar TL tahmin ediyor. Ama bunun

içinde 1 milyar 100 milyon fonlardan transfer var. Onu çıkarın, 16.175 trilyon.

AKGÜÇ — Efendim, vergi gelirleri bende var. 1988 yılı için vergi tahsilat tahmini 14.575 trilyon.

KURDAŞ — Hepsini al, bütçe gelirleri diye konuşalım.

AEĞÜÇ — Bütçe gelirleri içinde tabii bu özel gelirler de var. 1988 yılı için vergi gelirleri esnekliğini hesaplayacakları ayırmamız lazım.

KURDAŞ — Olsun. Onlar da para.

ALKİN — Sayın Akat'ın söylediği gibi Temmuz sonunda 12 aylık enflasyon % 75. Ama Temmuz ayı sonunda yedi aylık vergi gelirlerindeki artış geçen seneye göre en iyi ihtimalle % 50. Şimdi elastiklik böyle iken 1989 yılı için hedeflenen vergi gelirleri nasıl gerçekleşecek?

KURDAŞ — Enflasyon yükseldikçe Türkiye'de vergi gelirlerindeki artışın sifıra doğru gitmesi tehlikesi de vardır.

AKAT — Yüksek enflasyon olan dünyanın her yerinde vardır. Enflasyon, evvela vergi erozyonuna yol açtığı için enflasyonu hızlandırıcı bir etki yapar.

KURDAŞ — 1987 konsolide bütçe gelir tahsilatı 10 trilyon 444 milyar imiş. 1988 tahsilat tahmini 16.175 trilyon. Artış % 55 dolayında. onlardan yapılacak transfer hariç. Şimdi % 80 dolayında seyreden bir enflasyon kabul edelim. Demek ki bütçe gelirlerindeki artış enflasyonun bir hayli gerisinde kalmıştır. Doğal olarak 1989'da öyle olacaktır.

ALKİN — Onun için 1989 vergi geliri tahmini çok yüksek.

KURDAŞ — Gelir tahminlerinde 4 trilyona yakın fazlalık var. Yani

iyimser davranmışlar. Yüzde 50 enflasyonla dahi bu gelir hedefleri tutturulamaz.

resmi rakamlara göre
1989'da bütçe
açığı 4,5 trilyon
TL'ye yükselecektir;
bütçe açığında bir
önceki yıla kıyasla
% 82,8'lik bir
büyüme olacaktır

AKGÜÇ — Efendim, müsaade ederseniz 1989 bütçesinin özelliklerini belirtelim, ondan sonra isterseniz bütçeyi tartışmaya açalım. Bu bütçenin ilk bakışta dahi göze çarpan bazı özellikleri vardır. Nedir bu özellikler? Harcama bazında % 57,8'lik bir artış beklenmektedir. Harcamalarda, özellikle transfer harcamalarında daha büyük bir artış öngörülmektedir. Yatırım harcamalarının payı giderek düşmektedir. Gelirler içerisinde de normal gelirlerde % 55,8'lik bir artış beklenmektedir. Harcamalar gelirlerden daha fazla artacağı için bunun doğal sonucu olarak da başlangıçta bütçe açığı 2 trilyon lira daha fazla tahmin edilmektedir, bir önceki yıla göre. 1988 yılı için 2.5 trilyon civarında öngörülen bütçe açığı 1989 yılında 4.5 trilyona yükselecektir, resmi rakamlara göre. Böylece bütçe açığında % 82,8'lik bir büyüme olacaktır. Ben size 1989 Bütçesi'nin büyüklüklerini 1988 yılı ile karşılaştırmalı olarak verdim. 1988 Bütçesi'nin yedi aylık uygulama sonuçlarını da sundum. Şimdi dilerseñiz bunun tartışmasını ve değerlendirmesini yapalım.

AKAT — Ben bir şey sormak istiyorum, oranlarımızı tutturmamız

için. Cari fiyatlarla 1988 için en son milli gelir tahmini elimizde var mı?

ALKİN — Son tahmin 103.2 trilyon.

AKGÜÇ — DİE tahmini 100.8 trilyon, DPT tahmini 103.2 trilyon.

AKAT — 103.2 çarpı fiyat deflatorü 1.49 değil mi? Çarpı % 5 büyüme. 1.05 yani 161.5 trilyonluk bir milli gelir, 1989 yılı için.

AKGÜÇ — Evet DPT'nin önümüzdeki yıl için GSMH tahmini 161.5 trilyon.

AKAT — Hesapladık, 161.5 trilyonluk bir milli gelir. Bu rakamları böyle bir milli gelir içinde değerlendireceğiz.

AKGÜÇ — Önümüzdeki yıl % 50 olursa enflasyon hızı, GSMH'mız 161.5 trilyona yükselecek. Bütçede öngörülen şekilde gerçekleşirse; bütçenin de payı, harcama bazında aldığımız zaman, GSMH'ya oranı % 20,4 oluyor.

KURDAŞ — Fonları da koy 8 trilyon.

AKAT — İşte ben ona gelecektim. Bu kamu kesimini tartışırken, bütçenin kamu kesimindeki payı daraldığı için, fonları koymadan gerçekçi bir resimle karşı karşıya değilmiş gibi geliyor bana.

KURDAŞ — Bakın onu gerekçe de vermiş. Gerekçe verdiği rakam-

◆ Bir millet savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin yaşayacak neticeler vermesi ancak irfan ordusuyla kaimdir.

Atatürk

---

larla bu boyutu veya büyüklüğü bulursunuz. Türkiye'de sonunda kamu kesiminin GSMH'daki payı % 25-26'da kalır; ama, ekonomiyi de patlatır, o orana gelene kadar. Ben meseleye, kusura bakmayın, bütçe politikasına ve değerlemesine, hiç bu açıdan bakmam. Benim yaklaşımım, her zaman kullandığım yöntem şöyledir. 33 trilyonluk bir bütçe öngörüyorlar, konsolide bütçe. Artı 8 trilyonluk fonlar var. Bütçe gerekçesinin 107 nci sayfasında fonlara ait gerçekleşme tahmini var. 8 trilyon fon deyin, 33 trilyon da bütçe, eder 41 trilyon.

AKGÜÇ — Efendim, 1989 hedefini gelir olarak 31.5 trilyon vermişler. Şöyle 24.370 trilyon vergi geliri, yerel yönetimlerin geliri 3.7 trilyon, 6.5 trilyon da fonlardan.

KURDAŞ — Kimin tahmini bu?

AKGÜÇ — 1989 bütçe tahmini böyle.

KURDAŞ — Şimdi bütçe gerekçesinde verdiği rakamları ben alayım. Fonlar muhtelif kalemlerden 6 trilyon 917 milyar. Bunun 1 trilyonunu bütçeye vermiş, demek ki fonlarda aşağı yukarı 6 trilyonluk bir masraf olmuş. Önümüzdeki sene bu hesaba göre fonlar kanalı ile 8 trilyonluk bir gider öngörülmüş. Gene bir miktarını bütçeye veriyor. 41 trilyon eder. Bu başlangıç ödeneklerine, yıl içinde alınacak ödeneklerin de eklenmesi gerekir. Geçmiş son yılların ek ödeneklerinin başlangıç ödeneklerine oranı da 28 inci sayfada verilmiş. Ek ödeneklerin başlangıç ödenegine oranı 1984 yılında, yani Sayın Özal'ın iktidara geldiği dönemden sonra, % 19,6 artmış. 1985'de % 22,5 artmış, 1986'da % 25 artmış, 1987'de % 22 artmış, bu sene de % 25 dolayında arttığı tahmin ediliyor. % 20 alın. Bu bütçenin başlangıç ödeneği ile yıl sonu ödeneği arasındaki fark 6.6 trilyon da ora-

dan gelir. Böylece toplam 47.6 trilyonluk bir masraf öngörülebilir.

AKAT — Sayın Kurdaş, kamu kesiminde bir finansman açığı geleneksel olarak oluşuyor. Bunu da merkezi hükümet bir şekilde karşılıyor. Kamu maliyesini Türkiye'de tartışırken bütçe dışı olarak sadece fonları değil, bir de kamu kesimi açığının Merkez Bankası'nın kaynakları ile finanse edilen bölümünü, yani para basılarak

PROF. DR. ASAF SAVAŞ AKAT
İkâisatçı

karşılanan bölümünü de dikkate almak gerekir. Kamu kesiminin açığının yarısı konsolide bütçe artı fonlardan geliyorsa yarısı da kamu teşebbüslerinden geliyor. Kamu kesiminin global açığı denildiğinde, kamu teşebbüslerinin finansman açığını da hesaba katmak lazım.

KURDAŞ — İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin finansman açığını hiçbir yerde vermiyorlar. Fakat Ankara'da İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin finansman açığı konusunda önemli bir telaş var.

URAS — Bütçe açığı ile KİT'lerin kârını karşılaştırabiliriz. KİT'lerin toplam kârı var. 3 trilyon da kâr görünüyor. Kamu kesimi finansman dengesi denilince KİT'lerin kârını da hesaba katmak gerekir.

AKAT — Aynı anda 10 trilyon yatırım yapıyorlarsa, yine de 7 trilyon açık var demektir.

KURDAŞ — 3 trilyon açık görüyor.

URAS — O zaman buna 4 trilyon bütçe açığı 3 trilyon da KİT açığı koyacaksınız. Toplam kamu kesimi finansman açığı 7 trilyon liraya yükselir.

KURDAŞ — Bir dakika. Önümüzdeki rakama göre konsolide bütçe 33 trilyon, 8 trilyon fonlar, 6.6 trilyon da yıl içindeki ek ödenekler, 47.6 trilyonluk bir sarfiyat öngörüyorsunuz. 103 trilyonluk bir milli gelir içinde, 47.6 trilyonluk bir sarfiyat. Geçen seneki hacmi ile bu, yüzde olarak %46.0.

AKAT — 161 trilyonun içinde hesaplamak gerekir. Gelecek yıl nakdi milli gelir 161 trilyon TL olacak.

KURDAŞ — Hayır. Başlangıç ödeneğini alıyorum. Tabii sonradan bu bütçeyi patlatıp, % 50 enflasyona sebep olur, sonunda da % 26'ya iner. Aynı şeyi siz 1988 Bütçesi için yapın. 1988 Bütçesi'nin yılbaşı milli gelirine oranı % 41 idi. Bu seneki oran ondan birazcık daha fazla gözükür. İşte Türk bütçesinin, Türkiye'nin sıkıntısı buradan geliyor. Bütçe çok büyük bir hacim öngörerek başlıyor. Fonlarla birlikte, 1989 için 47 trilyon harcama öngörüyorsunuz. 1988'deki gelir gerçekleşmeniz 17.275 trilyon. Acaba sıfır enflasyonda durum ne olur? Sıfır enflasyonda bu 17.275 trilyonluk gelir, Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi'nin geçen yılın enflasyonu ile bağlantılı olması sebebiyle tahsilat bi-

raz artar, milli gelir artışının da etkisiyle % 20'lik artış kabul etmek rasyonel olabilir. Demek ki sıfır enflasyonda bizim bekleyebileceğimiz bütçe gelirleri 21 trilyonluk bir hacime ulaşır. 47 trilyonluk bir masraf öngörüyorsunuz, 26 trilyonluk bir açık var. Ancak bu 47 trilyondan bir % 10 fiilen tasarruf yapılır, indirin bunu. Kalır 40 trilyon harcama. Buna karşı 21 trilyon geliriniz var, sıfır enflasyonda bir açığınız var. Şimdi burada %50 enflasyon öngördüğünden, daha başlangıçta bu geliri 28.5 trilyon olarak kabul etmiş. Aslında sıfır enflasyon istiyor isek, veya % 20 bir enflasyon istiyorsak, bizim orada 21 trilyon liralık gelir ile 40 trilyonluk harcama arasında muazzam bir açığımız var.

AKGÜÇ — Ama Sayın Kurdaş, 33 trilyon bütçe harcaması hesaplanırken cari harcamalar da yatırım harcamaları da % 50 enflasyona göre hesaplandı. Bütçe harcamalarında öngörülen 12 trilyonluk reel bir artış değil ki. Onun içerisinde de enflasyon payı var. Sıfır enflasyona göre hesap yaparsak, sıfır enflasyonda bütçe harcamaları ne olur, ona bakmak lazım.

1989 bütçesi türkiye'nin istikrar ihtiyacı göz önünde tutularak düzenlenmemiştir; eski tutumun bir tür yansıması ve tekrarıdır; diyanet işlerine ayrılan para 8 bakanlıktan daha çoktur

KURDAŞ — Bu sıfır enflasyonda bir bütçe mi? Değil. % 20'lik bir enflasyonlu da değil. % 50 enflasyon hedefine göre hazırlanmış diyorsunuz.

Bence % 50'lik enflasyonlu bir bütçe de değil. En az bugünkü enflasyon seviyesine yakın bir enflasyon bütçesi bu.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, zaten hiç kimse enflasyonun gelecek yıl bu yıldan daha düşük olacağını da beklemiyor. Genel bekleyiş ortalama enflasyonunun % 50'nin üstünde olacaktır şeklinde.

KURDAŞ — Tamam. Öyle ortaya koyalım. 1989 Bütçesi Türkiye'nin istikrar ihtiyacı ile ve istikrara doğru ciddi bir dönüşle uyusabilir bir bütçe olarak düzenlenmemiştir. Eski tutumun bir cins yansımasıdır, tekrarıdır. Ayrıca bu bütçede sizin de işaret ettiğiniz ciddi çarpıklıklar vardır. Bir kere bu bütçe antisosyaldır. Çalışan sınıfların aleyhine bir bütçedir. Özellikle de kamu kesiminde çalışanların aleyhinedir. İkincisi, bütçenin perişanlığı transfer harcamalarında da belli olmaktadır. Mesela 8 sene evvelki bütçeye bakın. İç ve dış borç faiz ödemelerinin bütçe içindeki oranı % 5'ler dolayındadır. Şimdi faiz ödemelerinin bütçe içindeki payı % 40'lara hatta daha üstüne doğru çıkıyor. Aslında bu, bütçenin kontrolden çıktığının bir alametidir. Masrafların genel hatlarını siz söyleyiniz, yatırım harcamaları azalıyor, transfer harcamaları muazzam bir pay alıyor, cari harcamalar da kendi kaderince yürüyor. Cari harcamalarda pek öyle sert davranmıyorlar. Fakat bütçenin sarfiyatındaki anlayış, mantalite de ilginç. Mesela bu bütçe giderlerine bakıyorsanız, Diyanet İşleri'ne ayrılan para 8 bakanlıktan daha fazla. Oraya 240 milyarlık bir para ayrılmış. Çalışma Bakanlığı'nın bütçesi 39 milyar, Sanayi Bakanlığı'nın bütçesi bile 136 milyar.

AKGÜÇ — Çok haklısınız. Maliye Bakanlığı ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bütçelerinin top-

lamı 20 trilyon. Zaten 33 trilyon ödeneğin 20 trilyonu Maliye Bakanlığı ile Hazine'nin' Bu da açıkça gösteriyor ki, 1989 Bütçesi aslında bir transfer bütçesi.

KURDAŞ — Hazine de Başbakanlığa bağlı olduğuna göre, bu bütçenin aşağı yukarı 11 trilyonu Başbakanlık emrinde. Artı fonlar Başbakanlık emrinde. 40 trilyon olarak hesapladığımız hacmin yarısına yakın bir kısmı Başbakanlık emrinde. Başbakanlık emrinde bir mekanizma içinde sarfediliyor. Bu da, Başbakanlığın ekonomi üzerindeki hâkimiyetinin ve bir manada tahakkümünün sebebinin ben- ce açıklıyor.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, 1989 Bütçesi'nin toplumsal olmayan yönünü iyice vurgulayalım. Mesela Eğitim Bakanlığı'nın payı % 9'a düşmüş. 3 trilyonun altında. Ki bizim eğitim harcamalarımız yakın bir geçmişe kadar bütçenin % 15'leri dolayında idi.

KURDAŞ — % 22'lerdeydi, % 23'lerdeydi.

AKGÜÇ — O Atatürk zamanında. Ben son yıllardan söz ediyorum, % 15'lerdeydi. Şimdi bu % 9'a düşmüş vaziyette. Yine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın bütçesine baktığımız zaman, ki bu da tabii sosyal bir içerik taşıyor, onun da payı % 2.7 olmuş. Görülüyor ki 1989 Bütçesi'nde kalkınmaya yönelik harcamaların payı son derece düşüktür.

KURDAŞ — Çünkü lükse dönük cari harcamalar üzerinde herhangi bir tasarruf isteği yoktur. Çok zayıftır o istek. Ama bunları Türkiye'nin geleceğini de handikape ederek, tehlikeye sokarak yapıyorlar. Bir «Çağ atladık. Çağ atladık.»dır gidiyor. Eğer bir toplum kafaca çağ atlayamıyorsa, sokaklarını süslemekle, birkaç bina yapmakla çağ atlamış olmaz. Onu Abdülmecit de yaptı. Aldı dış borcu sarayları yaptı. İstanbul'u güzelleştirdi. Bi-

naenaleyh o bir mantık değildir. Adliyesi çağa uygun olmayan, eğitimi, üniversite eğitimi çağa uygun olmayan, normal eğitim sistemi her gün gerileyen bir memleket hangi çağa atlar? Bence geriye doğru atlar.

Şimdi ben bütçedeki gözlemlerime devam edeyim. Bütçe gerekçesinde ve bütçe tertibinde iç ve dış borçlar hakkında bir bilgi yok, 1989 yılında iç ve dış borçlar ne olacak? Bu bütçenin dış ve iç borçlara yansımalarının boyutu belli değil. Onlar, anlıyorum ki Hazine ve Dış Ticaret'in elinde ve burada zikredilmiyor. Fakat bir yerde bir endikasyon, bir gösterge var. Millî Bütçe Tahmin Raporu'nda 1989 için dış açık öngörüyor. Gelecek yıl aşağı yukarı 4 milyar dolara yakın bir faiz ödenecek normal şartlarda. Ben 1989 yılında dış faizin Türkiye'nin iç tasarruflarından karşılanmasını, dıştan yeni bir kaynak alınmamasını beklerdim. Hükümet, dıştan yeni bir kaynak alacağına göre, 1989 yılı dış borç faizlerini de dıştan alacağı borçlarla ödemeyi planladığı kamısını edindim.

ALKİN — Yalnız 1989'da dış açığı 1988'e göre düşürüyor efendim. 1988'de dış açık kaynaklar-harcamalar dengesi'nde 802 milyar lira açık gözükürken, 1989'da bu açık 515 milyar liraya düşüyor.

KURDAŞ — Şimdi vadesi gelen borçların yeni borçlarla aynen karşılandığını farzedin. Yalnız faizi kendi kaynaklarınızdan ödediğinizi düşünseniz, 4 milyar dolarlık bir fazlalık olması lazım ki onunla faizi ödeyebilirsiniz. Halbuki burada hâlâ dıştan kaynak transferi var. Demek ki hem faizlerin ödemesini bir dış borçla yapmayı öngörüyorlar hem de dıştan ekstradan 510 milyarlık bir kaynak naklini öngörüyorlar.

ALKİN — 1989 dış açık tahmini, cari işlemler açığı tahmini 235 milyon

dolar. İşte bu 235 milyon dolar açığın, TL olarak ifadesi 515 milyar.

AKAT — Ashında 235 milyon dolarsa, onun içinde bizim faiz ödemelerimiz de var. Ona göre biz faizlerimizi borç olarak ödemiyoruz. Biz faizlerimizden sadece 235 milyon dolarını borç olarak ödüyoruz. Gerisini kendimiz ödüyoruz.

KURDAŞ — Ben o sonucu çıkarıyorum.

AKAT — Eğer rakamlar bu ise, durum benim dediğim gibidir. Bizim ilave dış kanagımız 235 milyon dolarsa, 3 milyar dolar da faiz ödememiz varsa, biz 3 milyar doların 235 milyon dolar dışındaki faizi kendimiz ödemişiz, sadece bu 235 milyon dolarlık faizi de yeni borç olarak ödemişiz gibi...

ALKİN — Türkiye gelecek yıl 3 milyar dolarlık faizi ödemekte, 235 milyon doları kısa kalmaktadır. Onu da sermaye işlemleriyle kapatıyoruz. Bana da öyle gözüküyor. Bu rakamlar öyle...

son yıllarda cari işlemler açığı ile dış borçlardaki gelişmelerin ortaya koyduğu çelişkili durum: hangisi doğru?

KURDAŞ — Hayır. O rakamları bırakınız. Şimdi tam sırası geldi. O rakamların kesinlikle gerçeği yansıtmadığını söyleyeyim. Bir memleketin dış ödemelerinin hesaplarında, cari işlemler açığı ile o memleketin aynı yıl içindeki borç kabarması arasında yakın bir bağlantı vardır. Cari işlemler açığından borçla finanse edilmeyen kısımları, yani bedelsiz itha-

lat ve bağışları çıkarırsanız, döviz rezervinizde de hiçbir değişiklik yoksa, cari işlemler açığındaki kısımla borç artışı birbirine yüzde 100 yakın olur. Birbirine eşit olur.

ALKİN — Dış borç olduğu yerde sayıyor 1989 yılında.

KURDAŞ — Bir dakika. Şimdi siz bunu Türkiye'ye uygulayın. 1984 - 85 - 86 - 87 yıllarında Türkiye'nin dış borçlarında 25 milyar dolara yakın bir kabarına olmuş. Buna mukabil cari işlemler açığını yan yana koydunuz mu, 7 milyar dolara yakın bir açık gözüküyor. Eğer bu dönemde 7 milyar dolar cari işlemler açığı olmuşsa, bu 25 milyar dolar dış borç nasıl meydana gelir?

AKAT — Bu iki rakamdan bir muhakkak yanlıştır Türkiye'de. Bu iki rakamın ikisinin birden doğru olması mümkün değildir.

KURDAŞ — Sebebini anlatayım. O rakam niçin yanlış? O rakama baktığımız zaman bir kere ihracatta önemli bir fiktif ihracat faktörü olduğunu biliyorsunuz. Ve o tahmin ettiğimiz gibi % 15'lik, % 20'lik değil. En az % 25'lik bir fark var. Turizm gelirlerinde de -geçenlerde Dergimizde de tartışıldı- önemli bir nikbin tahmin var. Mesela İspanya'ya baktığımız zaman adam başına döviz olarak turizm geliri 350 dolar ise, ben burada Türkiye'de 1250 dolar farzediyorum. Gelirleri oradan da şişiriyorum. Öyle görünüyor ki birtakım ithalat bu rakamlara yansımıyor. Aradaki açıklık kesin. Ben 4 yılda 25 milyar dolar borç biriktirmişim, cari işlemler açığının toplamı ise, döviz rezervlerindeki artışla birlikte sadece 8 milyar dolar. Bu olamaz.

AKAT — Bir yanlış var burada.

KURDAŞ — Niçin yanlış? En az 3-4 milyar fiktif ihracat, ihracat ge-

liri imiş gibi giriyor. 1 milyar dolara yakın turizm geliri giriyor, birtakım ithalatı da oraya sokmayınca, dengeleyorsunuz. Bunlar kasıtlı mı yapılıyor, yoksa yanlışlık mı? Benim kanımca kasıtlı.

ALKİN — Efendim, bunların dış borç rakamları bizim gazetelerin yazdığına uymuyor. Onu da hemen söyleyeyim.

AKAT — Onu da düşmek lazım. Bazı dış borç rakamlarına, mukaveleyle bağlanmış ama alınmamış borçlar da giriyor. O farkı bir miktar kapatır.

ALKİN — 37 milyar dolar, 1983 yıl ortası itibariyle dış borç tutarı.

KURDAŞ — Onu da hesaba alalım.

AKAT — 38 milyar dolara yakın.

KURDAŞ — 38 milyar dolar deyin. Biz geçen seferki tartışmamızda 45 milyar dolar dedik.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, Türkiye'de yerleşik kişilerin döviz tevdiat hesapları ve Amerikan askeri kredileri yoktu, Sayın Alkin'in verdiği rakamlarda. Bu rakam fiilen kullanılan kredidir. Sözleşmeye bağlanan tutar 50 milyar dolara ulaşıyor.

ALKİN — Sayın Kurdaş, sizin dediğinizi aynen burada kanıtlamak mümkün. Bakın şimdi 1986 yılında cari işlemler açığımız 1.5 milyar dolar. Demek ki 1986 yılında 31.2 milyar dolar olan dış borç stokumuzun normal olarak 32.7 milyar dolara çıkması lazım gelirken 38.3 milyar dolara çıkmış.

KURDAŞ — Nasıl çıkmış Sayın Alkin? Bu nasıl olmuş?

ALKİN — Daha da komiği, 1987 yılındaki cari işlemler açığımız 1 milyar dolar iken, 1988'in ortasında geriye gitmiş dış borç stokumuz.

AKAT — Çapraz kur değişikliklerinden kaynaklanabilir. Dolar-Mark çapraz kurundaki değişiklik.

ALKİN — Doların devamlı değer kaybetmesi, diğer yabancı paralarla alınan borçları, dolar cinsinden artırır.

AKAT — Yen ile alınan borçlarla mark ile alınan borçlar dolar cinsinden arttı, ama bu kadar büyük farkı açıklayamaz.

ALKİN — İki senede dolar % 40 değer kaybetti, az değil.

AKAT — Bizim borçlarımızın yüzde 100'ü de yen ve mark ile değil.

ALKİN — Amerikan Doları dışında olan paralarla olan borçlarımız, üçte biri diyelim, tüm dış borçlarımızın, iki senede % 60 değer kaybetmiş dolar, mark ve yen karşısında.

AKAT — Tamamına 30 milyar dolar diyelim. Bu borcun üçte biri mark ve yen ilerse, çapraz kur değişikliği dış borçlarımızı 6 milyar dolar artırır.

ALKİN — Kur değişikliği, cari işlemler açığı tutarı ile dış borç stoku artışı arasındaki farkı kapatıyor.

AKAT — Ben tam kapattı diyemem. Bunun ayrıntılı bir analizinin yapılmamış olmasını büyük eksiklik olarak görüyorum. Sayın Kurdaş'a katılıyorum. Normal olarak bize, kamuoyuna şunu göstermeleri lazım. Madem ki dış borçlarımız tartışılıyor. İşte bizim dış borçlarımız, işte bizim cari işlem açıklarımız, artı sermaye hareketleri, rezerv değişiklikleri, bütün bunları kamuoyuna açıklamaları lazım.

KURDAŞ — Rakamların birbiri ile tutarlı olması lazım.

AKAT — «Dış borçlar da arttı, cari işlemler açığı da arttı; kur değişmelerinin borçlarımıza getirdiği

yük de şu oldu.» diye açıklamak lazım.

KURDAŞ — Hayır efendim. Cari işlem açığı da dolarla, borç da dolarla ifade ediliyor.

AKAT — Dış borç stokunda kur değişikliğinin etkisi vardır. Bütün bunlar açıklandıktan sonra bizim karşımıza çıkan tablonun tatmin edici bir tablo olması lazımdır. Hakikaten kur değişiklikleri artı cari işlemler açığı ve rezerv değişikliklerinin bizi yıllık borç artışlarına götürmesi lazım. Eğer götürmüyorsa iki rakama da haklı olarak inanmamalıyız. Ne dış borç rakamına inanırız ne de cari işlemler açığı rakamına inanırız. Bunlara inanmamakta da haklı oluruz.

KURDAŞ — Onu yapmazlar. Çünkü onu yaparlarsa en kuvvetli silahları ellerinden gider. Dış ödemeler dengesi hesabını takdim etmek, hükümete dört tane önemli koz veriyor. Bir kere ihracatım patladı diye bir propaganda yapıyor. Halbuki bu ihracat rakamları içinde fiktif ihracat var. İkincisi, bu fiktif ihracata konu olan malların çok büyük bir kısmı mamul mallardır, sanayi mamulleridir. O nedenle fiktif ihracat, ihracatımızın kompozisyonunda, sanayi mallarına bir yükseliş veriyor. Buna dayanarak Sayın Özal «Sanayi mamul ihracatı arttı.» diyor. «Yüzde 80'i bulduk. Sanayi devleti olduk.» diyor. Üçüncüsü turizm gelirlerini de şişiriyorlar ve belki de birtakım ithalatı resmi rakamların dışında tutuyorlar. Dördüncüsü, Sayın Özal, «Yüz yıldır halledilemeyen cari işlemler açığı meselesini hallettim.» diyor. «Benim en kuvvetli tarafım budur.» diye övünüyor. Mesela üç gün evvel Sayın Özal çıktı dedi ki; «Bu sene cari işlemler açığım sıfır.» Peki eğer cari işlemler hesabı dengede ise niye borç peşinde koşuyorsun? Benim kanımca yalnız

ana para değil, faizleri ödemek için de yeni borç peşindeler.

ALKİN — Kendileri taksit ödemek için diyorlar efendim.

KURDAŞ — Netice olarak şunu getiriyorum. Bir kere eğer açıkladıkları borç rakamları doğru ise, —zannediyorum borç rakamlarını bir miktar küçültüyorlar, birtakım rakamları oraya dahil etmiyorlar— dış âlem açısından cari işlemler açığının küçüldüğü, kaybolduğu şeklindeki iddiaları geçerli değildir. Sebebini de analiz ediyorum. Dergimizde bu konuda ayrıntılı bir yazım var. Bu seneki bütçede de benim kanımca faizleri yine yeni borç olarak ödeyecekler ve dış borçlar artmaya devam edecektir. Eğer 1989 yılında dış borç faizini kendi kaynaklarımızdan ödeyeceksek, faizi bizim ödememiz demek, milli gelirimizin o kadar eksilmesi demektir. Şu şartla ki, milli gelirden o kadar bir gelişme olsun o gelişme ile ödeyeyim faizleri. Bir izah tarzı bu olabilir.

ALKİN — Tahmine baktığımızda, faizin tamamını kendi dış gelirlerimizle ödemiyoruz diyorlar. 235 milyon dolar dış açık öngörüyorlar. Gelecek yıla ait Dış Ödemeler Dengesi hesaplarında cari işlem açığı olarak 235 milyon dolar tahmin ediyorlar.

KURDAŞ — Bir borç bütçesi vermiyorlar. Milli bütçe tahmin raporu dedikleri raporda, hâlâ dış kaynak transferi öngörüyorlar. Demek ki vadesi gelen borçları, yeni borç olarak ödüyorum, biraz da ekstra alıyoruz. O iddia.

ALKİN — Şimdi o rakamlara baktığımızda birbiriyle tutarlı oluyor. Cari işlemler ile ilgili tahminlere baktığımızda, faizi bir kere ödüyorum normal döviz gelirlerimizle, sa-

dece bir 235 milyon dolarlık cari işlemler açığımız kalıyor. O da kaynaklar-harcamalar dengesinde dış açık olarak gösteriliyor. Tabii 1989 yılına dönük dış ödemeler dengesi tahminlerinin gerçekçiliği ayrıca tartışılabilir.

KURDAŞ — Anapara ödemeleri için de borç alıyoruz.

ALKİN — 1989 Ödemeler Dengesi tahminine göre anapara taksidini ödemek için borç alacağız, üstüne bir de 235 milyon dolar daha borçlanacağız.

KURDAŞ — İhracat hedefini ne olarak almışlar?

AKGÜÇ — Gelecek yıl için, ben size söyleyeyim. 1989 hedefi 12.6 milyar dolar.

KURDAŞ — Orada ne kadar fiktif ihracat var?

ALKİN — Tahminlere göre fiktif ihracat % 10 ile % 30 arasında değişiyor.

AKAT — 1989 için 12.6 milyar dolar. Halbuki Sayın Başbakan 1988 için 13 milyar dolar ihracat diyordu.

AKGÜÇ — Onu düzelttiler. Şimdi yeni tahmin 11.5 milyar dolar.

KURDAŞ — Benim kanımca, bu rakamlarda dahi en az % 20 - % 25 fiktif ihracat var.

AKGÜÇ — Efendim, açıklığa kavuşturulması gereken bir nokta var. Tartışmalardan biz sadece cari işlemler açığımızı kapatmak için borçlanıyoruz gibi bir izlenim edinilebilir. Tabii cari işlemler açığını dengelemek için borçlanıyoruz. Fakat ayrıca biz dışarıdan da buna ek olarak sermaye transfer edebiliriz. Dışarıdan transfer ettiğimiz kaynak cari işlemler açığımızdan fazla olabilir.

AKAT — O zaman bir de rezerv artışı olacak.

KURDAŞ — 1.5 milyarlık bir rezerv artışı olmuştur bankalarda.

AKAT — Bu arada 235 milyon dolar cari işlemler açığının karşısında bir miktar da sermaye girişi olmuştur. Gene 100-150 milyon olabilir.

AKGÜÇ — Gelecek yıl için yabancı sermaye girişi hedefini bilmiyoruz, ama bu yılın ilk sekiz ayında 127 milyon dolar.

AKAT — Demek ki borçlanılacak rakam daha da düştü.

AKGÜÇ — Ona karşı Türkiye'den de dışarıya sermaye transferleri olacak.

KURDAŞ — Sayın Akat, şu formülü uygulayıp bu hesapları kontrol edebilirsiniz. Cari işlemler açığı artı rezerv artışı eşittir dış borçlanma artışı olması lazımdır.

türkiye'de ekonominin birbirini dengeleyen temel büyüklükleri (kamu finansman açığı, cari işlemler açığı, dış borçlar ve enflasyon) arasındaki ilişki, batı ülkelerinde olduğu gibi kurulamamaktadır; oysa bunlar yapılamayacak hesaplar değildir

AKAT — Artı kur değişimleri. Çünkü, eğer borçlarınızı bir döviz cinsinden ilan ediyorsanız, halbuki borçlarınız farklı döviz cinslerinden ise, o zaman bu dövizler arasındaki kur değişimleri, dolar cinsinden ilan

ettiğiniz borç stokunu etkiler. Demin yaptığımız hesaptaki gibi küçümsemeyecek rakamlar ortaya çıkabilir. Dış borç artışının nedenlerini araştırırken bunu da dahil etmek zorundayız.

KURDAŞ — Yalnız, 1980-1988 döneminde dış borçlanmadaki gelişme trendi, 1980-1984 ile 1984'den sonra farklı olmuştur. Asıl borç artışı Sayın Özal iktidara geldikten sonra hızlanıyor. Doların diğer dövizlere nazaran değer kazandığı dönemlerde de —mesela 1984 ve 1985'te— bu artış daha da belirgin olmuştur. Çarpaz kurlar etki yapsaydı, o zaman durum böyle olmazdı

AKAT — Sayın Hocam, ben sizin bir çağrınıza çok katılıyorum. Batı ülkeleri ile ilgili yapılan iktisadi analizleri okudukça, en hoşuma giden şeylerden bir tanesi, kamu kesiminin finansman açığı, ülkenin cari işlemler açığı, dış borçlar gibi temel büyüklükler arasında kurulan ilişkidir. Buna enflasyon gibi 4 üncü büyüklüğü de ekleyebiliriz. Ancak bu dört büyüklük arasındaki muhasebe bağımlılıklarını biz kuramıyoruz. Bunlar aslında birbirini denetleyen rakamlardır. Bu özdeşliklerin Türkiye'de kurulamadığını gördükçe çok üzülüyorum. Hadi diyelim ki basının sokaktaki adama yönelik yayınları bunu yapmayabilir ama, her halükârda profesyonellerin bir taraftan, hükümetin öte taraftan, eğer saklayacakları bir şey yoksa, bu hesapları yapabilmeleri lazım. Bunlar yapılmayacak hesaplar değildir. Bir ülkenin kamu kesimi finansman açığı belli ise, kamu kesimi finansman açığı için ya iç borç alınacaktır ya da dış borç alınacaktır. Alacağı dış borcu düştükten sonra, geriye almak zorunda olduğu iç borç çıkar. O iç borcun içinden de ne kadarının özel tasarruflarla karşılanacağı biliniyorsa, bunun ne kadar olabileceğini bildiği-

niz anda da ne kadar para basmak zorunda kalınacağı çıkar ortaya.

ALKİN — O zaman enflasyon da çıkar ortaya.

AKAT — Bu hesaplar yapıldığında, hükümetin ben bu enflasyonu tutturacağı, veya tutturmayacağı tartışmasına da gerek kalmaz. Zaten siz olayı görürsünüz. Özel kesimin tasarrufu milli gelirin % 15'idir. Eğer kamu kesiminin finansman açığı da milli gelirin % 3'ü ise ve dışarıdan o sene borçlanma ihtimali de sıfır ise, hükümetin özel kesimin tasarrufunun yarısını alabilmesi mümkün olmadığına göre, en iyi şartlarda milli gelirin % 5'lik bir bölümünü özel kesimden borçlanarak alsa, geriye % 3'lük bir açık kalır ki, bunun için milli gelirin % 3'ü kadar para basmak gerekir. Bunu hesapladığınız anda Türkiye'de % 60 - % 70 civarında bir enflasyon çıkar. Bütün bunları denetlemek açısından ben sizin bu çağrınıza katılıyorum. Kamu kesimi finansman açığı, cari işlemler açığı, dış borçlanma olanakları, iç borçlanma olanakları, özel kesim tasarrufları; bu temel büyüklükler arasındaki özdeşlikler ortaya konulmalıdır.

KURDAŞ — Yapmaz. Benim kanımca bu taktikten hükümetin özel çıkarları olmuştur ve bunu istismar etmiştir. Durumun açıkça görülmesini istemez.

AKAT — Bu bilinenler çerçevesinde, olayları, verileri saklayarak kamuoyunu uzun süre müspet yönde etkilemek mümkün olamaz. Onu saklarsın, bunu saklarsın peki sonra, herşey ortaya çıkar.

KURDAŞ — Rezervlerde iki milyar artış olduğunu kabul edelim. borçlar ne kadar artmış bu iki sene-
de? 10 milyar dolara yakın artmış-

tır. Hesaplarda 3 milyar dolarlık cari işlem açığı gösteriliyor. 10 milyar dolar dış borç artışı var. Ve dolar değer kazanıyor. Orada ciddi bir tutarsızlık mevcut. Ben bu hesap tutarsızlığının tesadüfen yapıldığı kamsında değilim. 1983 senesinin Aralık ayında özellikle hayali ihracata teşvik getiren bir kararname çıktı biliyorsunuz. 1984 Mart ayına kadar ihrac edene % 35 prim verildi. 1984 yılında sözde ihracat patladı. İşte o fiktif ihracat patlamasını iskonto etseler, düzeltseler, cari işlemler açığı o zaman 4 veya 5 milyar dolara çıkacaktır. Ve cari işlemler açıkları ile dış borç artışı arasındaki fark da kapanır. Onu yapmayınca, ihracat patlaması propagandası yapabilmek için düzeltme yapmayınca, cari işlemler açığı düşük görünüyor. İhracatı yüksek göstereceksiniz, ithalatınızı daha az göstereceksiniz, turistik gelirleri biraz yükselteceksiniz, böylece cari işlem açığı küçülecek. E peki 10 milyar dolar borç 1984-1985 yıllarında nasıl artmış? Doların değer kazandığı iki yıl. Şimdi bu hikâye devam ediyor.

AKGÜÇ — Efendim, dilerseniz söyle özetleyelim. Rakamlar arasında bir tutarsızlık var. Bunu biz çözmekte bir hayli zorlanıyoruz. Özellikle cari işlemler açıkları ile dış borç artışı arasında...

ALKİN — Benim gördüğüm bir tutarsızlık daha var. Onu sorayım size. Kamu kesiminin harcamaları, biliyoruz ki, konsolide bütçe ile sınırlı değil. Mahalli idarelerin harcamaları var. Bir de KİT'lerin bütçe dışı harcamaları var. Tamam mı? Konsolide bütçede 1989 yılında 33 trilyon lira para harcanacak görünüyor. Bunun üstüne belediyeler harcayacak, bunun üstüne bir miktar da KİT'ler harcayacak.

KURDAŞ — Fonu da koyun

ALKİN — Fon da var. Peki nasıl oluyor da 1989 yılı Kaynaklar-Harcamalar dengesine baktığımızda kamu harcamaları toplamı 33 trilyon görünüyor. Devletin iki tane harcaması var. Yatırım harcamaları ve tüketim harcamaları. Kaynaklar-Harcamalar tablosunda yatırım harcamaları stoklar dahil 19 trilyon, tüketim harcamaları da 14 trilyon görünüyor. Topladığımızda 33 trilyon çıkıyor. Konsolide bütçe kadar, 1989'da. Kaynaklar-Harcamalar dengesi konsolide bütçe dışındaki kamu harcamalarını kapsam dışı mı bırakıyor? Yoksa biz burada teknik bir hata mı yapıyoruz? Transfer harcamalarının tamamını, faizi bunun içerisine koymayacak tabii.

AKGÜÇ — Tabii kamunun yaptığı transfer harcamaları, yatırım ve tüketim harcamaları içine girmez. Bütçenin büyük bölümü, 10 trilyonu faiz olmak üzere transfer harcaması; bu tabloya kamunun yaptığı transfer harcamalarının girmemesi doğal. Nitekim aradaki fark transfer harcamalarından doğuyor. Transfer harcamaları yok. Kaynaklar-Harcamalar tablosunda.

KURDAŞ — Transfer harcamaları nerede?

AKGÜÇ — Özel kesime transfer edilen kaynaklar, özel kesimin yatırımı ve özel kesimin tüketim harcamalarında kullanılıyor.

KURDAŞ — Ben devlet borcunun faizini ödersem, bunu özel kesime mi veriyorum?

AKGÜÇ — Tabii. Özel kesime transfer etmiş oluyorsunuz.

KURDAŞ — Dış âleme transfer ediyorsam?

AKGÜÇ — Cari işlemler hesabına giriyor, dış açığı etkiliyor.

ALKİN — O zaman demek ki şöyle yapacağız. 33 trilyonun içerisinde 16 trilyonu düşeceğiz. Tamam mı? Bütçede.

AKGÜÇ — Onun hepsi özel kesime transfer değil. Kamu kuruluşlarına da transfer var. Bütçedeki transfer harcamalarının bir bölümü, kamunun tüketim ve yatırım harcamalarına dönüşür.

ALKİN — Peki 12-13 trilyon düşelim. Kaynaklar-Harcamalar dengesinde de kamu kesiminin harcamaları 33 trilyona çıktığına göre, bu sefer de şöyle bir tablo ortaya çıkıyor. Bütçe dışında 12-13 trilyon veya biraz daha fazla harcama yapıyor kamu kesimi.

AKAT — KİT'lerin bütçeden geçmeyen kaynaklarla yaptıkları yatırımlar var. Otofinsanmanla normal banka kredileri dışında sağladıkları kaynaklarla yaptıkları yatırımlar var. KİT'lerin, yerel yönetimlerin, yani bütçe dışında kamu kesiminin yaptığı tüketim ve yatırım harcamaları da Kaynaklar-Harcamalar tablosuna giriyor.

ALKİN — Bir de sizi kızdırmak pahasına şaşkıncu bir şey söyleyeceğim. Bana öyle geliyor ki, bu bütçenin rakamlarına baktığımızda, bu bütçe zorunlu bir bütçe. Aslında bu bütçe enflasyonist bir bütçe değil. Mecbur kalınan bir bütçe. Neden? Aynen sizin sıfır tabanlı bütçe hesabından gidiyorum. Geçen seneki harcamalar 21 trilyon imiş. Bu sene sonunda ilave ne? Personel, 4 trilyon lira. Bunun hesabını hatta eksik yapmışlardır. Bunu üstüne koyun. Bir de transfer harcamalarındaki artış. Bu da zorunlu, faiz ödeyecek. Bütün bunları üst üste koyduğunuzda hepsi 31 trilyon ediyor. Aslında bu bütçeyi asgari tutmuşlar.

KURDAŞ — Sizin bu 21 trilyon harcama dediğinizin her santimi

meşru mu? İsrafsız mı? 1988'de 21 trilyonluk bütçe harcaması içinde % 80 enflasyona sebep olan şişkinlikler var.

ALKİN — Onu kabul ediyorum. Fakat sanki bunlar kendilerini çok dar bir elbiseye sığdırmaya çalışmışlar, yapabilecekleri bütçenin asgarisini yapmışlar gibime geliyor. Keşke bu bütçe uygulanırsa.

KURDAŞ — Hayır. Bir kere bu bütçede en az % 50 enflasyon düşünmüşler. 21 trilyonluk bütçeyi 33 trilyon yapmışlar.

ALKİN — Yaptı efendim yaptı. Ben geçen seneki 21 trilyonluk har-

PROF. DR. ERDOĞAN ALKİN
İ.Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi

camayı aynen bırakıyorum. Geçen sene hiçbir şey değişmedi. Sıfır enflasyonla gidiyorum.

KURDAŞ — Ben geçen seneyi bırakmam. Ben geçen seneki masraflarımı gözden geçiririm, onlarda yapılması mümkün olan tasarrufun hepsini çıkartırım.

ALKİN — Bence 1989'da konsolide bütçe harcamalarını 33 trilyon-
da tutabilirlerse bravo.

KURDAŞ — Tutamazlar.

AKGÜÇ — Enflasyon % 50 olursa ve yatırımları daha da kısırlarsa ancak 33 trilyonu tutabilir.

ALKİN — 33 trilyonu tutabilirlerse bravo. Sayın Akat'ın dediği gibi ben bu hesabın yapılabileceği kanaatindeyim. Devlet oturur, yani Merkez Bankası, Devlet Planlama Teşkilatı, Hazine'si, Hükümeti oturur bir arada bir plan yapar. Aynen şurada basit olarak ifade etmeye çalıştığım gibi. Bizim zorunlu harcamalarımız nedir? Borç ödeyeceğiz, maaş vereceğiz, yatırımlar var, onların devamı lazım durduramazsın orta yerde: bütün bunları topladığımızda bir bütçe çıkar. Diyelim ki bu 33 trilyon. Demek ki 33 trilyonu harcamaya mecburuz. Şimdi gelirleri ne olacak? Gerçekçi olarak bunu hesaplarız. Sonuçta 6 trilyonluk açık çıkar. 6 trilyonluk açığı nasıl kapatacağız? Sayın Akat'ın dediği gibi. Ne kadarını iç borçlanma ile yapacağız bunun? Tabii o zaman 1990'a düşük programlama yapmam lazım; 1990'daki transfer harcamaları ne olacak, bütçe içerisinde? Ne kadarını iç borçlanma ile, ne kadarını para basarak karşılayacak? Kamu kesini parayı kaç kere döndürür senede? Acaba iki defa çevirebilir mi? Eğer iki defa çeviriyorsa, diyebiliriz ki 6 trilyonluk açık 2 trilyonunu iç borçlanma ile 4 trilyonunu para basarak karşılayacak. Demek ki 2 trilyon para basacağız. Bunu yıl sonunda 5 trilyonla kapatırsak, iyimser gideyim, gelecek yıl yüzde 40 para basmam lazım. 1989 bütçe açığını kapatmam için. 2 trilyonluk borçlanmanın dışında. Şu şartla ki bu 2 trilyonu ekonomi içerisinde iki defa çevirmek lazım. Bu da bana minimum % 40 enflasyon demektir.

Demek ki ben pekala böyle bir hesapla gelecek yıl için % 40 enflasyon tahmini yapabiliyim. Enflasyonun bundan aşağıya inemeyeceğini de kamuoyuna açıklarım: «Bakın ben gelecek sene şu harcamayı yapmaya mecburum, gelirlerim de maalesef budur.» Hatta kendi içinde enflasyonun giderleri artırıcı, buna karşılıklı gelir yaratıcı etkilerini de hesaba katarım. Dönerek simülasyon yaparım. Enflasyon % 40 olmaz da % 42 olur. 2 trilyon para basmam da 2.2 trilyon basarım. Böylece gelecek yıl için % 40 ile % 45 arasında bir enflasyon oranı çıkar. Aynı şeyi 1990 için 1991, 1992 için de yaparım. Ben hâlâ çok samimi olarak bu iş yapılırsa enflasyonun yılda 10'ar 15'er puan düşse düşse gideceğine inanıyorum.

AKGÜÇ — Sayın Alkin zaten gelecek yıl enflasyon oranını en az % 50 tahmin etmişler. 1989 Bütçesi % 50 enflasyon hesabı üzerine oturtulmuş.

ALKİN — Bu bütçeye göre % 50 olabilir enflasyon. Tabii % 50 bir enflasyon fena bir enflasyon oranı değil gelecek yıl için.

KURDAŞ — Yüzde 50 enflasyon, gelirlerdeki şişkinliği dikkate alırsanız en az % 60'ın üstündedir. Bakın, cari harcamaları yüzde kaç artırmışlar? Mesela personel giderlerini ne kadar artırmış?

AKGÜÇ — Diğer cari harcamalar % 57, personel % 61.

KURDAŞ — Şimdi bakın, geçen senenin şişkin bazının üzerinde % 57 ve % 61 artırmış cari giderleri. Bu, istikrara niyetli bir hükümetin yapacağı bir iş değildir. Bu arada enteresan bir şey var. Personel giderlerinde artış oranı açıklanan maaş zammı oranından yüksek. Sanıyorum % 22 olarak açıklanan zam oranı, yıl ortasında % 44'e yükseltilecek.

ALKİN — Personel harcamalarındaki artış % 61. Yaz ortasında -cumhurbaşkanlığı seçimleri filan var- % 22'nin üstünde daha parlak bir zam verecek maaşlara...

AKAT — İki defa % 22 zaten % 50'ye yaklaşır.

ALKİN — Demek o zaman yaz ortasında ikinci % 22 artış vermeyecek. % 30 maaş zammı verecek gibi geliyor bana.

AKAT — İkincisinde % 28 verirse % 22 çarpı 1.28 % 56 yapıyor.

ALKİN — % 4 - % 5'de personel kabarması olabilir.

KURDAŞ — Diğer cari harcamalar için yüzde kaç artış öngörmüş?

AKGÜÇ — Yüzde 57. Diğer cari harcamalarında artış oranı, enflasyon beklentilerinin biraz üstünde.

bütçede başlangıçta büyük açık vardır; 9 trilyona kadar tahvil ihracı için yetki istendiğine göre, bütçede en az 9 trilyon liralık bir açık öngörülmüştür

KURDAŞ — Benim kanımca bu bütçe eski alışkanlıkların devam ettiği bir bütçedir. Ama hacmi biraz artırmışlar. Şimdi ne yapacaklar bakın. Ben Sayın Özal'ın hesabını anlıyorum. Bu bütçede aslında, başlangıçta büyük bir açık var. Öyle 4-5 trilyon falan değil. Bu 10-12 trilyon.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, zaten demin ki tartışmalarda bu bütçenin açığının 6-7 trilyon olduğu ortaya çıktı.

ALKİN — Eğer 6-7 trilyon açıklık bu bütçe kapanırsa büyük başarıdır. İyi bütçedir bu.

KURDAŞ — 9 trilyona kadar tahvil ihracı için yetki var bu bütçede. Ayrıca yüzde 50 artırılabilir diyor. Aslında onlar en az dokuz trilyon açık öngörüyorlar. Bakın bu sene ne olacak bu bütçede.

ALKİN — Onun yarısına yakın bir kısım la tekrar borç ödeyecek.

KURDAŞ — İşte öyle olacak Sayın Alkin. % 50'den vadesi gelen iç borçları, % 90 faizle alacağı borçlarla ödeyecek: önümüzdeki sene Türkiye'nin mali sistemi biraz daha çukura girecek.

ALKİN — Aslında, Sayın Akat'la da konuştuğumuz gibi, bunların hesabı yapılabilirdi. Haklısınız.

KURDAŞ — Bakın 1989'da ne olacak? Bankacılara mesaj yollayalım. Bu bütçede sayesinde % 85 faizle topladıkları parayı % 90 faizle devlet tahvili veya Hazine bonosuna yatıracaklar ve bankalar büyük ölçüde piyasadan çekilip hükümete bağlanacaklar. Bankaların da hükümetin de başkaca alternatifleri yok. Hükümet, 1989'da 9 trilyonluk tahvil satacak.

AKAT — Kamu kesimi finansman açığı varsa ve bu kamu kesimi finansman açığı tamamen para basılarak kapatıldığı takdirde, bu enflasyon yüzde binlere çıkar. O zaman geriye bir tek yol kalıyor, açık ve seçik olarak. Kamunun dışında yapılan tasarrufları devlet, bir şekilde çekecek. Bu husus gayet açık. Bunu sağlayacak bir faiz haddi de vardır. Türk halkı, bazı başka ülkelerin de başına gelen bir şeyi yapıyor; devletine vergi vermiyor, borç veriyor.

Devlet o borcun faizini de simdilik halkından borç alarak ödüyor. Ama eninde sonunda bir gün gelecek devlet halkından vergi alarak bu faizleri falan ödemek zorunda kalacak. Bunun başka türlü kurtuluşu yok.

AKGÜÇ — Yalnız şunu da bir tartışmak lazım. Devletin faiz ve anapara olarak ödediği ile piyasadan çektiği arasında kimin lehine fark var? Devlet borcun servisini yapıyor, faiz ödüyor, artı anapara ödüyor. Buna karşı yeniden borçlanıyor. Acaba devlet ödediğinden daha fazlasını mı çekiyor? Sizin yaptığınız hesapta faiz ödemesi dikkate alınmıyor. Devlet, 1989'da anapara dışında en az 9.3 trilyon faiz ödeyecek.

AKAT — Şimdi yalnız o faize de ben katılmıyorum, % 80 enflasyonda bu devlet % 70 faiz öderken, hiç faiz ödememektedir. Tam tersine % 10 almaktadır. Buradaki muhasebe olayını bir faiz olayı haline dönüştürmeyelim. Üstelik o faizi devlet vergi alarak ödemiyor. O faizi de ilâve borç olarak ödüyor. Bir borç alındığında bir şey ödeniyor. Faiz diye bir şey veriyor ama, aslında verdiği faiz adamın servetindeki kayıptan az. Dolarıyla devlete borç veren, devlete net bir servet transferi yapmış durumda, bu bir. İkincisi, o faiz diye ödediği, aslında faiz olmayan şeyi öderken, onu da vergi alıp ödemiyor, başkalarından borç alıp ödüyor.

KURDAŞ — Yalnız şu tabloda ekonominin bir kesiminin talihi çok vahim. O da şu: Türkiye'de vergisizlik ödemek mecburiyetinde olan, kaçıramayacak bir kurum kesimi var. O kurum kesimi, bu mürşif devletin yükünü bu sene bütün ağırlığı ile çekti. Kârının % 49,2'sini Kurumlar Vergisi ve fonlar olarak ödedi. Bir de onun yarısı kadar peşin vergi istiyorlar. Onu da hesaplayın. % 24 daha koyun.

ALKİN — Faiziyle beraber hesaplamak lazım onu.

KURDAŞ — % 73. Geçen seneki kazancımın % 73'üne yakın bir vergiyi bu sene ödeyecek. Bunun alternatifi çok hızlı enflasyon olup; o da fiyatlarını delice ayarlar. kârlılığı yükseltir ve bunun yükünü bir miktar hafifletir. % 48 - 49 vergi artı bir de peşin vergi, vergi kaçırmayan kurum kesimini batıracaktır. O kesim bankaya gittiği zaman, banka da fazla fonlarını önemli ölçüde devlet tahviline yatırdığından, pazarlık gücü de yüksektir, yıllık % 140 faiz yükleyecektir. % 140'la borçlanan kesim gitmiştir, bu yükün altından kalkamaz. İyi bir şirket düşünün, 10 milyar kârı olan bir şirket önümüzdeki 1989'da 7.5 milyar lira vergi ödeyecek. Nasıl kalkacak bunun altından?

ALKİN — Vergi ödemek için, eğer muteber müşteri ise % 90 ile kredi alacak.

AKAT — Yüzde 90 ile kim veriyor?

ALKİN — % 85 ile % 90 arasında itibarlı müşterilere kredi veriyorlar.

KURDAŞ — Sayın Alkin, devlet tahvillerinin faizi yüksek olduğu sürece, dediğiniz faiz hadleri ile kredi vermezler.

AKGÜÇ — Efendim, bu toplantıda konular dağılıyor. Demin bir soru ortaya attım. Gerçi Sayın Akat yanıtladı ama, çok da açıklığa kavuşmadı. Faiz reel mi değil mi onu bir yana bırakalım. Devlet gelecek yıl faiz ve anapara olarak ödediğinden daha fazla para çekecek mi çekmeyecek mi? Devlet 1989 yılı için 7-8 trilyon da anapara ödemeyi, buna karşı 12 trilyon yeniden borç almayı öngörüyor. Devletin 4.5 trilyon borcu artmış olacak. Ama olaya parasal hareket olarak baktığımızda, devletten

borç servisi olarak 18 trilyon çıkacak. Ona mukabil bana ne girecek? 12 trilyon girecek. Devlet 6 milyon ödeme yapacak. Bu bir daralma değil, genişleme doğurur.

AKAT — O zaman bir reel çıkış var. Bunun anlamı iç borçlar reel olarak önemli miktarda azalıyor demektir. Dolar cinsinden milli gelire oranla azalıyor demektir.

AKGÜÇ — Hayır iç borçlar azalmıyor. Çünkü devlet 10 trilyon faiz ödüyor. Bunun bir kısmını da yenisinden borçlanarak karşılıyor. Bu bütçe aynen uygulanırsa, devletin anapara borcu 4.5 trilyon daha artacak. Kaldı ki 4.5 trilyon çok iyimser bir hesap, bu 7 trilyona uzar.

AKAT — Reel olarak dedim. İç borçlar azalır.

AKGÜÇ — Parasal olarak bakalım, özel kesimden para emme var mı?

AKAT — Parasal olarak baktığımda, benim şu andaki borcum 14 trilyon ise, bankacılık sisteminden ve senin dediğin gibi 18'e çıkmışsa, buradaki artış % 33'tür. Aynı dönemde enflasyon da iyi tahmin ettiğimiz gibi % 70 civarında olmuşsa; gerçi en iyimser senaryoda % 50 ama üç aşağı beş yukarı enflasyon % 60 ya da % 70 olur diyoruz hepimiz; benim iç borçlarım senin yaptığın hesapla % 35 artmışsa, milli gelire oranla iç borçlarım azalmıştır. Dolar cinsinden de azalmıştır. Reel olarak da azalmıştır.

AKGÜÇ — Enflasyon % 70'lerde olursa iç borç artışını 4.5 trilyonda tutamazlar, iç borç artışı da demin Sayın Kurdaş'ın dediği gibi 10-12 trilyona çıkar.

AKAT — Enflasyon % 50 olursa ve iç borç artışı da 4.5 trilyonda tutabilirse, iç borcun hem milli geli-

re oranı azalmış olur hem de sabit fiyatlarla azalmış olur. Şunu söylemek zorundayız. Bu gene basit bir aritmetik. Devlet faizinin enflasyona eşit olduğu ortamlarda, -Türkiye'deki ortamları üç aşağı beş yukarı böyle farzet- devlet aldığı borcun faizini borçla ödediği sürece, borçları dolar cinsinden, sabit fiyatlarla reel olarak artmaz; milli gelire oranı da, milli gelir % 5 veya % 6 arttığına göre, azalır. Bunun anlamı aslında o yılın esas transfer harcamaları dışındaki kamu kesimi finans açığına, iç borçlanma ile hiçbir katkıda bulunulmadığı demektir. Kamu kesiminin açığının kapatılmasında iç kaynakları reel olarak kullanamadı demektir. Kamu kesiminde reel bir açık varsa, o zaman ikinci bir soru ortaya çıkabilir. Peki kamu, açığı kapatmak için özel kesimden kaynak almazsa nereden alacak? İç borçların milli gelire oranını yükseltmezse ve kamu kesiminde reel bir açık varsa, bu açığı kapatmak için para basmaktan başka yol kalmıyor. Eğer dış dünyadan para alamıyorsa, iç borçları reel olarak arttıramıyorsa, ama reel bir açığı da varsa, devlet parayı basacak demektir.

KURDAŞ — Zaten vergi veren kesimi, tahammülsüz tazyik edecek demektir. Oradan yağ çıkarmaya çalışacaktır.

1989 yılına ilişkin bir tahmin : 180 trilyon dolayında milli gelir, % 70 enflasyon, % 6,5'lük bir büyüme

AKAT — Sanıyorum tartışmanın sonuna doğru son tahminleri yapıyoruz. Bu rakamlardan bana gelen intiba nedir? Ben 1989 için 161

trilyondan ziyade 180 trilyon civarında milli geliri öngörüyorum. Yüzde 70 bir enflasyon. Büyüme hızına gelince, ben bu konuda Sayın Alkin'e katılıyorum. Bu bütçe % 5 büyümeyi hedef alan bir bütçe değil. Bu bütçe % 6 veya % 6,5'lük bir büyümeyi hedef alan bir bütçe. Geçen sene de böyle oldu. Geçen sene Aralık ayında hükümet büyüme hızı % 5 dedi. Biz % 6 tahmin ettik. % 6,5 oldu. Ben geçen yıl % 6 büyümeye göre % 55 enflasyon tahmin ettim, büyüme hızı % 6'yı geçtiği için enflasyon % 70'e doğru çıktı. Bu, bu kadar basit. Benim gördüğüm kadari bu bütçe ile bu büyüme hızı % 5 olmaz. % 6 veya % 6,5 olur. Bu takdirde de geçen senelerden öğrendiğimiz bir şey var, hükümet % 5 büyüme hızına göre % 50 enflasyonlu bütçe yaparsa, büyüme hızı % 7, enflasyon da % 70'e çıkar.

KURDAŞ — Milli gelir deflato-rünün tam enflasyonu gerçek manada % 100 karşıladığını mı kabul ediyorsunuz? Bu gibi şeyleri eskiden, eskiden beri biliriz. Türkiye'de ne zaman enflasyon yüksek olursa, milli gelir rakamı da birkaç puan atar. Çünkü hesabı iyi yapamazlar. Milli gelir deflato-rünü, tam enflasyonu yansıtmak şeklinde hesaplamazlar.

AKAT — Sayın Kurdaş, bu ana eğilimleri değiştirmez. Bir yarım puan burda oynar, bir puan orada oynar ama ana eğilimleri gene değiştirmez. Ana eğilimler burada nedir? (1) Bu bütçeden intibamız büyüme hızının hükümetin açıkladığından daha yüksek olacağıdır. (2) Dolayısıyla enflasyonun da hükümetin tahmin ettiğinden daha büyük olacağıdır. Geçen yıllarda hükümetin uygulamalarından öğrendiğimizle göre, bunlar ex ante deflato-rül % 149 alırlarsa, ex post deflato-rül % 162 olarak hesaplayacaklardır. Benim tah-

minim böyle. Burada tüketici fiyat artışı endeksinden bahsetmiyoruz. Hükümet tüketici fiyatlarındaki artışı şu anda % 49 olarak açıklamışsa, eminin ki yine kendilerinin bekleyişi en az % 63 - % 65'dir. Bana sorsanız ben % 70'lere daha mütemayimim, doğrusu. Büyüme hızı da bana öyle geliyor ki % 5'in üstünde olacak. Enflasyonun gerçekten % 50'lere inmesi için büyüme hızının % 5 civarında tutulması lazım. Bütçeye baktığımızda böyle bir anlayış görülemiyor.

ALKİN — Çare bütçe ile değil ki. Tarım kesiminde 1988 yılındaki büyüme hızı -o tahminin ben gerçekçi olduğunu sanıyorum- bütçe harcamasıyla ilgili olmayan bir patlamayı işaret ediyor. 1989'da bu da olabilir. Tarımda hızlı büyüme, genelde büyüme hızını 1 puan artırıyor.

AKAT — O da ayrı. Ama büyüme hızını belli bir düzeye çekmedikleri sürece, enflasyonu da belli düzeye çekemeyecekler.

ALKİN — Kendimizi % 5'lik büyüme hızlarına alıştırmamız lazım.

AKAT — Ben onu demiyorum. Ya kamu gelirleri yapısını değiştirecekler, artı Sayın Kurdaş'ın üstünde durduğu gibi kamu harcamalarında ciddi bir reforma gidecekler ve böylece benim de küçümsenmeyecek meblağlara vardığını düşündüğüm israf sayılabilecek, gereksiz diye kabul edebileceğimiz kamu harcamalarını kısacaklar, kamu kesiminin finansman açığını kapatacaklar, enflasyonu aşağıya çekecekler ya da bugünkü politikalarını sürdürecekler, yani % 6, % 6.5 büyüme, % 70 enflasyon...

KURDAŞ — Yatırımlarda da israf var.

AKAT — Maalesef var. Kamu harcamaları ile kamu gelirlerini birlikte düzelterekler. Bunu yaptıkları

takdirde, aynı enflasyonla daha büyük büyüme hızı sağlayabilirler. Bunu yapmadıkları takdirde, «ne kadar para o kadar köfte» misali, ne kadar enflasyon o kadar büyüme.

KURDAŞ — Hiç enflasyon olmadığı, % 4-5 enflasyon olduğu dönemlerde % 5-6 büyüme hızı sağlandığı yıllar var Türkiye tarihinde.

ALKİN — Büyüme hızı % 4-5'de öyle de, büyüme hızını % 7'ye doğru çıkartmaya başladığınız zamanda durum değişiyor.

AKAT — Ben buna katılmıyorum. Bence bu enflasyonla büyüme arasında hiçbir ilişki yoktur. Şöyle mi düşünüyorsunuz? Ne kadar enflasyon olursa o kadar hızlı büyüme olur. Enflasyonla büyüme arasındaki ilişkide şunu söyleyebiliriz. Bu iktidarın uygulamakta olduğu kamu gelirleri ve kamu harcamaları politikaları içinde enflasyonla büyüme hızı arasında bir ilişki vardır ama, bu bir genel ilişki değildir. Türkiye'de başka iktidarlar olmuştur, bunun en tipik örneği Demirel iktidarlarıdır, o iktidarların uyguladıkları iktisat politikaları kümeleri içinde, son derece düşük enflasyonla bayağı yüksek büyüme hızları sağlanmıştır. Ama bu iktidarın kamu gelirleri politikasında ve kamu harcamaları politikasında «Bu iş böyledir. Büyüme ile enflasyon arasında ilişki var.» diyeceğiz. Ancak genel bir ilişki yoktur, enflasyonla büyüme arasında.

ALKİN — Bir dakika ben derdimi anlatayım. Yine de yanlış diyebilirsiniz. Benim söylediğim doğrusuna bir ilişki, gecikmesiz bir ilişki değil. Benim varsayımım şu: Devlet istediği kadar kendisine çekidüzen versin, istediği kadar tasarrufa uysun, akıllı bir faiz politikası, akıllı bir kur politikası uygulansın. Türkiye'nin reel kaynaklarının belli bir sınırın üzeri-

ne çıkabileceği kanaatinde değilim. Benim hesabıma göre, sermaye/hâsıla oranında gerçekçi bir şekilde düşünecek olursak, reel kaynakların Türkiye'ye verebileceği azami büyüme hızı % 5 - % 5,5'tur.

AKAT — Benim bu görüşe katılmam mümkün değildir.

ALKİN — Rakamlara baktığımızda, büyüme hızı % 5 veya % 5,5 ile gittiğimiz zaman görüyoruz ki, enflasyonsuz büyümüşüz. Ne zaman ki —ve maalesef bu hep olağanüstü dönemlerde oluyor— büyüme hızlarını % 7'ye doğru zorlamışız, ilk % 7'nin veya % 7,2'nin gerçekleştirdiği yıllarda gene enflasyonu mutedil görüyoruz. Ama bu dış borç demektir, para basmak demektir, bir dönem sonra, bir zaman aralığı ile enflasyon hızlanmaya başlıyor.

AKAT — Benim buna katılabilmem mümkün değil. Çünkü dünyada halen çok düşük enflasyon oranları ile çok yüksek büyüme hızına ulaşmış ülkeler var.

KURDAŞ — Bakın Sayın Alkin'in sözüne cevap vereyim. Diyorsunuz ki, benim normal kaynaklarımla ben sıfır enflasyonda % 5,5 büyüme hızı sağlarım. Peki ama büyüme hızını 2 puan daha artırmak için % 80 enflasyonu niçin göze alayım? Bu bir akilliça davranış mı? Aslında tabii enflasyonla büyüme arasında pozitif bir korelasyon olduğuna katiyen kani değilim ama, farzedelim ki var. Onu söylemek lazım bu hükümete. «Büyüme hızı % 5,5'ta kalsın. ama sosyal dengeni koru, dış ödemeler dengeni koru, haysiyetli devlet vasfını koru.» Ben büyüme hızı 2 puan artacak diye % 80 enflasyona niye razı olayım? Bu enflasyonun da sosyal bünyede yaptığı tahribatı Milliyet Gazetesi geçen gün çok güzel ortaya koydu. İşçi ücretlerinde, tarım kesi-

minde, memur kesiminde, orta gelirlerde muazzam bir düşüş olmuş 8 yılda. Eğer büyüme hızını 1-2 puan artırmanın bedeli % 80 enflasyonsa, bu çok ağır bir bedel.

AKGÜÇ — Benim endişem şu. 1989'da hem enflasyon olacak hem de büyüme hızı artmayacak.

AKAT — Bu hükümetin % 5 büyüme için enflasyon hızı sıfır değildir. Bu andaki mevcut kamu gelirleri, kamu harcaması ve tasarruf politikalarıyla % 5 büyümenin enflasyonu % 50'dir. Sayın Kurdaş'ın dediği gibi, yanlış olan da budur. Dünyanın hiçbir yerinde hiçbir ülke % 5 büyümek için % 50 enflasyon yapmaz.

ALKİN — Yapmaz ama besliyorsunuz. Hep % 5 büyüme hızı ile gitsek idik, bunun hesabını oturduk yaptık, 1950'den bu yana hep % 5 büyüme hızı ile gitsek idik, Türkiye hep yıllık % 2 - % 3 enflasyonla giderdi. 1970'lerdeki enflasyon ve büyüme hızı rakamlarına bakın. Hakikaten büyüme hızı % 4, enflasyon % 4; büyüme hızı % 5, enflasyon % 4,5. Ne zaman ki olağanüstü bir dönem gelmiş, büyüme hızını taa % 10'a kadar zorlamışız, hemen arkasından enflasyon % 7,5'a sıçramış. Ondan sonra % 7,4 büyüme hızı % 18 enflasyon; sonra % 5,4'e indirmişiz büyüme hızını, ama enflasyon % 20,5'de kalmış.

AKAT — Ama yükselmiş.

ALKİN — Tamam. Çünkü neden? % 5,5'in yani Türkiye'nin takatının üstünde büyüme hızını nasıl sağlarsın? Yapay kaynakla. Para basarak, borçlanarak ve enflasyonun ilk ateşini böyle veriyorsun.

AKAT — Türkiye'nin doğadan gelen bir eksikliği var mı? Başka ülkelerin yaptığını niçin yapamıyor?

ALKİN — Brezilya aynı şeyi yapıyor.

AKAT — Anladım da bir sürü ül-
ke sıfır enflasyonla % 7 büyüme ger-
çekleştiriyor.

ALKİN — Bak ne diyorum. Ya-
pılır diyorum. Bak biz hep % 5 - %
5,5 büyüme hızı ile yürüseydik, kesin-
likle enflasyon olmadan bunu götü-
rebirdik. Ama ne zaman ki % 7'ye
hevesleniyoruz, enflasyon hızlanıyor.

AKAT — Ben buna katılmıyo-
rum. Buna katılmayı mümkün gör-
müyorum.

KURDAŞ — Bir memleket % 3
büyüme hızını dahi % 40 enflasyon-
la sağlayabilir. Çünkü bir memleket
düşünün, hiç vergi almaz, israf ya-
par, yüksek enflasyona rağmen bü-
yüme hızı çok düşük olabilir.

AKGÜÇ — Yüzde 100 enflasyon
olup da büyüme sıfır, hatta negatif
olabilir. 1980 yılında bizde olduğu
gibi...

AKAT — Sayın Alkin, konjonk-
türel olarak değil, yapısal olarak bir
ülkede çok uzun süre, 30 yıl boyunca
ortalama büyüme hızı % 1, ortalama
fiyat artışı % 100 olabilir. Tamamen
tersi de olabilir. Çok düşük
enflasyon oranları ile uzun yıllar
yüksek büyüme hızları tutturulabilir.
Nitekim dünyada böyle ülkeler var-
dır. Türkiye'de I. II. hatta III üncü
plan dönemlerinde düşük enflasyon
oranları ile oldukça yüksek büyüme
hızlarına ulaşmıştı.

ALKİN — Yüksek büyüme hızları
için takatini çok zorluyor. Gelecek-
teki hızlı enflasyonun tohumlarını at-
tıyor. Bir zaman aralığı ile yüksek
büyüme hızlarının ardından hızlı
enflasyon geliyor.

AKAT — Yok efendim, takati
olur mu? Hindistan'ın bizden fazla
mı takati var? Tasarruf oranı Türki-
ye'den daha fazladır. Bu neyin taka-
tidir, Sayın Alkin?

ALKİN — Tasarruf oranı Güney
Kore'nin çok yüksek, Japonya'nın da
çok yüksek. Biraz da antropoloji me-
selesi.

AKAT — Bunun antropolojiyle
bir alakası yok.

ciddi politikalar
izlenirse, düşük
enflasyonla yüksek
büyüme hızlarına
ulaşılabilir; kamu
harcamaları ve vergi
reformu yapıldığı,
kaynaklar iyi
kullanıldığı takdirde
büyüme hızı artar

AKGÜÇ — Burada ciddiyet ile
ciddiyetsizlik vardır. Ciddi davranır,
ciddi politikalar izlerseniz, düşük
enflasyonla yüksek büyüme hızlarına
ulaşabilirsiniz. Bizde olduğu gibi ciddi-
yetsizlik hâkim olursa, hızlı enflas-
yon düşük büyüme hızı...

AKAT — Afedersiniz, herhalde
Hindistan Türkiye'den daha zengin,
daha az sosyal sorunları olan, daha
az iktisadi sorunları olan bir ülke
değil. Çok daha büyük sorunları var.
Peki nasıl oluyor da 40 yıl önce lira-
rupi beraber başlamışken. 1 rupi =
1 TL iken, şu anda 8 rupi bir dolar,
1800 liraya bir dolar. Demek ki bun-
da bir ciddiyetsizlik var.

ALKİN — Hindistan'da ortalama
büyüme hızı nasıl gitmiş? Peki
neden Arjantin, Brezilya, Peru bize
benziyor?

AKGÜÇ — Orada da aynı ciddi-
yetsizlik var.

ALKİN — İşte ben de onu söylemek istiyorum. Ben enflasyonla büyüme hızı arasında korelasyon kurmuyorum. Ciddiyetsizlik yüzünden, ekonomiyi takatinin üstünde büyüme hızına zorluyorlar, sonunda enflasyon patlıyor.

KURDAŞ — Sayın Alkin, büyüme hızını itham etmeyin.

ALKİN — Ben büyüme hızı derken hükümetin politikasını itham ediyorum.

AKAT — İktisat politikalarıdır yanlış olan, sizin söyledikleriniz yanlış değildir.

ALKİN — Hükümetin politikası büyüme hızını yükseltmek değil mi? İşte ben de zaten hükümetin politikasının bozukluğudur diyorum. Büyüme hızının kendisi niye suçlu olsun? Ama sen büyüme hızı % 8 dersen ve mevcut kaynaklarla % 5 olabilecek büyüme hızını % 8'e çıkarmaya çalışırsan, vergi reformu yapamazsan, geriye ne kalıyor? İç borçlanma, dış borçlanma, para basmak.

AKAT — Demek ki büyüme hızından bahsetmeyelim, kamu harcamaları reformundan bahsedelim, vergi reformundan bahsedelim. Sadece büyüme hızını ortaya koydukça, böyle fatalist, kaderci bir tablo çıkıyor. «Biz hızlı büyümezsek enflasyon da olmaz.» görüşü doğru değildir. Biz bunu demiyoruz. Biz diyoruz ki; «Türkiye bugünkünden daha hızlı büyür. % 8 ile %10, % 12 ile büyür; enflasyon da çok daha küçük olur.»

ALKİN — İşte ben ona inanmıyorum.

AKAT — Ne zaman büyür? Bunu sağlayacak vergi reformunu, bunu tutacak kamu harcamaları reformunu yaptığı takdirde. Eksik olan, yanlış olan vergi reformudur. Kamu harcamaları reformudur. Yanlış olan bü-

yüme hızı değil. Büyüme hızı Türkiye'de düşüktür. % 5 de düşüktür, hatta % 7 de düşüktür. % 3 nüfus artışı olan bir ülkede % 5 büyüme hızından bahsetmek, bu ülkeyi dünya sıralamasında geriye almak demektir.

ALKİN — Ama yapamıyorsun işte.

AKAT — Yapamıyorsun değil, vergi reformunu yapamıyorsun. Kamu harcamalarını akıllıca yapamıyorsun, kaynakları iyi kullanamıyorsun.

KURDAŞ — Yapamıyorsun değil, yapmıyorsun.

AKGÜÇ — İki şeyi yapamıyoruz: (1) Reel tasarrufları artıramıyoruz, (2) Kaynakları doğru düğün kullanamıyoruz. İki tane büyük hatamız var. Bunun sonucu tabii hızlı enflasyon ve düşük büyüme hızı.

KURDAŞ — 1987'de Türk ekonomisi % 7,5 kalkındı dediler. 1988'de büyüme hızı % 7,2 diyorlar. Enflasyon da % 80. Geçen yıl ise % 40 dolayındaydı.

ALKİN — Bu yıl, geçen yılki zorlamanın etkisi görüldü. Geçen yıl biz o % 7,5'u yapmak için kamu kesimini çok zorladık. Kamu kesiminin açığını büyüttük.

KURDAŞ — Enflasyon ikiye katlanmış, hepsi feedback mi bunun? Sadece geçen yılki genişleme mi besliyor enflasyonu? Sorumsuzluk efendim. Sekiz yıldır süren sorumsuzluk.

ALKİN — Ben büyüme hızı ile korelasyon kurmuyorum. Ben büyüme hızı politikası yanlış diyorum. Kısa dönemde büyüme hızını bir yerdən bir yere sıçratma, aslında yanlış politikaların bir görüntüsüdür. O bir görüntüdür. Yüksek büyüme hızı için enflasyon lazımdır, demiyorum. Ama kısa dönemde bu reformları

yapmadan büyüme hızını % 5'ten % 7,5'a sıçratmaya kalkarsak, yapay kaynak yaratmaktan başka çaremiz kalmaz. O da enflasyonu artırır.

KURDAŞ — Kaynaklarını kısa dönemde iyi kullan. Hem enflasyon hızını düşürür, hem de büyüme hızını artırırısın. Sayın Özal ve ANAP Hükümeti kaynak kullanımına en ufak önem vermediler. Bunlar benim kanımca Türk tarihinin gelmiş geçmiş en müsrif, en hesapsız yönetimidir. Ama herkese. «Sen hesabını iyi bil.» öğüdünü vermektedirler. Önce hükümet olarak sen hesabını bil. Bütçe açığı verme, kamu kesimi dengesini sağla.

ALKİN — O zaman efendim, harca reformu yapılmadan vergi reformuna da gitmemek lazım. Devletin eline ne diye çarçur edeceği parayı vereyim?

kamu kesiminin tümü
ile meclisin denetimine
girmesi lazımdır; son
dört yıldır maliye
dağıtılmış, yetkileri
bölünmüştür; mali
kontrol gücü ve
fonlar meclisin değil
başbakanın yetki
alanındadır

AKAT — İki de bir arada olmalıdır. Bu bütçeden ne sonuç çıkarırsın derlerse, benim diyeceğim şudur. Bu bütçeden benim çıkartacağım sonuç; kamu kesiminin gerek gelirleri gerek giderleri konusunda çok ciddi bir reforma ihtiyaç vardır. Birincisi, bizim karşımıza çıkan bütçe, kamu kesiminin cüzi bir bölümü-

nü temsil etme durumundan çıkmalı, kamu kesimini temsil eder hale gelmelidir. Yıllık Ekonomik Rapor diye verilen belgede, ben kamu kesimi açığının bir bölümünü değil tamamını görmeliyim. Kamu kesiminin finansman açığının yarısı bütçeden, diğer yarısı KİT'lerden kaynaklanıyorsa, bunu görebilmeliyim. Bu yıl kamu kesiminin verdiği açığın yarısı şu belgenin dışında. Böyle bir şey olmaz. Parlamentaoya verilen kamuya açıklanan belgede, kamu kesimi açığı net bir şekilde görülmelidir. Aksi takdirde kamunun net açığını görmeden, yalnız bütçe açığı üzerinde durmanın da bir anlamı yoktur. Kamu harcamaları ve kamu gelirleri konusunda çok ciddi ve öncelikle bir reforma gitmek lazımdır. Eksiklerin görünür hale gelmesi lazımdır. Bütün bunların kamu kesiminin bütünüyle parlamentonun denetimine girmesi lazımdır. Kamu kesimi açığının büyük bir bölümü, kamu harcamalarının bir bölümü parlamentonun denetimi dışında tutuluyorsa, bu denetim işinin ciddiyetle yürümesi de beence mümkün görünmüyor. Benim, kendi hesabıma, kıssadan çıkarcığım hisse bu. Kamu kesiminde, gerek gelirler gerek harcamalar konusunda, bunların muhasebesi de dahil olmak üzere, ciddi bir reforma ihtiyaç vardır.

KURDAŞ — Benim kanımca, bu açıdan mesela 1980 öncesi bütçeleri 1980 sonrası bütçelerinden çok daha derli toplu idi. Ben daha 1961 Bütçesi'nde İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin yıllık giderlerini, yatırımlarını açıklarını, mahallî idarelerin açıklarını; kamu kesiminin konsolide açığını kontrol için bütçede toplamıştım. Kamu harcamalarının önemli bir bölümünü bütçe dışına almak, parlamento denetimi dışında tutmak, 1980'den sonra fakat özellikle 1983'den sonraki bir gelişmedir. Hükümet

kamunun finansmanını bütünüyle samimiyetle bir bütçede toplamak istemiyor. Bir tabloda toplamak istemiyor. O zaman kudretin elinden gideceğine inanıyor. Onun için bir fon sistemi ihdas etmiştir. O fon sistemi de iki adamın kontrolünde. KİT'lerin 1989 yılı açığı için 3 trilyondan bahsediyor. Mahalli idarelerin harcamaları ve açıkları hiç zikredilmiyor. Daha da vahimi devletin borçlanma bütçesi de yok ortada. Öntümlüze getirilen tablo -ki bu son 4 senenin ürünüdür- kasıtlı olarak kısıtlı tutulmuş bir tablodur. Bu son dört yılda Maliye dağıtılmıştır, yetkileri bölünmüştür; kamu harcamalarının bir bölümü bütçe dışına, meclis denetimi dışına çıkarılmıştır. Şimdi ortada paramparça bir mali sistem vardır; ayrıca bu sistemin kontrolü de paramparça edilmiştir. Ben bunların tesadüfi olduğuna, bilgisizlikten kaynaklandığına inanmıyorum. Planlamada çalışmış bir ekip, bunun ihtiyacını bilir. Ama bir hedefle, kamu harcamalarının kontrolünü kendi ellerinde tutmak gibi bir hedefle gelmişlerdir. Bakın, çok enteresan. Gücün büyük ölçüde fonlardan kaynaklandığını bildiği için, Sayın Özal 1989'da da fonları mutlaka cinde tutuyor. 1989 Bütçe Kanunu'na hüküm koymuşlar. Fonlardan başka maksatlara Başbakan'ın müsaadesiyle ancak % 30'a kadar transfer edebiliyorsunuz. Bütçede böyle bir hüküm var. Dikkatinizi çekerim. «Başbakan'ın müsaadesiyle» diyor. Fonları, Meclis değil de Başbakan'ın yetki alanında, nüfuz sahasında görüyor. Böyle bir idarede siz ne istikrar bekleyebilirsiniz ne de samimiyet. Ne de yaptığınız fedakarlığa uygun kalkınma beklersiniz. Benim kanımca eğer devletin kaynakları bu son 4 sene a-kıllıca kullanılsaydı, biz çok daha büyük hızla büyür ve çok daha az enflasyonla rahat bir dönem geçirirdik.

AKGÜÇ — Buyurun Sayın Uras.

1989 bütçesi disiplinsiz ve ciddiyetten uzak bir formalite bütçesidir; makro dengeler göz önünde tutularak hazırlanmamıştır; enflasyon hedefi düşük öngörülmüş, ona uygun bir bütçe biçilmiştir; çok büyük kalemler bütçe dışında kalmıştır

URAS — Efendim, bana göre bu seneki bütçede değişik sorunlar var. Bunları ben değişik kodlarda aldım. Bir tanesi disiplin sorunu. Bu seneki bütçenin disiplini yok. Disiplin yok ne demek? Bir kere ciddi bir bütçe hazırlanmamış. Ciddiyetten uzak bir bütçe. Siz hep ciddiyet sorununa değindiniz. Özellikle Türkiye'nin önemli ekonomik sorunlarının olduğu bir dönemde, bütçenin ciddi olarak hazırlanması, yani bu sorunlarla boğuşabilecek bir araç olarak düşünülmesi lazımdı. Böyle düşünülmemiş ve genel görünümüyle 1989 Bütçesi sadece bir formalite bütçesi haline gelmiş. Meclis'deki müzakereleri de bu bütçenin bir formalite bütçesi olarak görüldüğünü ortaya koyuyor. Dikkat ederseniz Bütçe Komisyonu'ndaki tartışmalar da bunun Türkiye'nin sorunlarına disiplin getirecek bir bütçe halinde ele alınmadığını gösteriyor.

AKAT — Meclis de bu bütçenin önemsizliğinin farkında.

URAS — Evet farkında. İkinci nokta çok daha önemli. Bence bütçede önemli bir nokta enflasyon he-

defi. Bundan önceki geçmiş dört se-
ne, hükümet öngördüğü enflasyon
hedefini hiçbir şekilde tutturamadı.
Buna rağmen ısrarla enflasyon hede-
fını düşük öngörüp ona uygun bir
bütçe biçmeye çalışıyor. Bu sefer de
aynı şey olmuştur. Her ne kadar def-
latörden % 49 diye bahsediliyorsa da,
aslında öngörülen enflasyon % 36.
Ve bu % 36 enflasyona göre düşü-
nülmüş bir bütçe. Şimdi bunun zara-
rı ne olacak efendim? Siz bütçede %
36 enflasyona göre gelirleri ve gider-
leri dengeliyorsunuz. Fiiliyatta zo-
runlu olduğu için harcamalar hep
bunun üstüne çıkıyor. Halbuki gelir-
ler düşük enflasyon hedefine göre a-
yarlandığı için, açığımız her zaman
büyüyor ve bu büyüyen bütçe açığını
enflasyonist kaynaklardan karşıla-
maya gidiyorsunuz. Ben burda enf-
lasyon hedefinin düşük tutulmasının
veya gösterilmesinin mahzuruna de-
ğiniyorum. Tam tersine eğer enf-
lasyon hedefi yüksek tutulsaydı, bütçe-
nin birçok dengelerinde lehte ge-
işmeler olur, bunun da enflasyon
üzerine etkisi olumlu olurdu. Enf-
lasyon hedefini düşük tutarak enf-
lasyonu körüklemiyoruz, azdırıyoruz;
tersine enflasyon hedefi yüksek tu-
tulabilse, belki enflasyonu disiplin et-
mede bir yararı olabilir.

KURDAŞ — Sayın Uras, orada
kasıt görmüyor musunuz? Geçmiş
dört yılda hükümet düşük enflasyon
hedefleri ilan ediyor. O hedefin bi-
raz üstünde işçiye ve memura zam
veriyor. «İşçiyi, memuru enflasyon
altında ezdirmedik» diye abartmalı
bir şekilde övünüyor. Sonra enf-
lasyon % 80 oluyor. Yüzde 25 zam, %
80 fiyat artışı. Böylece çalışan kesim
adamakıllı darbe vurulmuş oldu.

URAS — Efendim, diğer bir nok-
ta dengeler meselesi. Türkiye'de
planlama ya vardır ya da yoktur.
Eğer planlama varsa, Türkiye'nin
makro dengeleri ciddi olarak kurula-

caktır ve dengelere paralel bir bütçe
hazırlanacaktır. Planlı dönem yoksa,
başka bütçe hazırlama teknikleri var
ona göre... Bizim bütçe hazırlama
tekniklerimiz planlamanın yıllık pro-
gramlarındaki büyüklüklere uygun bir
bütçe tekniğidir. Planlama yıllık bü-
yüklükleri yanlış ve hatalı hesaplar-
sa, bu hatalar bütçeye yansıtılacaktır.
Şimdi planlama bu konularda ciddi
çalışmıyor, dengeleri gerçekçi denge-
ler değil, onun için bu dengelere uy-
gun bütçe maalesef gerçeği yansıt-
mıyor.

Bir dördüncü nokta, 1989 Bütçe-
si'nde de gene çok büyük kalemlerin
bütçe dışında kalmasıdır. Milli Sa-
vunma Bakanlığı, MİT, Gümrük Mu-
hafaza, Jandarma Genel Kumandan-
lığı; bunlar tam olarak bütçeye gir-
mez. Bütçe Kanunu'nda özel maddeler
vardır; bunların dikkatle üzerinde
durulması lazımdır. Türkiye'de
çok büyük bir harcama dilimi bütçe
dışına kaymış oluyor. Ayrıca bir de
Sayın Kurdaş'ın belirttiği gibi fonlar
var. Bütün bunlar bütçe dışında, ka-
mu kesimi finansmanını etkileyen
birer bomba gibi. Nihayet bir başka
önemli nokta, bütçe disiplini yok
eden, Bütçe Kanunu'na konulan
maddeler.

KURDAŞ — Sayın Uras, sizi o-
rada bir cümle ile tamamlayayım.
Bakın, 1988 yılında Fon kaynakları-
nın GSMH'ye oranının % 6,8 civarın-
da gerçekleşmesi beklenmektedir.
Milli gellirin % 7'sine tekel edilmiş
fon kesimi bütçe içinde değil. Ve me-
clise verdiğiniz hesap da sadece bu
bilgi.

URAS — İç borçları da dış borç-
ları da bütçe dışına alıyorsunuz.
Borçların anaparalarını da bütçe dışına
alıyorsunuz. O zaman «Bu bütçe
neyin bütçesidir?» diye sormak gere-
kir. Herşeyi al, bütçe dışına taşı,
sonra bu belgeyi Meclise, kamuoyuna
bütçe diye sun. Ne bütçesidir bu?

AKGÜÇ — Yasal formaliteyi yerine getirme bütçesi.

URAS — Formalite bütçesi haline geliyor. Nihayet bir nokta daha, bu bütçenin sorumlulukları. Bütçe Kanunu'nu kimse okumuyor. Ona bakmıyoruz bile. Bütçe Kanunu'na göre de sorumluluk o kadar çok kimseye dağıtılmış ki, Başbakan sorumluluğunun belli kısımlarından, belli

DOC. DR. T. GÜNGÖR URAS
İktisatçı - Yazar

kısımlarından Hazine Müsteşarlığı -bakanlık değil de müsteşarlık- sorumluluğu. Bazı yerlerinden Maliye ve Gümrük Bakanlığı sorumlu. Ve bir kısmından da hiç bunların görüşünü almadan doğrudan doğruya Millî Savunma Bakanlığı sorumlu. Hatta «Bayındırlık Bakanlığı'nın bile görüşünü almadan harcama yapar.» diyor. Bütçenin bütünlüğü ilkesi kalmadığından, sorumluluklar da dağıtılmış, herkes sorumluluk almış. Bunlar disiplin bakımından benim söyle-

yeceklerim. Bir de bütçenin yapısı bakımından söyleyeceklerim var.

Görüyoruz ki bu seneki bütçenin % 50'si bugün için transfer harcamalarına ayrılmış durumda. Yani demek ki bu bütçe bir transfer bütçesi niteliğinde. Yalnız cari harcama ve transfer bütçesi ile ekonomide yapısal değişim sağlayamazsınız. Ekonominin dertlerine, sorunlarına çözüm getiremezsiniz. Böyle bir bütçe ile sağa sola iane dağıtırsınız. Bu bütçe iane bütçesidir, yapısal değişim sağlayacak bir bütçe değildir. Halbuki şu anda Türkiye'nin ciddi sorunu enflasyondur. Enflasyonun % 80'e eriştiği bir dönemde yapılacak bütçenin, % 80 enflasyonla mücadele bütçesi olması lazımdır. Ama bu bütçe böyle bir bütçe değildir, bu bütçe iane bütçesidir. Bu da bütçenin yapısal niteliğini ortaya koymaktadır.

Şimdi efendim, diğer bir nokta, bütçenin sorunları. Bu sene Türkiye'nin bütçeyi ilgilendiren en önemli sorunu iç ve dış borç sorunudur. İç ve dış borç sorunu olduğu müddetçe, bu bütçede fazla bir şey yapılamaz, önümüzdeki dönemlerde de daha ciddi kimseler dahi farklı bütçeler yapamaz. Çünkü iç ve dış borçların servisi, bütçelerin tamamını yutar hale gelmiştir. Demek ki Türkiye'nin öncelikle çözülecek sorunu, bütçe sorunundan da öte, iç ve dış borçlarında ki bir konsolidasyon yahut da likidasyon sorunudur. Özellikle bu senenin çok önemli bir tehlikesi var. Eğer bu sene döviz kurları kontrol edilemezse, -ki şu günlerdeki kontrolü ben tamamen suni görüyorum, Merkez Bankası'nın çok pahalı operasyonlarla parayı çekmesi neticesinde ortaya çıkan suni bir kontroldür bu- dolar 3000 liraya geldiği zaman, önümüzdeki yılın dış borç servisi 7 çarpı 3 edecek 21 trilyon lira. Devlet 21 trilyon lira Türk parası bulacak ki dış borcun servisini ödesin. İç borcun servisi için de 10 trilyon lira bulacak.

Etti mi 30 trilyon lira? Devlet baba namusunu temizlemek için ödeyecek bu 30 trilyonu. E bu halde de zaten geriye başka bir şey yapmaya kaynak kalmıyor. Nihayet şuraya gelyorum. Gerçekçi yaklaşım, bu bütçe uygulanabilir bir bütçe değildir. Eğer bu bütçeyi hükümet uygularsa, Türkiye'de iktidar iktidar olamaz. Demek ki bu bütçeyi formalite olarak hazırladı, ancak elinden gelebildiğince uygulayacaktır. Bu bütçeye güvenmeyelim, çünkü «Bu bütçe Türkiye'de uygulanabilirliği olmayan bir bütçedir.» diye düşünüyorum.

KURDAŞ — O uygulamak istediği bütçe bundan daha fena olmasın?

URAS — Ne olursa olsun, ama bu olmayacak. Bu bütçe uygulanmayacak.

AKGÜÇ — Çok doğru. Ekonomiye kontrolün yıldan yıla elden kaçtığını da vurgulamak lazım. Bundan iki üç yıl önce daha kolay kontrol edebileceğimiz bazı değişkenlerin artık bugün kontrolü son derece zorlaşmıştır. İşte bütçenin transfer ödemeleri, dış borç servisi, iç borç faizleri, istikrara dönük politikalar izlenmesini zorlaştırıyor.

AKAT — Genelde katılıyorum. Tabii dış borçlar, iç borçlar gerçekten önemli de; her şeye rağmen bu hükümet açısından da, Türkiye'nin siyasi istikrarı açısından da, Türkiye'nin toplumsal sağlığı açısından da en önemli sorun enflasyondur. Enflasyon, giderilmesi gereken Türkiye'nin bir numaralı sorunudur. Keşke şu olsaydı da ben sevinirdim kendi hesabıma: Bu hükümet bir yerden bir 5 milyar dolar ilave borç bulsa ve bu dönem enflasyonu % 10'a düşürse. Ben razıyım, borcumuzun 5 milyar dolar daha artmasına. Enflasyon Türkiye'nin çok büyük bir sorunu haline gelmiştir.

URAS — Afedersiniz oraya geliyorum, bugünkü kaynakları ve bugünkü mükellefiyetleri karşısında hükümetin yeni borçlanma imkânı da olmadığına göre, bunu para basarak karşılayacaktır. Para bastığı anda da enflasyon şiddetlenecektir.

AKAT — Enflasyon çok büyük bir sorun haline aldı. Giderilmesi gereken en önemli sorun. İş âlemi enflasyonist ortamdan genellikle memnundur. Onlar bile ağlamaya başladılar.

AKGÜÇ — Bu ağır iç ve dış borç yükü ile enflasyonu kontrol etmek zorlaşıyor. Bu nedenle «Ekonominin kontrolü giderek elden kaçıyor.» dedim. Toplantıyı burada kapatıyorum. Katkılarınız için teşekkürler.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum», 9 Kasım 1988 tarihinde yapılmıştır.

E S Yayınları Sunar:

VEDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereğince

BANKALARCA İÇ TİCARETİN VE SANAYİN FİNANSE EDİLMESİ USULLERİ

Bankalar, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1.650.— TL (KDV dahil)

İletme Adresi:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek Mah. Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler: bedelini,
Ziraat Bankası, Başoğlu Şubası'nda; 705,
İç Bankası, Yurtis Şubası'nda; 154110,
Akbank, Tercüme Şubası'nda; 443 no.lu hesaplarımızdan birisine,
"kasiye bedeli" bildiğimize bildirerek; havale etmiş,
ad ve adreslerini "aralımızca bildirmelidir".
Ödemeli postalamaya yapılamamaktadır.

İPEKKAĞIT

Temizlik Kağıdına Adını Veren Lider Markaların Üreticisi

Yıl 1970... Ülkemiz insanının hayatına yepyeni bir temizlik alışkanlığı giriyor: Temizlik kağıtları. İpek Kağıt, bu sağlıklı ve çağdaş temizlik alışkanlığının yaratılmasında öncüdür. İpek Kağıt, mendilden peçeteye, tuvalet kağıdından havluya kadar, yıllardır ülkemiz insanına kaliteli, yumuşak, sağlıklı ürünler sunar. Yumuşak SELPAK, hesaplı SOLO, ekonomik SİLEN... hepsini İpek Kağıt üretir. İpek Kağıt, yıllardır ülkemizde temizliğin, kalitenin ve çağdaşlığın simgesidir.

İPEKKAĞIT

İpek Kağıt Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Büyükdere Cad. No: 193
80640 Levent-İstanbul

İpek Kağıt Sanayi ve Ticaret A.Ş. bir Eczacıbaşı Topluluğu kuruluşudur.

AKBANK
MENKUL DEĞERLER
MERKEZİ

Güvence En Yüksek Kârdır

Akbank Menkul Değerler Merkezi,

• Hazine Bonosu ve Devlet Tahvili

• Özel Sektör Tahvilleri

• Hisse Senedi

alım satımında size yüksek verim sağlar.

• Faiz oranını sizin belirleyeceğiniz

Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu ihalelerine
sizin adınıza katılır.

Her türlü menkul kıymet alım-satımı için
önce Akbank Menkul Değerler Merkezi'ne veya
yurdun her yanına yayılmış 611 Akbank
Şubesine başvurunuz.

Akbank Menkul Değerler Merkezi,
uzman danışmanları ve Akbank ciddiyeti ile
bir güvence merkezidir.

Bankalar Caddesi, No. 53 Karaköy-İstanbul
Tel: Santral 152 03 00 (8 hat) Direkt: 144 50 19-144 14 82-145 51 37-145 12 28

DIŞ BORÇ BİRİKİMİ VE ÖDEMELER DENGESİ HESAPLARI «Bir Gözlem»

KEMAL KURDAŞ

Konunun Tanımlanması

BİR memleketin dış borç düzeyinde bir yıl içinde ortaya çıkan artış (veya eksiliş) ile o memleketin Dış Ödemeler Dengesi Hesapları'nın Cari İşlemler kısmındaki açık (veya fazlalık) arasında yakın bir bağlantı vardır. Mantık ve sistem icabı olarak, bir memleketin bir yıl zarfında dış borçlarında olan artışın; eğer hesaplar tam yapılmış, hiç hata ve noksan yok ise; o memleketin Ödemeler Dengesi Cari İşlemler Hesabı'ndaki açıktan, bedelsiz ithalat ve bağış gibi dış borç birikimini gerektirmeyen kalemler ⁽¹⁾ düşüldükten ve sonuca, varsa memleketin toplam (yani Merkez Bankası + bankalar ve diğer finans kurumlarının) döviz rezervlerinde aynı yıl için-

de olan artış eklendikten sonra ortaya çıkan rakama eşit olması gerekir. Yani kısaca; (Cari İşlemler Açığı - Bağış ve Bedelsiz İthalat + Döviz Rezervlerindeki Artış = Dış Borçlardaki Artış)tır.

Döviz rezervlerinde yıl içinde hiç artış veya eksiliş olmamış, yani bu rezervlerin toplamı aynı kalmış ise ve o memleket dışarıdan yıl içinde bedelsiz ithalat ve bağış gibi dış borcu gerektirmeyen bir yardım da almamış ise, o yıl için; [Cari İşlemler Açığı = Dış Borç Birikimi]dir. Tabiiyle bu ilişkileri yalnız cari işlemlerdeki açık açısından değil, fazlalığı da kavrayacak ve diğer kalemlerdeki bütün değişme ihtimallerini eksi/artı kapsayacak matematiksel bir formül içinde ifade etmek de mümkündür.

Türkiye'deki Durum

Türkiye'nin 1984 yılı başından 1987 yılı sonuna kadar olan döneme ait Dış Ödemeler Dengesi Hesapları tetkik edildiğinde, Cari İşlemler açığı ile dış borç birikimi arasında yukarı-

⁽¹⁾ Bu kalemler eğer Ödemeler Dengesi Hesapları'nın «Sermaye Hareketleri» kısmında gösterilmemiş, doğrudan doğruya hesapların Cari İşlemler kısmına alınmış ise (son yıllarda Türkiye'de yapıldığı gibi), bu kalemleri tabiiyle Cari İşlemler Dengesi açısından düşmemiz gerekmektedir.

da ana çerçevesi izah edilen ve Dış Ödemeler Dengesi Hesapları'nın mantığından kaynaklanan ilişkinin mevcut olmadığı görülmektedir. Son dört yıl içinde, Türkiye'de Ödemeler Dengesi Hesapları ile dış borç rakamlarının seyri arasında açık bir uyumsuzluk bahis konusudur.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın yayınladığı aylık İstatistik ve Değerlendirme bültenlerine göre, Türkiye 1984-1987 döneminde Cari İşlemler Dengesi'nde net -yani normal Cari İşlemler açısından borçlanma gerektirmeyen karşılıksız transferler düşüldükten sonra toplam- 4.930.000.000 \$ dolayında bir açık vermiştir.

Aynı dönemde Türkiye'nin geniş anlamda döviz rezervlerinde 1.836.000.000 \$'lık bir artış olmuştur. Bu duruma göre 1984-1987 döneminde Türkiye'nin dış borçlarında yaklaşık 6.766.000.000 \$ dolayında bir artma olması gerekirdi. Oysa, Merkez Bankası'nca yayınlanan resmi rakamlar aynı dört yıllık dönemde Türkiye'nin kullanılmış dış borç bakiyesinin 1984 başından 1987 sonuna kadar 19.919.000.000 \$ arttığını göstermektedir (bkz.: Tablo I).

Dış borçlarda; Dış Ödemeler Dengesi Hesapları'na göre olması gereken artışla, borçlar konusunda elde mevcut rakamlardan çıkan sonuç arasında 13.153.000.000 \$'lık bir fark mevcuttur. Bu fark; Dış Ödemeler Dengesi Hesapları'ndaki «Hata ve Noksan» kalemi bütünüyle bir rezerv hareketi olarak değerlendirilip hesaba öyle dahil edilirse, bir miktar daha (1.1 milyar \$ dolayında) yükselmektedir^(*). Açıktır ki Dış Ödemeler Dengesi Hesapları dış borçlardaki hareketleri sağlıklı bir biçimde yansıtmamaktadır. Hesaplarda ciddi hatalar, yanlışlar mevcuttur.

Olayın Kaynakları

Bu durumu izah edebilmek için çeşitli ihtimaller üzerinde durulabilir:

1 — Dış Ödemeler Dengesi Hesapları'ndaki ihracat rakamları içinde önemli bir «hayali ihracat» kalemi mevcuttur. Bu kalem ihracat rakam-

(*) T.C. Merkez Bankası dış borç rakamlarına, yabancı sermaye yatırımları rakamları dahil değildir. Bunlar dikkate alınırsa fark bir miktar daha büyüür.

T A B L O I

(Milyon Dolar)

Yıllar	Cari İşlemler	Döviz Rezervlerindeki	Toplam	Yıl içinde
	Açığı	Artış veya Azalış (—)		
	(1)	(2)	(1+2)	Bakiyesindeki Artış
1984 (*)	1.407	(—) 66	1.341	2.873
1985 (*)	1.013	123	1.136	4.091
1986 (*)	1.528	786	2.314	5.879
1987 (**)	982	993	1.975	7.076
Toplam	4.930	1.836	6.766	19.919

(*) Kaynak : T.C. Merkez Bankası, İstatistik ve Değerlendirme Bülteni, Temmuz 1987, Ağustos 1988.

(**) Kaynak : Aylık Ekonomik Durum, Temmuz 1988, Yapı ve Kredi Bankası yayını.

larını gereksiz şekilde büyütmüş; dolayısıyla Cari İşlemler açığının önemli ölçüde küçülmesine sebep olmuştur.

2 — Cari İşlemler Hesabı'ndaki diğer döviz gelirleri de bir miktar, gerçekte olduğundan daha yüksek ve şişkin gösterilmiştir. Böyle bir ihtimal turizm gelirleri için mevcut gözükmektedir. Gerçekten, Batı Avrupa'da yayınlanan Dış Ödemeler Dengesi Hesapları'nda, turizmden beklenen kazanç, genelde turist başına 350-400 \$ dolaylarında tahmin edilmektedir. Oysa son dört yılda Türkiye'nin hesaplarında turist başına gelirin bunun üç katı düzeyinde bir büyüklükte olacağı kabul edilmiş ve toplam turizm gelirleri bu baz üzerinden hesap edilmiştir⁽²⁾. Benzer nikbin hesaplamalar diğer döviz gelirleri için de bahis konusu olabilir.

3 — Eskiden Ödemeler Dengesi Hesapları'nın «Sermaye Hareketleri» kısmında mütalaa edilen bazı kalemler son dört yılda Cari İşlemler bölümüne aktarılmış ve orada döviz gelirlerine yansıtılmış olabilir. Örnek olarak, eskiden sermaye kesiminde kapsanan bağış ve bedelsiz ithal gibi borç birikimini gerektirmeyen kalemlerin son yıllarda Cari İşlemler Dengesi kesimine aktarıldığı anlaşılmaktadır. Dışarıda çalışan Türk asıllı işçilerin Türkiye'ye getirip bankalara satmayıp mevduat olarak koydukları dövizlerin de son yıllarda az veya çok cari işlemler içerisinde kaydedilmesi ihtimali akla gelmektedir. Benzer bir ihtimal Türkiye'deki işletmelerin dışarıdan aldıkları kısa vadeli döviz kredileri için de düşünülebilir.

(2) Bakınız: Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Eylül 1988, Ekonomik Yorumlar.

4 — Nihayet bir kısım ithalat (meselâ askeri ithalat) ve bunların finansmanı ile ilgili kaynaklar bilinerek veya bilinmeyerek Dış Ödemeler Dengesi Hesapları'nın dışında bırakılmış olabilir.

Bütün bu ihtimaller 1984-1987 döneminde Türkiye'nin Dış Ödemeler Dengesi Hesapları'nda döviz gelirlerini abartarak ve döviz giderlerini küçülterek Cari İşlemler açığının küçülmesi istikametinde kuvvetli bir etki yapmış görünmektedir. Cari İşlemler'deki açık dört yılda 7 milyar dolar dolayında olmuştur. Fakat aynı dönemde dış borçlar 20 milyar dolar dolayında artmıştır. Normal ve doğru bir hesaplamada 1984-1987 arasında [Cari İşlemler Açığı + Döviz Rezervlerindeki Artış]ın da 20 milyar dolar dolayında olması beklenirdi. Kısacası; Türkiye'de son dört yılda, Cari İşlemler hesaplarının dış borç birikimi ile bağlantısı kaybedilmiş ve Ödemeler Dengesi Hesapları'nın güvenilir olma niteliği büyük ölçüde zayıflatılmıştır.

Yapılan Yanlış ve Abartılmış Değerlemeler

Oysa, son zamanlarda Türkiye'de bu yanılı hesaplara dayanılarak ısrarla bazı yanlış ya da en az aşırı abartılmış iddialar ortaya atılmaktadır:

1 — Toplam ihracat rakamı içinde önemli bir «hayali ihracat» payı olduğu halde (bu pay bize % 25'ten çok aşağı gözükmemektedir) ihracatta büyük bir patlamadan bahsedilmektedir.

2 — Hayali ihracatın tamamına yakın bir kısmı sanayi mamullerinden tereküp ettiğinden, ihracat içinde sanayi mamullerinin payı suni olarak

önemli ölçüde artmış görünmektedir. Bu yanlış, ya da en az abartılmış görüntüden de propaganda maksadıyla ısrarla yararlanılmaktadır.

3 — 1984-1987 döneminde Türkiye'nin döviz rezervlerindeki artışla birlikte Cari İşlemler'indeki açığın toplamı en az 20 milyar dolar dolayında olduğu halde, yayınlanan Dış Ödemeler Dengesi Hesapları bunu yaklaşık 7 milyar dolara, yani 1/3 oranına indirdiğinden; Türkiye'de Cari İşlemler

açığının giderek azaldığı, hatta yakında tamamen ortadan kaybolacağı yolunda iddialar ortaya atılmaktadır. Dört yılda, Türkiye'nin kırk yıldır süregelen temel bir sorununun halledildiği böbürlenilerek söylenmektedir.

Bizim içten dileğimiz, hem kamu, hem bizzat sorumluları ciddi yanlışlıklara ve dolayısıyla yanlış tedbir ve politikalara düşürecek bu kabil davranışların hiç olmazsa bundan sonra tekrarlanmamasıdır.

Ortadoğu-Avrupa Piyasalarına İhracatta Büyük Firma

SİFAŞ

- Naylon-6 İplik
  - Naylon-66 İplik
  - Polyester, İplik
  - Polyester Tekstüre İplik
  - Polyester Tekstüre Boyalı İplik
  - Naylon-6 Elyaf
  - Polyester Elyaf
- İmalatında büyük firma...

SİFAŞ, SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

Pilot Sanayi Bölgesi-BURSA

TLF:431400-(5HAT)

Sermaye Piyasası

Yrd. Doç. Dr.
MEHMET BOLAK

1988 Ekim ayı, Nisan ayından bu yana ilk defa, borsada tüm hisse senetlerinin değer kaybettikleri bir ay olmuş. Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi de 147.7 puan ve yaklaşık olarak % 16.75 oranında düşerek 734.01 puana inmiştir (*). Bu arada, nedenleri elbetteki Türkiye'dekinden çok farklı bulunmakla birlikte, 19 Ekim 1987'de yaşanan ve «Kara Pazartesi» diye adlandırılan günün birinci yılında, New York Menkul Kıymetler Borsası'nda da büyük düşüşler kaydedilmiş, 19 Ekim 1988'de Dow Jones indeksi 22.58 puan gerilemiştir.

Ay içinde derginin indeksi kapsamına giren 40 hisse senedinin istisnasız hepsinde geçen aya nazaran fiyat düşüşleri olmuş, en yüksek fiyat düşüşleri; % 37.19 ile Akçimento, % 33.33 ile Metaş, % 31.93 ile Sifaş, % 24.39 ile Polyten, % 23.91 ile Gübre Fabrikaları, % 23.65 ile Olmuksa, % 22.58 ile Siemens ve % 22.09 ile Good-Year hisselerinde gözlenmiştir. Genel fiyat düşüşünden en az etkilenen senetler ise, % 1.59 ile İş Bankası B, % 5.66 ile Otosan, % 6.82 ile Bağfaş, % 8.06 ile Kartonsan, % 9.09 ile Makina-Tarım ve % 9.57 ile Koç Yatırım senetleri olmuştur.

Ekim ayında sermaye artırımına giden indeks kapsamındaki tek şirket Metaş olmuş, ayrıca, Nisan ayından beri bedelsizi üzerinde olarak işlem görmekte olan Çimsa'da da bedelli ve bedelsiz hisselerin dağıtımı gerçekleştirilerek sermaye artırımını tamamlanmıştır. Metaş, ödenmiş sermayesini 12 milyardan 15 milyara çıkartırken, daha önce 1 milyar bedelli, 2 milyar bedelsiz artırım ilan edilmiş olmasına rağmen, 900 milyon bedelli (% 7.5) ve 2.100 milyar bedelsiz (% 17.5) artırımına gitmiştir. Gerçekte borsadaki işlem değeri nominal değerinin çok altına düşmüş bulunan Metaş'ta, ortakların büyük çoğunluğunun rüçhan haklarını kullanmamış olduklarını kabul etmek yanlış olmayacaktır. Rüçhan hakkını kullanmamış bir ortak açısından hisse senedinin değer kaybı % 30.62 olarak hesaplanmaktadır. Sermaye artırım tarihinin bu kadar geciktirilmesi ve sonuçta da, şirketin ilk altı aylık faaliyetlerini zararlarla kapattığının öğrenilmesinin ardından yapılması, sermaye artırımından beklenen nakit girişlerini olumsuz yönde etkilemiştir.

(*) «21 Ekim 1988, Cuma» günü itibariyle.

Öte yandan yine ayın ilk günlerinde, bu şirketin geçmiş yıllarda gösterdiği gelişme performansını dikkate alarak, eski ve yeni hisse senetleri arasında 100 TL temettü farkı belirleyen ve böylece yatırımcılarda şirketin gelecek yıl temettü dağıtacağı şeklinde bir intiba uyandıran Borsa'nın, işletmenin zararda olduğunu öğrenince bu farkı kaldırması; ayrıca, hisselerin üç günlük işlemlerini iptal etmesi; Borsa açısından olumsuz bir puan teşkil etmiştir. İşlemlerin geriye doğru iptal edilmesi, yatırımcılarda, gelecekte de buna benzer kararların alınabileceğine ilişkin kuşku uyanmasında yol açmıştır.

Ekim ayı içinde hisse senetleri fiyatlarında büyük düşüşler kaydedilmesinde ki en büyük etken, kuşkusuz banka faiz oranlarının, sonradan bir tavan konulmakla birlikte, serbest bırakılması olmuştur (*). Eylül ayında, Hazine bonusu ve devlet tahvili faizleri ile vadesiz mevduat faizlerinin önemli ölçüde düşürülmesi, borsayı olumlu yönde etkileyip talep artışına neden olmuşken, Ekim ayında tam tersi gelişmeler yaşanmıştır. Hükümetin artan emisyon hacmini bankalara çekilecek mevduat aracılığıyla daraltmak ve aşırı yükselen döviz talebini kırmak düşüncesiyle faizlerin serbest bırakılması yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Gerçekten Eylül sonunda 4 trilyon 495 milyar liraya kadar geriletilen emisyon hacmi, Ekim'de yeniden artarak ay ortasında 5 trilyon liraya geçmiş, yıl başından Ekim ortasına kadar olan dönemde emisyon artışı % 65'in üzerinde olmuştur.

Döviz fiyatlarındaki artış da 11 Ekim günü doruğa çıkmış ve serbest piyasada dolar 1995 TL'den, mark ise 1075 TL'den işlem görmüştür. Aynı günlerde bankalararası döviz piyasasındaki fiyatlar da serbest piyasadakilerden pek aşağı kalmamıştır. Merkez Bankası'nın döviz fiyatlarındaki bu artışı durdurmak için bankalararası döviz piyasasında 10 Ekim'de 85 milyon dolarlık, 11 Ekim'de 13 milyon dolarlık döviz satması da fiyatlarda ancak cüzi bir gerileme sağlayabilmiş, 12 Ekim'de ise serbest faiz kararı açıklanmıştır.

Faizlerin serbest bırakıldığıın açıklanmasıyla birlikte altın ve döviz fiyatlarında hızlı düşüşler kaydedilirken, önemli miktarda döviz alımı yapmış bazı bankaların da büyük zararlara uğramaları söz konusu olmuştur. Ancak, altın ve döviz fiyatlarında serbest faiz kararının yarattığı hızlı düşüş birkaç günlük şoktan sonra şiddetini kaybetmiş ve hafta sonuna doğru fiyatlarda yeniden yükselme gözlenmiştir. Öte yandan bankalar arasında başlayan faiz yarışı mevduat sahiplerini de şaşkına çevirmiş; yeni faizlerden yararlanmak için altın ve dövizlerini satan, eski faiz oranlarından yatırdıkları parayı çekerek yeni faiz oranlarından yatırmak isteyen, parasını bir bankadan çekip, daha yüksek faiz veren bir başka bankaya yatırmaya çalışan tasarruf sahipleri bankalara hücum etmişler; sonuçta bazı bankalarda para ödemelerinin geçici olarak durdurulması yoluna dahi gidilmiştir.

Merkez Bankası'nın ilk tebliğine aykırı olarak, birçok bankanın serbest faiz uygulamasının ilk gününde ilan ettikleri oranları ertesi gün yükseltme girişi-

(*) Dergi'nin notu : Yukarıdaki yazı 22 Ekim 1988 tarihinde kaleme alınmıştır.

minde bulunmaları üzerine tebliğde değişiklik yapılmış, bankalara faizlerin düzeltilip yeniden belirlenmesi için iki gün ek süre tanınmıştır. Bundan sonra bankalar faiz oranlarını her ay yeniden belirleyecekler ve yine her ay, düzeltmeler için iki günlük ek süre tanınacaktır. Bankaların iki gün boyunca süren rekabetleri ve Merkez Bankası'nın tırmanışı engellemek için % 85'in üzerindeki oranlara onay vermemesi sonucunda, bankalar arasında az çok farklılık gösterebilen faiz oranları genelde şu mertebelerde belirlenmiştir:

Vade	Faiz (%)
1 yıllık	85
6 aylık	68-73
3 aylık	65-68
1 aylık	45-63
Vadesiz	10-38

Şimdi sonucu merakla beklenen önemli sorun, bu yüksek faiz oranlarıyla mevduat toplayan bankaların bu faizleri nasıl ödeyebilecekleridir. İlk etapta kredi faizlerinde de büyük sıçramalar olacağı şüphesizdir. % 150 mertebelerine çıkabilecek faizlerle sanayicilerin de çalışması çok zor olacaktır. Bu nedenle firmaların tahvil, finansman bonusu gibi sermaye piyasası araçlarına yönelebilecekleri, halka açılma işlemlerinin başlayacağı tahmin edilmektedir. Ancak bu tür sermaye piyasası araçlarının yatırımcılara cazip gelmesi için mevduat faizlerinin üzerinde bir gelir sağlamaları gerekmektedir. Sermaye Piyasası Kurulu Başkanı Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş, konuyla ilgili görüşünü; «Tahvil ve Finansman Bonusu faizleri yıllık % 90'lar civarında olabilir, ama yüzde 100'leri geçeceğimizi de sanmıyorum.» diye belirtmiştir.

Bankalar açısından ise kredilerin yanında devlet tahvili ve bonolarının ihaletlerinde belirlenecek faizler önem kazanmaktadır. Bankalar belki de mevduatın büyük bölümünü bu tür varlıklara yatırma yoluna gideceklerdir. Önümüzdeki günlerde, yeterince plasman imkânları bulamayacak, verdikleri kredileri geri almakta güçlük çekecek bazı bankaların iflas etme durumuna gelmeleri de söz konusu olabilecektir.

Paranın yüksek faize hücum etmesi sonunda çeşitli piyasalarda mal alışları da önemli ölçüde düşmüştür. Taksitle mal satan sektörlerde vade farkının ayda % 7'den % 10'a çıkarılması eğilimi hâkim görülmektedir. Satışlarda düşme olması pahasına, artan kredi faizlerini karşılayabilmek için sanayicilerin tüketicilere aylık % 10'dan yılda % 120 faiz yükleyecekleri anlaşılmaktadır. Buna karşılık tüketicinin taksit yükünü hafifletmek için vadelerin 15 aya kadar uzayabileceği tahmin edilmektedir. Emlak piyasasında da alımların durduğu ve değerinin altında fiyatlarla elden çıkarma eğilimlerinin başladığı belirtilmektedir.

Kısacası, kolayca görülebildiği gibi, serbest faiz uygulaması sadece menkul değerler borsasında değil, tüm piyasalarda etkisini göstermekte olup, daha bir süre etkisini sürdüreceği anlaşılmaktadır. Böylece sermaye piyasasının gelişimini engelleyen ve üst üste yaşanan talihsizliklere bir yenisi daha eklenmiştir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi
(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ocak	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78	297.38	493.05	1711.69
Şubat	105.08	90.24	94.60	157.44	243.73	207.73	325.71	658.37	1465.45
Mart	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77	316.36	619.21	1351.48
Nisan	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07	305.68	613.09	917.93
Mayıs	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20	304.85	833.51	1006.71
Haziran	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66	210.89	306.66	1050.91	924.97
Temmuz	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07	213.75	323.22	1709.16	927.28
Ağustos	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24	218.60	360.80	2290.94	816.29
Eylül	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36	226.70	394.62	2015.20	881.71
Ekim	94.21	97.35	115.27	212.63	200.20	238.27	384.48	1548.75	734.01
Kasım	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44	258.90	406.68	1374.18	
Aralık	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10	261.35	438.99	1202.26	

Madeni hayatınıza katan banka ETİBANK

"Borü Üretir."

"Alüminyum Üretir."

"Krom Üretir."

"Perit Üretir."

"Bakar Üretir."

"Kükürt Üretir."

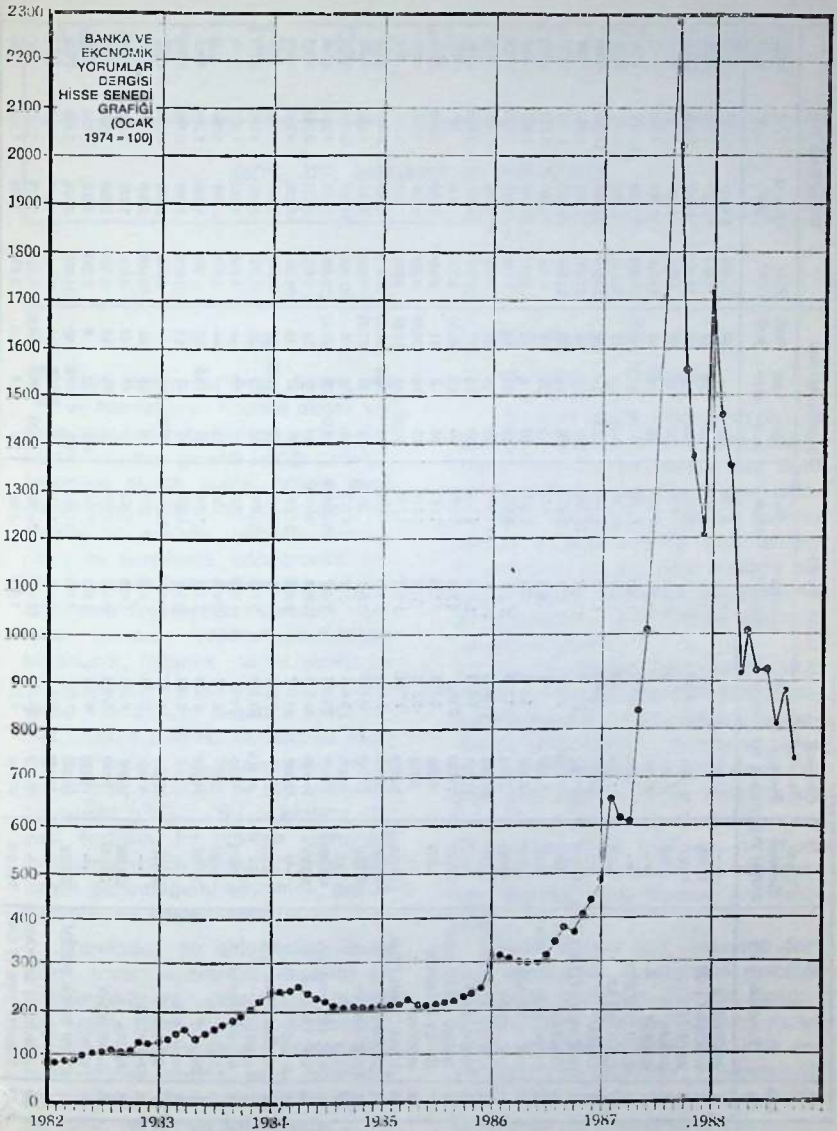
ETİBANK ÜRÜNLERİ:

Alınma	Özellik	Ammele
Alınmaın Maktı	Buaktı	Buaktı
Alınmaın Sıfatı	Parafıatı	Zıvıca
Alınmaın Kaktı	Bakı Akı	Kıvı
Alınmaın Paktı	Baktıca Paktıca	Kaktı
Alınmaın Laktı	Kaktı	Çaktıca Paktı
Alınmaın Fıvı	Faktıca	Ölctı Baktıca
Bıvı Baktı	Faktıca	Ölctı Paktı
Baktı Paktı	Baktı Kaktıca	Baktı Faktıca
Laktıca	Maktıca	Kaktı
Taktı	Gaktı	

Yarım yüzyıldır ülkemizin madenlerini günışığına çıkararak dünyaya ulaştıran Etibank, tasarruflarınızı karlı yatırımlara dönüştüren, size daha çok kazandıran bankadır.

ETİBANK
"güçlü kuruluş, güçlü bankacılık"

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Koyulmuş Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Tahvirm Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1987	1985	1986	1987 (Net)	1985 (Net)	1986 (Net)	Ekim 1987	Ağustos 1986	Eylül 1986	Ekim 1986
1	AKİMENTO	—	15.750	6.953	2.590	3.764	168	180	235	25.500	18.500	6.050	3.800
2	ANADOLU CAM	20.000	13.000	5.203	2.549	2.549	50	29	30	6.650	2.250	1.825	1.625
3	ARCELİK	40.000	24.000	39.087	9.467	16.131	80	53	63	14.100	8.475	3.800	3.300
4	AYMAR	5.000	3.000	1.195	518	518	30	27	12	5.550	2.725	2.700	2.350
5	BAGFAŞ	—	40.000	9.313	5.587	7.005	85	50	55	18.200	2.150	2.200	2.050
6	BOLU ÇİMENTO	—	1.500	5.607	2.121	4.553	181,38	56,81	119,76	26.500	13.400	12.800	11.000
7	CELİK HALAT	5.400	5.400	7.558	1.857	3.729	100	100	60	14.500	3.650	4.050	3.600
8	CİMSA	—	10.800	13.067	3.077	7.791	203,87	76	175	39.500	12.900	13.200	5.300
9	CUKUROVA ELEKTRİK	90.000	30.000	61.939	17.382	32.189	200	150	100	17.100	7.600	8.800	7.500
10	DOKTAŞ	12.000	7.000	8.317	511	2.224	100	25	50	16.500	3.800	4.300	3.375
11	ECZACIBAŞI YATIRIM	3.000	2.400	771	378	421	40	30	30	5.250	1.100	1.150	1.000
12	EGE BİRACILIK	4.200	4.200	3.315	227	1.560	35	4	20	3.675	3.250	3.925	3.250
13	EGE GÜBRE	12.000	7.200	1.720	2.113	2.603	50	71	60	7.600	1.275	1.325	1.125
14	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	40.000	38.400	119.616	26.531	41.087	55	16	23	4.400	3.800	4.400	3.750
15	GOOD YEAR	—	11.724	8.058	3.619	3.108	100	82	200	32.500	19.000	8.600	6.700
16	GÜBRE FABRİKALARI	30.000	19.600	Zarar	1.720	1.018	—	65	43,35	5.750	930	920	700
17	GÜNEY BİRACILIK	4.200	4.200	3.395	185	1.041	35	4	11	2.600	2.050	2.650	2.075
18	HERTAŞ	—	2.700	2.173	720	1.014	35	68	36,16	4.325	2.175	2.325	1.825
19	İZMİR DEMİR ÇELİK	50.000	50.000	5.721	2.247	1.774	26,66	42	15,96	2.000	940	1.000	010
20	İZOCAM	10.000	3.000	2.250	2.425	367	35	126,5	16,80	15.200	4.800	5.050	4.100
21	KARTONSAN	27.000	27.000	4.478	2.621	1.054	35	30	11,91	7.500	1.425	1.550	1.425
22	KAV	—	1.200	3.094	787	4.221	130	170	300	67.000	16.700	16.700	13.900
23	KOC HOLDING	100.000	35.000	15.504	7.437	10.696	32,50	38	45,60	12.300	2.950	3.350	2.750
24	KOC YATIRIM	20.000	20.000	2.826	1.559	2.622	35	39	39	8.050	2.175	2.350	2.125
25	KORDSA	—	22.500	24.507	6.973	11.116	96	67	110	16.000	4.250	4.900	4.200
26	KORUMA TARIM	6.000	3.375	5.239	69	2.169	66	1,08	30	4.675	3.300	3.700	3.300
27	LASSA	—	27.000	23.102	7.355	11.236	63	25	32	27.000	6.050	5.900	5.150
28	MAKİNA TAKİM	3.000	1.500	Zarar	100	101	—	—	—	3.650	1.400	1.375	1.250
29	METAŞ	15.000	15.000	4.194	2.644	352	15	—	—	2.475	960	1.050	620
30	NASAŞ	14.000	14.000	2.853	1.131	1.218	30	13,5	15	4.500	1.200	1.275	1.000
31	OLMUKSA	—	11.000	6.864	2.500	2.625	45	41	22	21.000	6.000	3.700	2.825
32	OTOSAN	40.000	27.331	24.346	Zarar	Zarar	26,60	—	—	4.800	2.200	2.650	2.500
33	POLYLEN	—	4.500	2.549	516	330	20	50	25	10.000	2.000	2.050	1.550
34	RABAK	25.000	15.000	6.535	1.633	1.802	40	40	43	6.800	1.275	1.375	1.125
35	SARKUYSAN	30.000	7.560	5.158	2.134	3.132	75	45	60	9.450	2.650	3.000	2.475
36	SİFAŞ	—	4.680	6.195	1.609	2.534	100	130	8	8.550	4.600	4.150	2.825
37	TÜRK DEMİR DÖKÜM	50.000	20.000	12.131	4.086	11.801	103	37,5	60	11.400	2.700	3.000	2.450
38	TÜRK SİEMENS	—	10.500	7.313	3.545	5.728	81	120,5	106	45.000	7.200	6.200	4.800
39	TÜRKİYE İŞ BANKASI	—	30.000	62.246	32.270	35.207	38,38	34,5	34,5	4.100	1.575	1.575	1.550
40	TÜRKİYE ŞİŞ VE CAM	200.000	60.270	4.584	1.902	3.507	10	9	10	2.950	950	1.300	1.150

Motorlu Taşıtlar Vergisi ve Hukuk

DOÇ. DR. MEHMET E. PALAMUT

I — Giriş

GENİŞ anlamda vergi, kamu mal ve hizmetlerini finanse etmek ve/veya içerisinde bulunulan sosyo-ekonomik ortamın gerekli kıldığı birtakım önlemleri almak üzere, ödeme gücü olanlardan, onların bu mali güçleriyle orantılı bir şekilde yapılan, zorunlu, nihai ve karşılıksız ödemelerdir. Hukuk ise, kişilerin kendileriyle veya devletle olan ilişkilerinde, karşılıklı uyulması gereken **yaptırım**—(normes)lar bütünüdür. İnsanlık tarihi yansız bir gözlemlenmeyle irdelendiğinde, içerisinde yaşadığımız bugünkü sosyo-politik düzeye ulaşma konusunda verilmiş mücadelelerin kökeninde, verginin önemli ve etkin bir rol üstlendiği kolaylıkla görülür. Bu bakımdan «Siyasi Tarih»in, bir bakıma «vergi»nin izdüşümü ya da «Vergi Tarihi»nden ibaret bulunduğunu söylemek, pek abartmalı bir deyiş olmaz.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere vergi, ulusal egemenlik ilkesinin bir yansımasıdır ve evveleminde hukuki bir nitelik taşır. Çünkü zorunludur; varoluş nedeni yasadır. Ödeme gücü bulunan her yuruttaş, vergi ödemekle yükümlüdür. Ödeme gücünün öğeleri de, gelir, servet ve harcamadır.

II — Motorlu Taşıtlar Vergisi

A. Verginin Mahiyeti

Motorlu taşıt, insan, hayvan ya da eşya taşımaya elverişli olup müteharrik bir kuvvetle çalışan her türlü araca verilen addır. Taşıt, ister karada, ister denizde ve isterse havada asıl maksadına yönelik işlev üstlensin, vergiye tabidir. Zira motorlu taşıt, bir servettir; servet ise, yukarıda da değindiğimiz gibi, ödeme gücünün bir göstergesidir.

İlk kez motorlu taşıt vergisi, 18.2. 1963 gün ve 197 sayılı Kanun'la yalnız «Motorlu Kara Taşıtları»na hasredilmek üzere ihdas olunmuş; daha sonra, 1980'de yapılan 2348 sayılı değişiklikle, «Liman veya Belediye ile Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü sicillerine kayıt ve tescil edilmiş vasıtalar»ı da kapsayacak şekilde, vergi konusu genişletilmiştir.

Bizim burada asıl üzerinde durmak istediğimiz, «vergilerin yasallığı kuralı» ile Maliye ve Gümrük Bakanlığının talebi üzerine Bakanlar Kurulu'nun 25.6.1988 gün ve 88/13088 sayılı Kararı ve bu Karar'ı nakzeden 16 Eylül 1988 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan bahtsız tutumudur.

B. Vergilerin Yasallığı

Yukarıda bir nebze vurgulamaya çalıştığımız gibi, vergi, yasal bir zorunluluğa dayanır. Vergilerin yasallık kuralı, demokratik siyasal rejimlerle yönetilen her ülkede, bir anayasa hükmüdür. Sözelimi Anayasa'mızın 73'ncü maddesinin ilk fıkrası, «Herkes, mali gücüne göre vergi vermekle yükümlüdür» yaptırımını getirdikten sonra, «Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır» (f. 3) demektedir. Görüldüğü üzere, bir verginin ya da benzeri bir mükellefiyetin ihdası veya mevcut bir yükümlülüğün hafifletilmesi, ağırlaştırılması veyahut hepten bertaraf edilmesi, tamamen yasama organının tasarrufuna bağlı kılınmıştır.

Diğer taraftan hemen belirtelim ki, toplumsal psikolojinin kaçınılmaz bir gereği olarak bireyler, yapılan kollektif harcamalardan ziyade ödedikleri vergiye karşı oldukça duyarlılık gösterirler. Halkın bu aşırı duyarlılığını gözönünde bulunduran muhalefet partileri, sürekli olarak yeni vergi yükleri getiren yasaların çıkarılmasına karşı gelirler ve böylelikle ucuz ve kolay sosyal bir popülarite kazanmak isterler. İktidarlar da, hükümet programlarında üstlendikleri mal ve

hizmetleri karşılayabilmek ve/veya uyguladıkları sosyo-ekonomik politikaların gerektirdiği önlemleri alabilmek için devamlı reel kaynak ararlar. Doğal olarak, iktidar kanadına mensup bazı milletvekillerinin muhalefetekilerin izledikleri yörüngede yer almaları halinde, vergisel yasa tasarısı ve tekliflerinin meclisten geçirilmesi zorlaşır.

Bu genel bağlamda, «muhalefet-iktidar zıtlaşması» yüzünden, Türkiye'deki 1960'lı ve 1970'li yılların siyasal ortamında, ülkenin ve o yıllardaki iktidarın ihtiyacı olan birtakım ödeme güçlerinin yakalanıp vergi kapsamına alınamaması kendiliğinden anlaşılır. Sosyo-politik psikolojinin bu yadsınmaz gerçeği karşısında, siyasal iktidar, kurtuluş yolunu 1971'de yapılan Anayasa değişikliğinde bulmuş ve «Vergi Ödevi»ne ilişkin 61'nci maddeye bir üçüncü fıkra ekleyerek, «Kanunun belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla, vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla nisbet ve hadlerine ilişkin değişiklik yapma» konusunda Bakanlar Kurulu'nun yetkili kılınabileceği öngörülmüştür. 1961 Anayasası ile hükme bağlanan bu değişiklik, 1982 Anayasası'nda da, «ölçü ve esaslara uygun olmak

---

«Bilirsiniz ki ekonomisi zayıf bir millet fakirlik ve yoksulluktan kurtulamaz, toplumsal ve siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin idaresinde edinilen muvaffakiyet de ekonomide edinilen bilgilerin derecesi ile orantılı olur. Hiç bir medeni devlet yoktur ki ordu ve donanmasından evvel ekonomisini düşünmüş olmasın. Memleket ve bağımsızlık müdafaası için varlığı gerekli olan bütün kuvvetler ve vasıtalar ekonomik hayatın genişleme ve gelişmesiyle olabilir.»

Mustafa Kemal ATATÜRK

şartı»nı dışlamak suretiyle aynen benimsenmiştir.

İşte bu anayasal hükme dayanarak, Türkiye'de Bakanlar Kurulu, hemen her yıl vergi, resim ve harç oranlarıyla oynamakta, Hazine'nin içerisinde düşüğü bazı açmazları bu suretle gidermeye çalışmaktadır. Anılan Kurul, yasanın kendisine tanıdığı bu yetkiyi o kadar ileri götürmektedir ki, sene başında % 100 arttırmış bulunduğu vergi miktarlarıyla yetinmemekte; belki de içerisinde düşüğü çaresizliği yenme umuduyla olacak, henüz yarıyıl tamamlanmadan, tarholunan ve muacceliyet kesbeden Motorlu Taşıtlar Vergisi'nin ikinci taksidini bir o kadar daha arttırmaktadır. Bunun canlı misalini, geçtiğimiz aylarda, 25.6.1988 gün ve 88/13038 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na uyarak ödemede bulunurken hep birlikte yaşadık.

C. 86/13038 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

Çoğu motorlu taşıt sahipleri ve vergi uygulamacılarınca anımsanacağı üzere, 88/13038 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 25 Haziran günü kabul edilip, alalecele 26.6.1988 tarihli Resmi Gazete'nin 19854 nolu mükerrer sayısında yayınlanarak yürürlüğe sokulmuştur. Söz konusu Karar'ın yasal dayanağı Anayasa'nın 73'ncü maddesinin son fıkrası olup, buna göre Bakanlar Kurulu, Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 10'ncü maddesine atıfta bulunarak, 197 sayılı Yasa'nın «5 ve 6'ncı maddelerinde yer alan I, II, III ve IV sayılı tarifelerdeki vergi miktarlarının 1.7.1988 tarihinden itibaren bir kat arttırılması»nı kararlaştırmıştır.

Oysa, potansiyel vergi kaynaklarını gün ışığına çıkarma ve nice ver-

gi kaçırma gediklerini kapama yerine; Parlamento'nun tatile girdiği, enflasyonun şahladığı ve bütçe açıklarının spektaküler şekilde büyüdüğü bir dönemde, siyasal iktidarın gelir endişesine kapılarak, bilinen ve tescilli bazı servet mükelleflerinin yükümlülüklerini yüzde yüz oranında artırması ve sonra bu kararında ısrar ederek, radyo-televizyon gibi etkin toplu iletişim araçlarını sürekli kullanarak, motorlu taşıt sahipleri üzerinde manevi bir baskı yaratmaya çalışmasının; hem herhangi bir yasal dayanağı yoktur ve hem de böyle bir girişim değişik yönlerden (mali anlayış, hukuk, vergi tekniği, yargısal denetim ve yargıç bağımsızlığı açılarından) eleştirilmeye değer niteliktedir.

1 — Çağdaş Maliye Anlayışı Yönünden :

Çağdaş maliye anlayışında vergileme, devletin salt gelir gereksiniminin bir işlevi olmayıp, bunun yanında birtakım gelir-dışı (extra-fiscal) amaçların gerçekleştirilmesine de yönelik bulunmaktadır. Başka bir anlatımla çağdaş devlet, ödeme gücü bulunan yurttaşlarına birtakım vergisel yükümlülükler getirirken verginin şahsileştirilmesi ilkesini ön plâna alma; bilinen ve zaten vergi kaçırması da fiilen olanaksız mükelleflere yeni külfetler yükleyerek onları cezalandırma yerine, o vakte kadar vergilendirilmeyen yeni ödeme güçlerini yakalama; yakalanan bu kaynakları geniş sosyal katmanlar nezdinde harcıyarak gelirin yeniden dengeli dağılımını gerçekleştirme; vergiyi sosyo-ekonomik politikanın bir gereği olarak kullanma; bu suretle de sosyal ve ekonomik barışı sağlama yolunu yeğlemektedir. Halbuki 88/13038 sayılı Karar, tüm bu

çağdaş mali yaklaşımlardan uzak ve yalnızca «gelir temini» amacına yöneliktir.

2 — Hukuk Yönünden :

Yukarıda betimlemeye çalıştığımız gibi verginin en önemli niteliklerinden biri de, onun yasal olmasıdır. Bu yasal zorunluluğun çerçevesi, bazen çok istisnai hallerde daraltılabilmekte ve ancak bu hallere ilişkin olarak çıkartılan yasaların «ölçü ve esaslar»ına bağlı kalınarak vergileme yetkisi, siyasal iktidara bırakılabilmektedir. Bununla beraber, anılan Karar, hem 197 ve hem de 213 sayılı Yasaların âmir hükümlerine açıkça aykırılıklar içermektedir.

Her şeyden önce, 197 sayılı Yasa'nın 9/a bendi, «Motorlu Taşıtlar Vergisinin ...her yıl Ocak ayında yıllık olarak tahakkuk ettirileceğine âmirdir. Yasanın emredici hükmü bu iken, Bakanlar Kurulu, belli «ölçü ve esaslara» uymaya da sırt çevirerek, sene başında tahakkuk eden ve ilk taksidi de ödenen vergiyi âdeta yeniden tarha tâbi tutmaktadır ki, bu, yasa aykırılıktır.

İkinci olarak bu Karar, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'yla çelişmektedir. Zira usul yarasınca, vergi alacağıнын istenebilir bir alacağı dönüşmesi için, biri «maddi» ve diğeri de «şekli» olmak üzere iki olayın gerçekleşmesine ihtiyaç vardır ki, bunlar, vergiyi doğuran olayın zuhuru (VUK. m. 19/1) ile tarh ve tebliğ (VUK m. 20, 21) safhalarını gerektiren işlemlerin tamamlanmış olmasıdır. Açıktır ki, verginin muacceliyetinden itibaren, onun üzerinde herhangi bir değişikliğin yapılması, yasayla korunmuş sùbjektif hakların ihlali mahiyetindedir.

3 — Vergi Tekniğı Yönünden :

«Vergi tekniğı» denince, yukarıda etraflı tanımı yapılan verginin salınım ve toplanımıyla ilgili birtakım yöntemlerin geliştirilmesi ve bu yöntemlere egemen olan ilkelerin işlerliğı aklı gelir. Genelde, A. Smith'den bu yana geçerliliklerini koruyan ilkelere, bir ÷lkede uygulanan vergileme tekniğıyle yakından ilişkilidir. Bu ilkelere aykırı olarak vergi tekniğinin oluşturulup uygulanmaya çalışılması, hem verginin amacına ve hem de onun niteliğine ters düşer. Sözelimi anılan Karar'la Motorlu Taşıtlar Vergisi'nin ikinci taksidinin artırılması, «verginin kesinlik ilkesi»ne aykırılıktır. Bu ilke, vergi miktar ve taksitlerinin önceden yükümlülerce bilinmesini gerektirmekte olup, onları, yönetimin keyfi tutumlarına karşı korumaktadır.

4 — Yargısal Denetim Yönünden:

Bilindiğı üzere, çoğulcu demokratik siyasal rejimlerle yönetilen ÷lkelere, kuvvetler ayrılığının bir sonucu olarak, yasama, yürütme ve yargı organları birbirinden bağımsız şekilde işlevlerini sürdürürler. Bireylerin kendi aralarında veya devletle birey arasında meydana gelen çekişmelerin nihai çözüm ve denetim makamı, yargıdır. «Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır» (Anayasa m. 9).

Kamu hukukunu ilgilendiren ve bir tarafı devletin oluşturduğu çekişmelerde yargısal denetim işlevi, genellikle Danıştay tarafından yerine getirilir. Dolayısıyla hukuksal dayanaktan yoksun bulunan 88/13038 sayılı Karar'la siyasal iktidar, yönetsel bir tasarrufta bulunmuş; bu tasarrufla karşı Denizli milletvekili Adnan

Keskin, yürütmenin durdurulmasını ve Karar'ın iptalini istemiştir. Konunun motorlu taşıt sahiplerini ilgilendirmesi ve tüm maliklerin çıkarlarının açıkça zedelenmesi niteliğini taşıması nedeniyle, Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu, sonuçta verilecek olan kesin hükmün «inşai» tesirinin bulunduğunu gözönünde tutarak, 12.7.1988 gün ve E. 88/102 sayılı kararıyla, salt anılan davanın taraflarına münhasır olmamak üzere, yürütmeyi durdurmuştur.

Danıştay'ın durdurma kararına karşın, Maliye ve Gümrük Bakanlığı bununla bağlı olmadığını beyân etmiş ve toplu iletişim araçlarıyla sürekli yayın yaparak, mükelleflerin zamlı tarifieden vergilerini Temmuz ayında ödemelerini, aksi halde yüzde yüze varan oranlarda parasal cezaya çarptırılacaklarını izharla, devamlı surette onları manevi bir baskı altında tutmaya çalışmıştır. Böylelikle, bağımsız ve teminata dayalı olarak yapılan yargısal denetim kararına uyulmamıştır.

5 — Yargıç Bağımsızlığı Yönünden :

Yargıçların bağımsızlıkları esastır; üstelik bu, Anayasa'yla teminat altına da alınmıştır (m. 138). Bağımsızlık, yargıçların hiçbir organa bağlı olmaksızın ve hiçbir makamdan emir almaksızın objektif karar verebilmeleri ve verilen kararların da diğer organlar tarafından geciktirilmeksizin uygulanması yükümlülüğüdür. Anayasamızın 138. maddesinin son fıkrası, «Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; ...bunların yerine getirilmesini geciktiremezler» demesine karşın, maalesef Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Danıştay'ın sözkonusu «yü-

rütmeyi durdurma kararı»nı yerine getirmekte gecikmiş ve bu suretle hem yargıç bağımsızlığına gölge düşürmüştür, hem de belli bir süre anayasal hükmü ihlâl etmiştir.

III — S o n u ç

Değişik bakımlardan yukarıda irdelemeye çalıştığımız Karar, sonradan -biraz da 25 Eylül referandumu nedeniyle- 16.9.1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 89/13281 sayılı diğer bir kararla düzeltilmiş; 16 Ekim 1988'e kadar Motorlu Taşıtlar Vergisi'ni ödemeyenlerin maruz kaldıkları parasal ceza affedilmiş; Temmuz ayında zamlı olarak vergilerini ödeyenlerin, istemde bulunmaları halinde, yapmış oldukları fazla ödemeleri ilgili vergi dairelerinden geri alabilmeleri imkânı kendilerine tanınmıştır.

Her zaman olduğu gibi, gene namuslu ve Devlet'ine inanan mükellefler, salt yapay olarak yaratılan ve hiçbir haklı nedene dayanmayan 88/13038 sayılı Karar yüzünden, hem dürüstçe vergilerini öderlerken ve hem de yaptıkları munzam ödemeleri geri alırlarken, çift taraflı mağduriyete uğramışlardır. Sırf servet vergilerinin belli bir bölümünü 20-25 milyar TL artırma hevesiyle alınan, bunca kâlenin, mali ve hukuki aykırılıkların kaynağını dokulayan sözkonusu Karar'ın gereksizliği ortadadır. Kanımca, her ne kadar sonradan alınan 88/13281 sayılı kararlar meşhur ve maruf Karar nakzedilip eski hale dönülse bile, 88/13038 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, hem dürüst yükümlülerin Devlet'e olan güvenlerini yitirmesi, hem yargıç bağımsızlığı ve hem de yasal açılardan bahtsız bir karar olarak mali hukuk tarihimizin soluk sayfaları arasına da yerini alacaktır.

CBS

Gerçek boyacıların
onayladığı kalite

Gerçek kaliteyi
onaylayan belge
bir arada

ÇBS Akrolit
Dış Cephe Boyası

Dış cepheleri zırh gibi sarar
korurken güzelleştiren
güzelleştiren koruyan
cephe boyası.

ÇBS Plastik
Dispersiyon Boyası

Türkiye'de kirç boyacı
devrini kapatan, plastik boya
denince akla gelen ilk boya...
Kolay sürülen, çabuk kuruyan,
renkleriyle sürüldüğü
yüzelere hayat veren boya.

ÇBS Piramit
Astar Boya

Son kat boyaların gerçek
kalitesini ortaya çıkaran,
yüzeyleri koruyan,
direncelerini artıran harika
astar boya.

ÇBS Antipas

Özellikle demir yüzeylerin
paslanmasını önleyen,
son kat boyanın koruyuculuk
özelliklerini artıran sentetik
astar boya.

CBS

"güçlü boya"

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Faizlerle Ekonomiyi Yönetme Denemesi

1988 Ekim ayı, Türkiye ekonomisinde ilk defa yapılan ilginç bir denemeye sahne oldu. Faizleri serbest bırakmak suretiyle, mevduatı bankalara yöneltmek, Türk parasının dövizde kaçmasını önlemek ve döviz fiyatlarını aşağı çekmek amacıyla hükümet, T.C. Merkez Bankası Başkanı Rüştü Saracoğlu'nun dediği gibi, politik bir karar aldı (*). Mevduat faizlerinin serbest bırakılması, bankalar arasında faiz yarışına yol açtı ve yıllık faiz oranları % 90'a kadar yükseldi.

12 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de faizlerin serbest bırakılması kararı yayınlandı. Bankaların mevduat faizlerini değişik şekilde uygulamaları ve mevduat sahiplerinin bankalara giderek hesaplarını yeni faizlere göre düzenlemek istemeleri, olumsuz durumlar yarattı. Sonuçta bankalar arasında mevduat kaymaları başladı. Ayrıca bankalar, verecekleri kredilerin faizlerini belirlemede sıkıntıya düştüler. Bu nedenle kredi alışverişi bir ara durdu.

Bunun üzerine Merkez Bankası 17.10.1988 günü bir tebliğ yayınlamak, yıllık mevduat faizinin tavanını % 85 olarak sınırladı. Bu karar faiz uygulamalarındaki farklılıkları nispeten giderdi, bankalar serbestliği değişik vadelerde yapmaya yöneldiler.

Mevduat faizlerinde meydana gelen yükselmenin doğal sonucu kredi faizlerinin de yükselmesidir. Bu durumda banka kredilerinin müşteriye maliyeti % 166'ya kadar çıkabilecektir. Yıllık mevduat faizlerinin % 65 olduğu zamanda, işadamlarının kredi faizlerinin yüksekliğinden şikâyetleri, şimdi tam bir feryada dönüşecektir.

Kamu menkul kıymet faizleri de son kararlardan etkilenmiştir. Devlet tahvillerinin ihale ile bankalara satılmasında, diğer bir deyişle iç borçlanma faizlerinde de yükselme görülmektedir.

Kredi maliyetinin yüksekliğinin enflasyonu artıracak, bir süre sonra döviz talebinin yine hızlanacak, mevduat faizlerinin yükseltilmesinin gelir dağılımının adil olmasına katkıda bulunmayacağı; şiddetli eleştiri konuları olmaktadır.

(* Derginin Notu: Yukarıdaki yazı 1 Kasım 1988 tarihinde kaleme alınmıştır.)

Hükümet, yatırımları yavaşlatıp kalkınma hızını düşürerek, % 90'a doğru tırmanan enflasyonu aşağı çekmeyi amaçlamakta; fakat iç ve dış borçların yüksekliliği, bütçede kısıntı yapılmasını engellemektedir. Nitekim, kamunun finansman açığını kapatma çabaları, 1989 Bütçesi'nin halen devam eden görüşmelerinin ağırlık merkezini teşkil etmektedir.

Bütçe açıkları 1988'de de mevcut olduğu için, hükümet 22.4.1988 tarihinde kamu kuruluş ve kurumlarına gönderdiği Genelge'yi, 5 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınladığı 1988/10 sayılı Genelge ile takviye etmiştir. Bu genelge, kamu hizmetlerinin etkili ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi, tasarrufa azami riayet edilmesi, kamu gelir-gider dengesinin sağlanabilmesi amacıyla, alınması gerekli yeni tedbirleri ilgililere duyurmaktadır. Genelge, kamu harcamalarında yapılması istenen tasarrufların hangi hususlarda olduğunu ve harcamaların yapılması için onay mercilerini açıklamaktadır.

Özal Hükümeti'nin yayınlanan 1989 Yılı Programı, yeni yıl için hedefleri belirtmektedir. Bu programda enflasyonun % 38 olması, ihracatta % 9 (12 milyar 485 milyon dolar), ithalatta ise % 7 artış sağlanması (16 milyar 320 milyon dolar) öngörülmektedir. GSMH % 5 olarak hedeflenmiştir. Ancak, ekonomik göstergelere göre, 1989'da enflasyonun % 60'tan aşağıya çekilebilmesi mümkün görülmemektedir.

Bu girişten sonra 1988 Ekim ayının önemli ekonomik olayları şöyle özetlenebilir :

BANKALARLA İLGİLİ OLAYLAR

• Karşılık Kararının Uygulanması

Karşılık Kararnamesi uygulamada bazı sorunların çıkmasına yol açmıştır. Bilindiği gibi hükümet, bankaları, verdikleri krediler için karşılık ayırmaya mecbur tutmaktadır. Ancak, kredi alan kamusal ve özel kuruluşların, ödemedikleri krediler için de karşılık ayırmaları zorunluluğuna rağmen, kredi borçları için takibata geçme haklarının bulunmaması, şikâyet konusu olmaktadır. Karşılıkların külfeti ve kamu kuruluşlarının ödemedikleri krediler için dahi karşılık ayırmaları, bankaları bu karara uymamaya itmektedir. Bu nedenle bankalar tarafından «Karşılık Kararnamesi»nin kaldırılması istenmektedir.

• Birleşik Yatırım Bankası

27 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile merkezi İstanbul'da olmak üzere Birleşik Yatırım Bankası A.Ş. unvanlı bir bankanın kurulmasına izin verilmiştir. Bankanın sermayesi 10 milyar TL olup, bu sermayenin % 49'u yabancı, % 51'i yerli ortaklara aittir.

• Kıbrıs Kredi Bankası İstanbul'da Şube Açıyor

Merkezi Lefkoşe'de bulunan Kıbrıs Kredi Bankası Ltd.'in 5 milyar TL başlangıç sermayesi ile İstanbul'da şube açmasına, 6 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile izin verilmiştir. Bu bankanın şube

sermayesi olan 5 milyar TL'nin A.B.D. Doları olarak Merkez Bankası'na yatırılması gerekmektedir.

- **Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası**

Yatırım bankalarına bir yenisi daha ilave ediliyor. Bakanlar Kurulu, Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş.'nin kurulmasına 7 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Kararı ile izin vermiştir. 10 milyar TL ile kurulacak olan bu bankanın sermayesinin % 90'ı yerli, % 10'u yabancı ortaklara ait bulunmaktadır.

DIŞ TİCARETLE İLGİLİ OLAYLAR

- **Avusturya, Tekstil Ürünlerimize Kota Koyuyor**

Tekstil ürünlerimizin ihracatını kotalar koymak suretiyle sınırlayan ülkeler arasında Avusturya'nın da katılacağı anlaşılmaktadır. Pantolon, gömlek, etek ve elbise kalemlerine konmak istenen kotalarla ilgili olarak, Avusturya'nın ilgili mercileri ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığımız arasındaki temaslara devam etmektedir.

- **Ihracatın Finansman İhtiyacı**

Ihracatta vergi iadesinin giderek kalkması, finansman ihtiyacını artırdığından, yeni teşvik imkânlarının arandığı bilinmekte ve yeni uygulamaların yürürlüğe konması beklenmektedir. Bu konuda alınan tedbirlerden biri de, Eximbank'ın kredilere ilişkin yeni uygulamasıdır. Eximbank kredilerinde ihracatçı lehine bazı esneklikler getirilmiştir. Şöyle ki; sevk sonrası ihracat kredisindeki 50.000 dolarlık sınır, 25.000 dolara indirilmiş; FOB bedelin % 10'u ile sınırlı olan sevk sonrası kredilerde bu sınır % 20'ye yükseltilmiştir. Merkez Bankası kaynaklarından sağlanan performans kredilerinin verilmesinde yalnız döviz alım bordrosu yeterli olacak, ayrıca çıkış beyannamesi istenmeyecektir.

- **İthalat Pahalılanıyor**

İthalatla ilgili olarak damga resmi ile ithalat teminat hadleri artırılmıştır. 5 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile alınacak damga resmi % 10'a yükseltilmiştir. Diğer taraftan 14 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile ithal talebi dolayısıyla yatırılması gereken teminat oranları yeniden düzenlenmiştir. Bu tarihe kadar talep edilen döviz bedelinin % 7'si olan teminat oranı % 15'e çıkarılmıştır. Bu oran, 1.4.1989 tarihinden itibaren % 12, 1.5.1989'dan itibaren % 10 ve 1.6.1989'dan itibaren tekrar % 7 olarak uygulanacaktır. Bunların dışında, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu için ihracatta CIF bedel üzerinden alınan prim % 8'den % 10'a yükseltilmiş bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili Bakanlar Kurulu Kararı ise 14 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

- **Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Kuruldu**

14 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile «Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu» kurulmuştur. Fon'un kuruluş amacı, dış ti-

caretin ekonomik şartlara uygun olarak yürütülmesini sağlamaktır. Fon, Para ve Kredi Kurulu'nun kararı ile tarımsal girdilerin sübvansiyonu, üreticilerin fiyat hareketlerinden korunması, ihracatın geliştirilmesi, ihracata dönük yatırımların finansmanı, ihracat sigortası kuruluncaya kadar da ihracatın sigortası faaliyetlerinin finansmanı için kullanılabilir. Fon'un kaynakları şunlardır:

- Her türü malın ihracında, ihrac bedellerinden yapılacak fon tahsilat ve kesintileri.
- Bedelsiz ithal işlemlerinde CIF bedeline kadar tahsil edilecek ek primler.
- Türk Parasının Kıymetini Koruma (TPKK) mevzuatına göre ihracat işlemlerinde tahsil edilecek kur farkları.
- TPKK hakkında 30 sayılı Karar'la ihdas edilen Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'nun net varlıkları.

DİĞER OLAYLAR

• Katma Değer Vergisi Oranları Yeniden Düzenlendi

15 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, mal teslimleri ve hizmetlerin ifasında uygulanan Katma Değer Vergisi (KDV) oranları 1 Kasım 1988'den itibaren yeniden düzenlenmiştir. Buna göre; tarım ürünlerine % 1, temel gıda maddelerine % 3, dayanıklı tüketim mallarına ise % 15 oranında KDV uygulanacaktır. Yeni düzenleme ile daha önce % 8 ve % 12 oranlarının uygulandığı çeşitli ilaçlar, tarımsal mücadele ilaçları, sağlık hizmetleri, gazete, kitap, dergi, özel okul, kreş ve dershane hizmetlerinden alınan KDV'nin oranları % 10'da toplanmış bulunmaktadır.

• Vergi İadesine Konu Harcamalar Yeniden Tespit Edildi

26 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Vergi İadesi Genel Tebliği (Seri No. 3) ile, vergi iadesine konu olan ve olmayan harcamalar yeniden tespit edilmiştir. Buna göre 1 Kasım 1988'den itibaren dayanıklı tüketim malları vergi iadesi kapsamı dışına çıkartılmış, sadece onarım giderleri kapsamı içinde bırakılmıştır. Yolcu ve yük taşıma giderlerinde; büyük kent, şehir ve kasaba belediyeleri dışında ve yalnız karayolu ile yapılan yolcu ve yük taşımaları giderleri vergi iadesinden yararlanmaktadır. Yiyecek ve içecek giderlerinde ise, her bir belgede yazılı tutarın 100 bin TL'yi aşması halinde, yalnız 100 bin TL'lik kısım vergi iadesinden yararlanacaktır.

• Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Tebliği

14 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Merkez Bankası Tebliği (Sıra No. 2) ile Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'nun bazı maddeleri değiştirilmiştir. Yapılan başlıca değişiklikler şunlardır:

- Fon'la ilgili 1 no.lu Tebliğ'in ikinci maddesinde yer alan Fon'a yapılacak kesintilerin oranları % 6 olarak tespit edilmiştir.
- Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'ndan yararlanacak yatırımların yapılacağı yerlere göre, destekleme oranları yeniden düzenlenmiştir.

- Teşvik belgeli yatırımların desteklenmesiyle ilgili asgari özkaynak, ödenecek prim hesaplanması, özkaynak tutarları ile ilgili hususlar yeniden düzenlenmiştir.
- Desteklenme priminden yararlanmayan krediler, yatırım ve harcamalar hakkındaki hükümler yeniden düzenlenmiştir.
- Teşvik belgeli yatırımlarda, genel olarak ve turizm yatırımları için destekleme primlerinden yararlanma işlemleri açıklanmıştır.
- Fon kesintileri ve primlerinin geri alınması ile ilgili işlemler ve süreleri açıklanmıştır.

• Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi Hakkında Tebliğ

31 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 88/1 no.lu Tebliğ'de; «Tasarruf Kesintisi» yapılanların emekli olmaları veya ölmeleri halinde, tasarruf kesintilerine devlet veya işveren tarafından sağlanan katkının ve bunlara ait nemanın hak sahiplerine ne şekilde ödeneceği hakkında açıklamalar yapılmaktadır.

• Zam Fıyvası

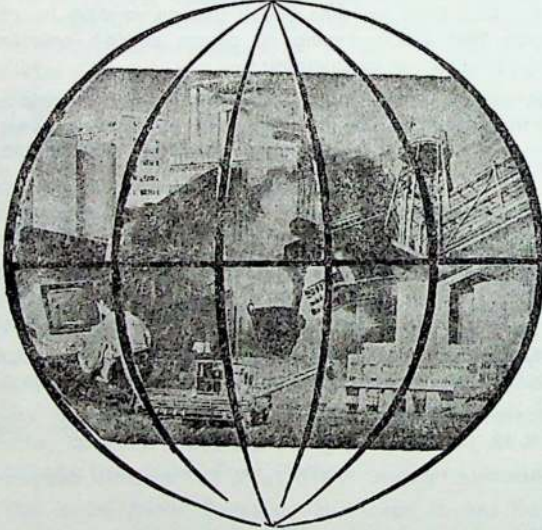
Geçtiğimiz 1988 Ekim ayı, yine birçok zammın yapıldığı bir dönem olmuştur. Zam fıyvasının 1988 Kasım ayında da devam edeceği anlaşılmaktadır. Ekim ayında yapılan başlıca zamlar şunlardır :

- Petrol ürünlerine % 4.3 ile % 12.5 arasında değişen oranlarda zam yapılmıştır. 12.10.1988 tarihinden itibaren yürürlüğe giren bu zamlarla; süper benzin 650.— TL/litre, normal benzin 600.— TL/litre, gazyağı ve motorin 440.— TL/litre ve 12 kg.'lık tüpgaz ise 4.500.— TL olmuştur.
- Türk Hava Yolları, yurt içi taşımalarda 30 Ekim 1988'den itibaren ortalama % 39 oranında zamlı tarife uygulamaya başlamıştır.
- Akaryakıt zammının etkisi ile, kurşun, alüminyum, dikişsiz siyah ve galvaniz boru fiyatları % 3.3 ile % 27 arasında değişen oranlarda yükselmiş, çimento fiyatları da % 2.1 ile % 14.8 arasında değişen oranlarda artmıştır.
- Bakliyat fiyatları hızla yükselmiş ve kırmızı mercimek 950.— TL/kg., yeşil mercimek 750.— TL/kg., fasulye 1.500.— TL/kg., nohut 750.— TL/kg. olmuştur.
- Gıda maddelerindeki fiyat artışlarının genel olarak devam ettiği gözlenirken; makarna % 12, sarı leblebi % 20 fiyat artışlarıyla dikkati çekmektedir.
- Pamuk ipliklerinin fiyatları, % 11.6 ile % 15.7 arasında değişen oranlarda artmıştır.
- İnşaat malzemeleri meyânında; yağlıboya, kereste, nervürlü demir, kiremit gibi maddelerin fiyatları artmıştır. Bazı inşaat malzemelerinin fiyatları şöyledir : Elenmiş ve yıkanmış kum 15.000.— TL/m³, Portlant çimentosu 66.000.— TL/ton, kiremit 340.— TL/adet, briket 310.— TL/adet.
- Gazete fiyatları Ekim ayı içinde artmış ve genellikle 300 ile 400 liraya yükselmiştir. Bu artışlarda SEKA grevi dolayısıyla kâğıt darlığının da etkisi bulun-

maktadır. Nitekim Toprak Kâğıt'ın ürünlerine % 10 ile % 20 arasında değişen oranlarda zam yapılmıştır.

- Süt ürünleri % 17 oranında zamlanmış ve şişeli pastörize sütün fiyatı 600.— TL'den 700.— TL'ye yükselmiştir.
- Ulaştırma hizmetlerinde son zam Devlet Demiryolları'nın yük ve yolcu taşımalarında olmuştur. Yolcu taşımalarında % 10 ile % 67 arasında değişen oranlarda yapılan zamları, yük taşımalarındaki zamlar izlemiştir. TCDD zamları 25 Ekim ve 1 Kasım 1988 tarihlerinde yürürlüğe girmiştir.
- Şeker fiyatları da 31 Ekim 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Tebliğ ile 1 Kasım 1988'den itibaren % 25 artırılmıştır. Şeker fiyatlarına paralel olarak tatlı ve lokum fiyatları da % 15 dolaylarında artmıştır.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine ve yönlendirilmesine gösterdiği özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır. Mutluuz, gururluuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

YENİ YAYINLAR

M. TARIK YAŞA

MİLLİ PRODÜKTİVİTE MERKEZİ'NİN YAYINLARI

Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) bugüne dek 368 kitap yayınlamış. Bu, bize göre çok olumlu bir gelişmedir. Sayıyı küçümseyenler ya da önemsemeyenler çıkabilir. Onlara 368 kitabı yan yana koymalarını önereceğiz. Görecekler ki, söz konusu olan, başlıbaşına küçük bir kitaplığı dolduracak bir rakamdır.

Öte yandan bildiğimiz kadarıyla MPM'nin yayınları dar bir kesime yönelik değildir. Bu yayınlar; işverenlerin yanı sıra işçi çevrelerine, büyük işletmelerin yanı sıra küçük ve orta çaplı işletmelere, yönetenlerin yanı sıra yönetilenlere olmak üzere geniş ve değişik kesimlere seslenmektedir. Bu, biraz da MPM'nin yapısı gereğidir. Okuma alışkanlığının yaygın olmadığı bir ortamda, belli bir amaç doğrultusunda ve değişik konularda 368 adet kitap yayınlanmasına ön ayak olan, MPM'nin gelmiş geçmiş tüm yöneticilerini kutlarız. Bu yararlı yayın dizisinin sürmesini dileriz. Söz

kısa keselim ve MPM'nin bize gönderdiği son iki kitaptan birini (daha önce yayımlananını) tanıtmaya çalışalım.

TEKNOLOJİK GELİŞMELER KARŞISINDA İŞGÜCÜNÜN EĞİTİM, UYUM VE İSTİHDAM SORUNLARI SEMPOZYUMU

MPM Yayınları No. 362, Yenicağ
Basımevi, Ankara 1988, 352 sayfa,
2500.— TL.

Başlığından da anlaşılacağı gibi bu kitap, MPM tarafından 11-13 Mart 1988 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen «Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim, Uyum ve İstihdam Sorunları» konulu sempozyumun notlarından oluşmaktadır. Kitapta; sempozyuma sunulan bildiriler, konuşmacılara sorulan sorular ve yanıtları ile panel tartışmaları yer almaktadır.

«Sunuş»ta da değinildiği gibi; «Verimliliği artırmanın yolu, kaynakları daha yararlı ve etken kullanmaktan, aynı zamanda üretilen ürün ve

hizmetlerin kalitesini artırmaktan geçer. Bu yolda, insanın ürettiği bilim, yine insanın yardımına koşmuş ve bilimin günlük yaşama uygulanmasıyla teknoloji gelişmiştir. Belirli bir amaca yöneltilmiş bir dizi tekniğin işin aşamalarına göre ve bilimsel kurallara uygun olarak sıralanması ve bir sistem içinde kullanılması demek olan teknoloji, bilimsel gelişmelere paralel olarak hızla gelişmektedir. Artık çağımızda teknolojiye sırt çevirmek imkânsızdır.»

Bu aşamada «Hangi alanda, hangi sektörde ne kadar teknoloji kullanılmalıdır?» sorusuna cevap arandığı ve konunun tartışmaya açıldığı belirtilerek şöyle devam edilmektedir: «Eğitim ve insangücü de bu sorunun kapsamındadır. Üretim olduğu gibi, tüketimin de temel unsuru olan insanın eğitimi ve geliştirilmesi, teknolojinin hızla ilerlediği bir ortamda öncelikli sorunlardan biridir. Teknolojiyi üretsek de, üretmeyip bün-yemize adapte ederek kullansak da,

◆ Kılıç ve sapan. Bu iki fatihten birincisi, ikincisine daima mağ-lup oldu.

Atatürk

◆ Şahsımız için değil, mensup olduğumuz millet için elbirliği ile çalışalım; çalışmaların en yük-seği budur.

Atatürk

◆ Herhangi bir şahsın, memnun ve mesut olması için lazım gelen şey; kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır.

Atatürk

bu işlem için bile iyi eğitilmiş bilim adamı, yönetici, teknisyen ve teknoloji kadrolara, kısaca 'teknik bilen' insangücüne ihtiyaç vardır.»

Kitapta «Açış Konuşması» ve «Mesajlar»dan sonra altı oturum ve «Panel» yer almaktadır. Her oturumun başında başkanın, her bildirin başında ise konuşmacının kısa özgeçmişini verilmektedir. Oturumlarda bildirilerin sunulmasını «Tartışma» bölümü izlemektedir. Kitap «Eğitim-Teknoloji ilişkisinin konu edildiği bir «Panel» ile son bulmaktadır.

Seminerin konuşmacıları ve sun-ları bildirilerin konuları şöyledir: I - Doç. Dr. Fevzi Ercan: «İleri Teknolojinin İnsangücüne ve İstihdam Sorunlarına Etkileri. Yeni Sorunlar mı, Çözüm Yolları mı?»; Levent Şimşek: «İleri Teknolojinin İşgücüne ve İstihdam Sorunlarına Etkileri»; Ayfer Erbesler: «1984 Yılında Türk İmalat Sanayiinde Durum, İstihdam ve Eğitim Politikaları». II - Halûk Eke: «Teknolojik Değişme Sürecinde İş Etüdü ve Üretim Organizasyonunun Gelişimi»; Hüseyin Aktuğ: «Beceri Kazandırma Programları Teknolojik Değişmeye Uyum Amaçlı Olarak da Uygulanabilir mi?»; Özcan Tuna: «Meslek Eğitimi ve Eğitici Usta». III - Doç. Dr. S. İlhan Sezgin: «Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminde Gelişmeler»; Mustafa Orman: «3308 Sayılı Kanun Üzerinde Görüşler»; Turan Çiğdem: «3308 Sayılı Yasanın Getirdikleri ve Tabii-kattaki Eksiklikler». IV - Yrd. Doç. Dr. Semiha Aydın: «Türkiye'de Kadın İşgücünü Geliştirmede Mesleki Eğitim Kurumlarının Yeterliliği»; Yrd. Doç. Dr. İrfan Yükler: «Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Mevcut Durumu»; Prof. Dr. Cevat Alkan: «Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim Siste-

minin, Sanayinin İşgücü İhtiyacının Karşılamaındaki Yeterliliği»; Prof. Dr. Ramazan Özen: «Türkiye'de Endüstriyel Teknik Öğretmenin Yetiştirilmesi, Problemler ve Teklifler». V - Tamer Argon, Dr. Ünal Ay, M. Salih Erçin: «İmalat Sanayiinde İstihdam Sorunları ve Sanayide Eğitilmiş İşgücü İhtiyacının Karşılama - İsdemir'de Hizmetçi Eğitim Uygulamaları»; Abdurrahman Önder, M. Ali Bayram: «Sanayi İşgücünün Niteliklerinin Artırılmasında İşverenin Katkısı Nedir? Ne Olmalıdır?»; Doç. Dr. Aydın Köksal: «Bilgisayar Öğretiminin Gençlerin Araştırma ve Yaratıcılık Yeteneklerini Geliştirici Etkileri»; Metin Ogan: «Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimde Eğitici Personel Yetiştirilmesi ve Sorunları». VI - Prof.

Dr. Cemil Kıvanç: «Milli Eğitimde Uzun Vadeli Planlamanın Önemi ve Esasları»; Abdullah Nişancı: «1987 Yılına Girerken Mesleki ve Teknik Eğitimin Sorunları».

Kitabın (sempozyumun) sonunda yer alan ve Doç. Dr. Fevzi Ercan'ın başkanlığında düzenlenen «Panel»e konuşmacı olarak; Prof. Dr. Ömer Saatçioğlu, Prof. Dr. Niyazi Karasar, Doç. Dr. İlhan Sezgin ve Güngör Yener katılmışlardır. «Panel»de; «Türkiye Genelinde Teknolojinin Eğitim Sisteminin Verimini Artırıcı Yönde Kullanımı ve Eğitim Sisteminin Teknolojik Gelişmelere Uyumu: Başlıca Sorunlar ve Öneriler» üzerinde durulmuştur.

Kitabı okumalarını konu ile ilgili tüm okurlarımıza salık veririz.

Reklam Veren Kuruluşlara Duyuru :

Reklam fiyatları Dergi'nin Ocak 1989 sayısından başlayarak şöyledir :

Arka kapak	: 500.000 TL
Ön kapak içi	: 300.000 TL
Arka kapak içi	: 250.000 TL
Tam sayfa (Ekonomik Yorumlar içinde)	: 200.000 TL
Tam sayfa	: 175.000 TL
Yarım sayfa	: 100.000 TL
Çeyrek sayfa	: 50.000 TL

Dergi'ye reklam veren Sayın Kişi ve Kuruluşların bizi anlayışla karşılayacaklarını inanıyor, peşin teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Abonelerimize ve Okurlarımıza Duyuru :

Artan maliyetler ve ağırlaşan piyasa koşulları nedeniyle;

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Ocak 1989 sayısından itibaren 12 sayı için : (KDV dahil) :

Yıllık Abone : 24.000 TL
Öğrenci Abonesi : 12.000 TL

Abone bedelleri posta ile adresimize konutta teslim gönderilebileceği gibi, aşağıda belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768
Akbank Türbe Şubesi : 443
İş Bankası Türbe Şubesi : 15410

Turyağ, seçkin ürünleriyle yaşamınızda, yanınızda!

"Öncü" Turyağ'ın hepsi birbirinden kaliteli ürünleri, yaklaşık 70 yıldır yaşamımızın her anında, yanınızda. BIO TURSİL, BIO TURSİL OTOMATİK, PRİL, PRİL OTOMATİK ve DIXI gibi deterjanlardan çamaşır yumuşatıcısı VERNEL'e; YAYLA, YAYLA AYÇİÇEK, UFA gibi nebati margarin ve yağlardan endüstriyel yıkama maddelerine kadar tüm Turyağ ürünleri, çok çeşitli alanlarda güvenle kullanılıyor. Evlerde, otellerde, hastanelerde, bürolarda, fabrikalarda hep Turyağ var... Hep Turyağ gücü, Turyağ büyüklüğü, Turyağ güvencesi var.

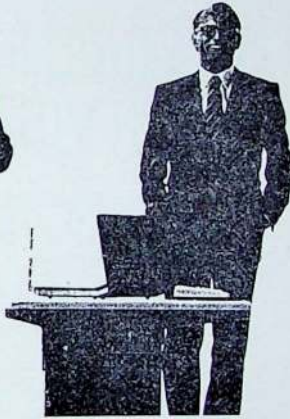
70 yıllık geçmişi ile, "ilk" leri ve "ilke" leriyle güvendiğiniz Turyağ her zaman yaşamınızda, yanınızda.

Turyağ

TURYAĞ P.K. 171 İZMİR

Turyağ bir Henkel Grubu ve Yapı Kredi A.Ş. kuruluşudur

Üç uzman, bir sektör ve Nixdorf'a dair...

Üç, büyük dünya bankası, üç uzman. Biri Almanya'nın ünlü Deutsche Bank'ından, biri İngiltere'nin güçlü Midland Bank'ından, biri de Türkiye'mizin dünya çapında tanınmış İş Bankası'ndan. Üçü de çağın en ileri bankacılık anlayışını benimsemiş, üçü de çağın en ileri bankacılık teknolojisiyle donanmış Nixdorf'la!

Günümüzde bankacılık artık başlı başına bir sanayi dalı. Hızlı ve sürekli bilgi akımı, yüksek güvenlik, sayıları yüzbinleri aşan çeşitli banka işlemlerinin en büyük titizlik içinde doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi, bu dev sektörün kaçınılmaz gündelik beklentilerinden yalnızca bazıları.

Dolayısıyla bir banka bilgisayar programı yüzlerce gerçek zaman deneyişkenli, kendi aralarında bağlantılı,

çok sayıda karmaşık bilgi işlemi kavramak durumundadır.

Yani bir başka deyişle bankacılık sektörüne hizmet verecek bilgisayar sisteminin, başka hiçbir sektörün ihtiyaç duymadığı kadar güçlü ve çok yönlü bir bilgi işlem kapasitesine sahip olması gerekir.

Nixdorf özellikle bankacılık sektörü için donanım ve yazılım olarak dünyanın en ileri özgün bilgisayar ve iletişim sistemlerini geliştirmiştir.

Halen 40 ülkede laal 110.000 bilgisayar sistemiyle Nixdorf Computer her türlü yedekleme desteğini ihtiyaç duyulan anda ve ihtiyaç duyulan yerde verebilecek güçlü bir hizmet ağına sahiptir. Büyük dünya bankaları Nixdorf'un bu önemli ayrıntı özelliklerini yakından tanırlar ve Nixdorf'a kayıtsız şartsız güvenebileceklerini iyi bilirler.

Bankacılık sektörünün en büyükleri Nixdorf'u bu yüzden seçmişlerdir, Nixdorf bu yüzden seçilir.

Nixdorf Computer

Ticaret A.Ş.

Noramın İş Merkezi

Ayazağa 80650

İstanbul - Türkiye

Tel : (0090-1)

176 90 02 (11 hat)

Fax: 90-1 176 90 13

Tlx : 27 355 nix tr

NIXDORF
COMPUTER

Türkiye'de ilk defa kredili kredi kartı: Yapı Kredi VISA.

Bütün batı ülkeleri gibi,
Türkiye de nihayet "kredi"si de olan,
gerçek bir kredi kartıyla tanışıyor:
Yapı Kredi VISA.

Yapı Kredi VISA, sadece ödeme aracı
değildir. Harcamalarınızı bir imzayla
yaparsınız, isterseniz ödemenizin önemli
bir bölümünü ileri tarihlere bırakabilir,
Yapı Kredi'den **kredi** kullanırsınız.*

Hesabınızda yeterli para bulunmasa bile,
nakit ihtiyacınızı Yapı Kredi VISA ile
karşılırsınız. Kredi limitiniz dahilinde,
her an nakit para çekebilirsiniz.**

Yapı Kredi VISA ile, Yapı Kredi'deki
vadesiz hesaplarınızı kullanabilir,
TELEBANKA'lardan **günde 24 saat**,
yılda 365 gün hizmet alırsınız.

Yapı Kredi VISA ile tüm bu ayrıcalıklara
ve dünyanın en çok kabul gören kredi
kartına sahip olursunuz.

Siz de Yapı Kredi'ye gelin.
Türkiye'nin ilk gerçek kredi kartını,
Yapı Kredi VISA'yı alın.
Bu avantajlardan ve Aktif Bankacılık
Çağı'nın daha birçok kolaylığından,
olanağınızdan yararlanın.

Bugün "yeni bir hayat" a adım atın.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"

* Yurtiçi harcamalarınızda ekstreyi izleyen on gün içinde kredi kartı harcamalarınızın en az % 25'ini ödemek kaydıyla,
borcunuzu ileri tarihlere erteleyebilirsiniz.

** 583 Yapı Kredi şubesi, 24 saat hizmet veren TELEBANKA'lar, dünyanın dört bir yanında VISA sistemine dahil
2.000 bankanın şubeleri ve VISA sistemine bağlı 28.000'i aşkın ATM'den (otomatik vezne) nakit çekebilirsiniz.